Oktay Akbal

YERYÜZÜ KORKUSU

GÜNLÜK:3
(1970-1975)

CAN

YERYÜZÜ KORKUSU GÜNLÜK:3 (1970-1975) Oktay Akbal

Oktay Akbal

YERYÜZÜ KORKUSU

GÜNLÜK:3
(1970-1975)

CAN

TÜRK YAZARLARI

Bu kitap, İstanbul'da Can Yayınları'nda dizildi,
Özal Basımevinde basıldı. (1994)
Dizgi: Sevinç Uluağ

Oktay Akbal
YERYÜZÜ KORKUSU
GÜNLÜK:3
(1970-1975)

CAN YAYINLARI LTD. ŞTİ.
Hayriye Caddesi No. 2, 80060 Galatasaray, İstanbul
Telefon: 252 56 75 Fax: 252 72 33

1970

1 Ocak Perşembe / OKURKEN

Başağrısı. İki aspirin. Evden hiç çıkmadım. Seignobos'un 'Avrupa Tarihi'ni okuyorum. Tarih okumakta yarar var. Neler olmamış ki! 1870'den sonra Fransa'da yeniden krallık ilan edilecekmiş. Tahtı X'uncu Charles'ın torunu Chambord Düküne sunmuşlar. Adam V.Henri olarak tahta çıkacakmış. Her şey hazırlanmış, ama kralcıların hevesi yarıda kalmış. Dük, atalarının beyaz bayrağını istemiş, üç renkli bayrağın yerine!.. Bu yüzden de krallıktan olmuş! İnsan zor inanır, koskoca Fransa tahtı bir bayrak yüzünden nasıl kaçırılır elden diye... İktidardan, saltanattan önce kişilik geliyor, işte. Çoğumuz birşeyler çıkarmalıyız bundan...

Derken sabahki gazeteleri açtım. Geçen gün vurulan işçinin cenazesi. Resimler. Birbirini izliyor toplum olayları. Vurulan öğrenciler, işçiler.. Yılın ilk günü tatsız izlenimler veriyor insana. İşte 1970. Bir de bakacağım bitivermiş. Ne çabuk diyeceğim. Daha önceleri dediğim gibi. Dalmalı Seignebos'un tarihine. 1848 devrimi olayları. Hasta adamın durumu. Tatlı okunuyor, sıkmadan, yormadan. Yeni yıldan bana ne. Bilinmedik günler neler saklıyor kimbilir? Unutmalı hepsini, şu kitap hepsini bana unutturmalı...

3 Ocak Cumartesi / BU "GÜZELİM YERYÜZÜ"

"Yarının ne olacağını biraz olsun, yanlış olsun kavramaya özenmediğim gün ölmüş bilirim kendimi. Öleceğim

gün de yatağımın başında bana geçmişten kalma bir betiği okumasınlar; Fuzulî ile Bakî'yi de, Karacaoğlan'ı da, Villon ile Mallarmé'yi de istemem. Çok sevdim onları, gene de severim; yaşamanın güzelliğini, kişioğulları içinde bir kişioğlu olmanın büyüklüğünü onlar sezdirdi bana. Gene de istemem, artık biliyorum ki onları da genç oldukları için, yeryüzüne yeni bir ses getirmiş oldukları için sevdim. Bana, öleceğim gün, genç bir ozanın, en genç ozanın yeni, yepyeni bir yırını okusunlar."

Ataç'ın 'Kaynak'ta çıkmış bir yazısı. Kitaplarına girdiğini sanmam. Gençler arasında, gençlerle konuşuyor... Her zamanki içtenliğiyle. Kesip saklamışım zamanında. İyi ki yapmışım. Sevdiğimiz, kendimizden birşeyler bulduğumuz yazıları ayırmalıyız bir yana. Ataç'ın bu yazısının son parçası daha da ilginç:

"Gençlerin, dünden kalma kalıpları, dünden kalma güzellik inanlarını aşmaya, onların dışında güzellikler yaratmaya özenmeleri, alışkanlıkla yetinip daha ötesini aramayan duyguya değil de daima uyanık bulunan, korkulu yollarda bile araştırmaktan çekinmeyen usa güvendiklerini göstermez mi? Bu kargaşalık, bu düzensizlik böyle sürüp gitmez, bir gün gelir, bu araştırmalar, bu çalışmalar yeni bir düzene, yeni bir geleneğe, yeni bir anlayışa varır. Yeni bir gelenek dedim; dünden kalmış, yaratma gücünü yitirmiş gelenek değil, usun yeniden kurduğu, yeni olanaklarla yüklü bir gelenek... Vereceğini verdikten sonra o da eskir, o da yaratıcılığını yitirir, o da yeni atılmaları durdurmaya kalkar. Gene bu güzelim yeryüzünde gençler yetişir, onlar da onu yıkıp daha öteye geçerler. Yüzyıllar berisinden onlara da kendilerine inandığımı, güvendiğimi bildirmek isterim. İsterim ya, nereden duyacak onlar benim sesimi?"

Bu kısacık yazı Ataç'ın bir bildirisi gibi. Bize yıllar gerisinden sesleniyor. Duymuyor muyuz sesini? Yıllar ötesindekiler de duymayacaklar mı? Geleceğe, yeni kuşakla-

ra, sanatın sürekli atılımlarına böylesine inançlı bir yazarın sesi uçup gitmez elbet. Bu 'güzelim yeryüzü'nde durmaksızın gençler yetişecek, olgunlaşacak, yaşlanacak, başka gençler çıkacak, gelecek, kendi gelenekleri, beğenileriyle onların yerini alacak. Bitmez bir döngü bu. Ama kısır döngü değil. Yeniliklerle, değişik tatlar, taze güzelliklerle dolu bir akış... Ataç'ı görüyorum yanımda, karşımda. O her zamanki kızgınlığıyla, piposunu çekiştire çekiştire, daktilosunun tuşlarına tek tek vura vura.

4 Ocak Pazar / GERÇEK YAŞANTI

Erkenden sokaktayım. Kent yeni uyanmış, hatta uyanmamış daha. Nereye gidilir can sıkılınca, Beyoğlu. Sinema önlerinde kuyruklar 12 matinesini bekliyor. Zaman nasıl ölecek? Pasaj, biralar, mezeler ufaktan ufaktan. Pazar insanları ne de başka! Nerden çıkmış bunlar, bir tek tanıdık yok. Yabancılaştım kendime, pasaja, hatta bira dublesine. Yeni bir yaşam özlemiyle geçer günler. Bulamadan, hatta arayamadan. Gerçek günceler yazılmaz hiçbir zaman. Gerçek yaşantılar niye hep unutulmak istenir? İşte insanlar dört yörede. Ne de çok gülerler içki içerken. Yalnızken dertlidirler, uzaklarda, yitik. Ama üçü beşi bir araya gelince basarlar kahkahaları. İşleri yolundadır, mutludurlar, para boldur ceplerinde. Avuntu, hep avuntu. Boş, anlamsızcasına. Evet, gerçek yaşantımız yok bu güncelerde. Yazarların güncesinde büsbütün yok. Yazar, şair, sanatçı olandan çok olmayanı arar, bulur da. Gerçek sayar onu... On iki matinesi başlayacak şimdi. Düşünüyorum, ne çok yaşadım böyle anları. Filmi seyrederken uzaklarda olacağım kendimden. Belki o filmdeki konudan, insanlardan da...

5 Ocak Pazartesi / İNÖNÜ NE DİYOR

İnönü, "Sanki her biri bir Atatürk", demiş. Kim bu Atatürk'ler? Devrimciler, Atatürk ilkelerine inananlar. Cici demokrasi denen 'oyun'un gerçek bir demokrasi olmadığını söyleyenler! Her biri bir Atatürk, öyle mi! Atatürk de böyle olmasını istemez miydi? Niye her biri bir İnönü değil, diye sormak mı ister CHP Genel Başkanı? İnönü adı ne çok çağrışım yapıyor bizde. İyiden kötüye, yararlıdan yararsıza, olumludan olumsuza dek. Tarih, İnönü konusunda ne yazacağını bilemeyecek. Büyük bir kişi, hiç kuşku yok. Yanılgısını kabul etmeyi, yenilgiden yıkılmamayı biliyor. Durmadan öğrenmek, kendini yenilemek, aşmaya çalışmak... Bunlar iyi yanları. Bir ömür İnönü'yle böyle geçti işte! İlkokuldayken Başbakandı, liseye geldik Cumhurbaşkanı. Hayata atıldık, muhalefet lideri. Ortayaşa geldik, yeniden Başbakan. Çoluk çocuğumuz büyüdü, yeniden muhalefet lideri... Tutup "Sanki her biri bir Atatürk", diye küçümsememeliydi devrimcileri, Atatürkçüleri! Tersine, sevinmeliydi, gururlanmalıydı, Atatürk'ü kişiliğinde duyan, yaşayan Türk gençleri ne kadar çoksa, bu yurdun geleceği o denli aydınlıktır, o denli güvenlidir diye düşünerek...

16 Ocak Cuma / ÖNCE EKMEKLER...

Yirmi üç yıl geçmiş aradan. FK Basımevi ne oldu acaba? Ferit Kalmık'tı adı basımevcinin, eski bir toplumcuymuş. Yaşar mı, öldü mü, bilmiyorum. 200 liraya bin iki yüz kitap. Tanesi 75 kuruş. Kapağı Fahir Onger çizmişti. Tek-tük çıkıyor sandıktan, dolaplardan. 'Önce Ekmekler Bozuldu', sonra her şey... Bugün üçüncü basımı çıktı E yayını olarak. 'Aşksız İnsanlar'ın da üçüncü basımı. 'Bizans Definesi' yıllardır yoktu, 'Bulutun Rengi' de öyle. Bir de 'Berber Aynası' var. Bir dağıtıcıya vermiştim, ne hesap ne

kitap. Bin kitabın parasını alamadım hâlâ. Sözde bitti tükendi! Şimdi bu beş kitap, daha doğrusu 59 öykü bir arada. 'Önce Ekmekler Bozuldu 1970'... Bir daha düzelmedi barış günlerinin o beyaz ekmekleri! Hep bozuldu, hep ufaldı, durmadan parası da arta arta... Kapakta Picasso'nun düşünceli adamıyla kadını, baş başa. Büyük ressam neler kurmuş, düşünmüş, o tabloyu yaparken. 'Önce Ekmekler Bozuldu'nun kapağında yer alacağını nereden bilsin! Öyküleri okumaya korkuyorum. Zaman eskitti mi onları? Yoksa birşeyler mi kattı? Bunu bilmek zor. Daha sonraki yıllar, kuşaklar, okurlar bilecek, söyleyecek böyle olup olmadığını.

24 Ocak Cumartesi / O, SABA...

Galatasaray Lisesinde Ziya Osman Saba'yı anma töreni. Kaç yıl geçti ölümünden bu yana, saymak istemiyorum. Geçecek yıllar hep, yaşadıkça böyle. Bir ocak günü, karlı bir gün götürdük onu Eyüb'e. Koca salonda altmış kişi var topu topu. Öğrenciler Beyoğlu'nda sinemalarda, diskoteklerde, maçlarda. Kapanıp kalamazlardı ya ölmüş bir şairin anılarıyla baş başa... Dostları, tanıyanları da az. Nayır, Necatigil, Alangu, Mutluay, birkaç genç yazar. Eşi, oğulları. Geriye otuz kırk kişi kalıyor dinleyici diye. Konuştuk, şiirler okundu, anılar, anılar... Necatigil duygulandı iyice. Bir ara ben de... Boş, boş, boş. Şu duygu kadar aldatıcı ne var! Bir an ağlarsın, sonra yaşam çeker kendine. Gülüşler, sevinişler, birşeylerin ardında koşuşlar bizim için... Dağılıyoruz. Merdivenden inerken eşi, Ziya'yı anlatıyor. 'O Banka'nın kahramanını görüyorum içimde. Emekli hanımların aylıklarını hesaplayışlarını, ödeyişlerini... Sonra 'O Mahalle'... Şiirlerden mısralar... *"Niçin yazmadık bir yere satır satır—Duvarlar ne oldu konuştuklarımız?"* Hiçbir şey olmadı. Yok oldu. Yok olacak. Bunlar, sizler, bizler, hepsi...

25 Ocak Pazar / CANSEVER'İN ŞİİRİYLE...

"Benim olmayan bir sevinç duyuyorum"

'Kirli Ağustos.' Cansever'in son kitabı. Saatlerce okudum, yer yer çizerek, notlar alarak. Kişiliği olan bir şair. Kimseye benzemeyen. Şiire vermiş kendini. Kimi zaman sevemiyorum. Anlamıyorum demek değil bu. Neyi, kimi anlıyoruz ki zaten? Hem şiirler anlaşılmazlar, duyarsınız onları bir anlığına. Şairin dediklerinden ilgisiz şeyler belki de duyduklarınız! Olsun, bize birşeyler verirse, verebilirse yeter.

O uzun mu uzun şiirlere dayanamıyorum. Düzyazı şiirleri sevemedim hiç. Şiir şiirdir, düzyazı düzyazı. Cansever'in 'Kirli Ağustos'daki uzun şiirleri de güzel, ama kısaları çok daha üstün. *"Benim olmayan"* sevinçler, mutluluklar duydum, *"Benim yaptım"* onları.

"Zamanla değil, bir yerde—Benim olmayan bir şeyle yaşlanıyorum..."

Fatih'te bir apartman katında buldum kendimi. 1947'lerde... Cansever'in ilk şiir arayışları, 'İkindi Üstü'nün 'kendi şiiri' olmadığını anlayan genç bir şiir tutkununun çabaları, aramaları. Birlikte geçen tartışmalı geceler, içkiler... Hep şiir konuşarak, okuyarak, o şairi bu şairi yererek, eleştirerek, överek. Liseyi yeni bitirmiş bir Edip. Salâh Birsel'in birşeyler bulduğu, umutlandığı bir genç şair. Geçivermiş işte yirmi yıldan çoğu. Edip şimdi Beyoğlu'nda, Şişli'de, Bebek'te, Kumkapı'da, Çarşıda, Cağaloğlu'nda. Her yerde, hiçbir yerde. *"Ey deniz! Sen bile ıslanırsın — Ben senin sonsuzluğundan bir alkolik çocuğum"* diyen kendine... *"Bir sıra yalnızlıktan bir alkolik çocuğum"* diyebilen... Ne güzel içmiştik bir akşam, bir iki saatliğine Kurtuluş'a giden yolda o ayak meyhanesinde. Dranas'ı, Neca-

tigil'i, Birsel'i anarak. Hep şiirden konuşulur Edip'le. *"İnsanın insana verebileceği en değerli şey — Yalnızlıktır."* Öyledir, yalnızlıktır en değerli olan. Galiba sanatçı için tek gerçek bu. Ne varsa yalnızlıkta, yalnız olmada...

28 Ocak Çarşamba / YAZARKEN YAZAMAMAK

Çoğu kez bir kitaptır bizi kurtaran. Bir insandır, bir filmdir, bir şarkıdır, bir vapur gezisidir. Çevremizden, boğuculuğu artan havadan, bataklık haline gelen bir ortamdan... Dizi dizi sabah gazeteleri. Daktiloya kâğıdı taktım. Bekliyorum ilk cümleyi. Bilmiyorum nasıl olacağını, neden söz açacağımı, neyle başlayıp neyle bitireceğimi. Gazetelerde haberler, başlıklar çığlıklar atıyor. Beni yaz, beni yaz, beni yaz. Yüzlere yazı konusu. Bir çırpıda dolacak sayfa. Ama üç beş dakikada okunup atılacak bir yazı, birçok yazı. Ne çok yazıyorlar böylelerini. Ben de yazıyorum ya! Yazık ediyoruz kendimize! Bunu, daha başarılı yazılar, yapıtlar ortaya koyabilecekken bunu yapmayıp gündelik olaylar üzerinde yazılar çiziktirenler için söylüyorum. Politika dünyasının cambazlıklarını izlemek için en azından onlara eş ustalıkta cambaz olmalı, olabilmeli! Olamayınca teker meker yuvarlanırsın, bir. Bir de, yazacağını umduğun, özlediğin o belirli düzeyin üstündeki yazıları, kitapları yazamazsın.

1 Şubat Pazar / SONA DOĞRU MU

Annemi hastaneye kaldırdık. Akşam nasıl oldu, gece karanlık!.. Koştuk, Hilmi Yavuz da evdeydi, bir hasta arabası, doktorlar, filmler, Marmara'ya bakan bir oda. Nasıl da düşmüş, kırmış kalçasını! İçim titrerdi hep. Bugün yarın bugün yarın! Bekliyordum, olacak olanın olmasını. Sekseninden sonra kişi konuktur yeryüzüne. Bir gün yok

oluverecek bir konuk. Yanındadır, karşındadır gene de yoktur. Dalıp giderdim bakarken yüzüne, bir gün göremeyeceğimi bilerek. Koşardı pencereye, tülün ardından hep yitip gidene kadar bakardı... Acısı çok. Nasıl dayanır buna? Ameliyat edeceklermiş. İki gün inceledikten sonra. Bırakmak zor orada. Bıraktık gene de. Hilmi Yavuz'u Fatih'e götürdük, döndük eve. Hiçbir şey anlamıyorum, düşünemiyorum. Her şeyin bir sonu var, şimdi mi o son?

8 Şubat Pazar / ANNE YALNIZLIĞI

Otelin penceresinden bakıyorum. Arabalar, otobüsler, insanlar. Yalnızım odada. Annemi dün gömdük. Zincirlikuyu'ya. Dostlar, arkadaşlar, sevenler. Bir oyunda gibiydim, ben değildim oradaki, bir başkasıydı. Ne çok 'bir başkası' oluyoruz? İçimizde ne çok 'başka başka' kişilikler var... Artık bir annem yok! 5 Şubat gecesi gidiverdi sessizce. Öğleden sonra hep elimi tutmuştu. Gitme demişti. Kimseyi tanımamıştı, ama beni tanımıştı. Teşekkür etmişti. Niye? Ne yaptım? Niçin? Sizin hiç anneniz öldü mü? Hep bu kafamda, hep bu. Karmakarışık yaşam parçaları. Hepsi annemle ilgili. O kadar canlı ki bende! Ama dün gömdük. Yeni bir mezarlıktı orası. Çevresi boş. Sami Karaören, Fahir Onger, Tütengil, Rauf, Behçet, Hilmi, Faik, Cengiz, Tarık... Sonra gittik Beşiktaş iskelesine dört arkadaş. Herhangi bir günmüş gibi. Gece yalnız kalınca anladım. Anladım, ama neye yarar? Demek annem yok artık. Fatih'te bir evde, bir katta değil. Gitsem de bulamayacağım, göremeyeceğim. Ankara'nın göğü puslu. Yağmur yağdı yağacak. Niye geldim hemen sabahki uçağa binerek? Kaçmak mı? Kimden? Kendimden mi? Mümkün mü? Gülüyor memurlar iş çıkışında, bakanlıklar boşalıyor. İnsanlar, bir bilseler... Bilmesinler daha iyi! Ne olacak bilecekler de?..

12 Şubat Perşembe / UÇAKTA NOTLAR...

Uçak bulutların içinde şimdi. Saat bir buçuk. İstanbul'a dönmek istedim birden. Dört günde sıkıldım Ankara'dan. Kurumda son toplantılara yetiştim. Sonra dostlar, dost evlerinde toplantılar, içkiler. Ankara bitiyor bir yerde. Sahnenin dışına çıkıyorsun üç adım fazla atınca. Kızılay'da beş aşağı üç yukarı. Aynı yüzlere bir daha bir daha rastlamak. Bu yeni uçaklar güzel. Seviyorum uçak yolculuklarını. Yeryüzünden koparıyor kişiyi. Bir süre için yerle kesiyor bağlantımızı. Bambaşka duygular birikiyor içimde. Kendime yabancılaşıyorum havadayken. Sanki bir başkasıyım, bilinmedik bir yerden, bilinmeyen bir yere gidiyorum. Ama ah o gazeteler olmasa. Hostes dağıttı gazeteleri. Hiç duymadığım gazeteler de var. Nerede çıkar bunlar? Kaç tane basılır? Derken İstanbul... Marmara, Yeşilköy... Karaya ineceğiz birazdan. Gene İstanbul sokaklarında koşmak, gidip gelmek evden işe, işten eve. Fatih'te yitik bir yüzü göremeden, bir odayı bulamadan. Binbir anıyı yavaş yavaş eskiterek, yıpratarak, soldurarak...

8 Mart Pazar / HİÇBİR GERÇEK DUYGU...

Baldwin'in 'Kara Yabancı'sı. Çeviriyi beğenmedim. Ama usta bir yazar olduğu gene de belli. Ne garip şeyler oluyor! Otobiyografi mi, duyulmuş yaşam izlenimleri mi, gücü belki de buradan geliyor. Baldwin bu kadarını uyduramaz. Bazı şeyler uydurulamaz. Uydurulsa bu denli sahici olamaz. Apaçık yazmış insanlar arasındaki sapık ilişkileri. İnanamıyor insan. Bu denli bozulur mu insanlar? Bu denli kopar mı kişiliğinden? Belki bulmak kendini, kişiliğini. Bir başka insanın sevgisinde güç aramak, bunu anlıyorum, karşındaki 'öteki' cinsten biri olursa. Ama bir erke-

ğin başka bir erkekte dostluk dışında bir 'şey' aramasını anlayamam. Güzel değil doğa dışı ilişkiler, doğayı zorlamak, doğanın yasasını bozmak... Baldwin'in 'Kara Yabancı'sı güzel yazılmış bir roman. Yer yer çok başarılı sayfalar var. Dedim ya, çeviri tatsız, ama Baldwin güçlü bir yazar, en sevimsiz, en tatsız, hatta en çirkin bir konuyu bile çirkinliğini duyurmadan işlemesini, okutturmasını biliyor. "Hiçbir gerçek duyguya sahip olmamak nasıl bir duygu," diye düşünen İda'lar, Rufus'lar, Vivaldo'lar, Erik'ler, Cass'lar... Yakın geliyor okura. O yıkılmış, umutsuz, kapkara dünyanın varlığına inanıyorsunuz. Kızsanız da, hoşlanmasanız da, böyle şey yoktur, olamaz diyemiyorsunuz pek. "Hiçbir gerçek duyguya sahip olmamak duygusu"nu yabancı bulmuyorsunuz kendinize...

22 Mart Pazar / BİR ÇOCUĞU ÖLDÜRMEK

Bu çocuk ölecekmiş! Hürriyet'in baş sayfasında koca bir resim. Tombul bir oğlan, on bir yaşında. Ne de sağlıklı görünüyor. Oysa kan kanseriymiş. Bilmiyormuş kendisi daha. Gülüyor mutlulukla, yanında annesi gülmeye çalışıyor. Nasıl da basılır bu resim, bu çocuk ölecek diye! Sanki o çocuk bunu görmeyecek, duymayacak, kendisine garip garip bakan komşuların, tanıdıkların yüzünden birşeyler anlamayacak! Öleceğini bilmiyormuş. Kim biliyor ki bunu? Belki de yanlış bir kanı. Ölmez; daha uzun yıllar yaşar doktorları yalancı çıkararak. O İtalyan doktorunun başına geleni hatırladım. Hani bir adamı muayene etmiş, umudunu kesmiş yaşamasından, söylemiş de bunu. Aradan yıllar geçmiş, otobüste o adama rastlamasın mı? Çekmiş bir kenara, "Demek sen yaşıyorsun!" demiş. Adam suçlu suçlu, "Evet, yaşıyorum, öleceksin dediniz di, ama ölmedim, ne yapayım!" Doktor almış hastaneye götürmüş ölecek dediği hastasını. İncelemişler, röntgenlere sokmuşlar, radyografi-

sini almışlar. O öldüren hastalıktan iz bile yok! Sanki o adam gitmiş de yerine bir başkası gelmiş. Doğanın gücü yetmiş hastalığı yenmeye... Bu çocuk ölecek, diyor Hürriyet. Haber mi bu? Nasıl kıyılır bu çocuğa? "Ölecek biri," diye yüzbinlerce insanın karşısına çıkmaya kimin hakkı var, kimin? O çocuktan önce insanlık ölmüş bu gazeteci baylarda! Hem de var olmadan...

6 Nisan Pazartesi / EDEBİYAT YERİNE DEDİKODU

Bayan Erbil'in yazısı: 'Tarzanlar Keşke Ölse'. Yeni Dergi'de çıkacağı bir sayı önceden bildirilmişti. Nedense yayınlamaktan vazgeçmiş Memet Fuat. Dedikoduyla doluymuş baştan başa! Belki de bu yüzden.

'Ant' da çıkarmış o çeşit parçaları, öyle yayınlamış. Oysa dedikodu az değil gene. Bayan Erbil 'Tarzan Öldü'yü hiç sevmemiş. Kendimi 'authentique' bir yazar sayıyormuşum Sait Faik gibi. Ama bir kuşakta böyle yazarlar birkaç tane gelmezmiş. Gitmişim Rusya'ya Atatürk'ü övmüşüm, Atatürk çağı ne iyiydi, demişim. "Öyle miydi?" diye soruyor bir de! Nereden duymuş Rusya gezisinde neler söylediğimi, kimden öğrenmiş? Rapor mu vermişler Ruslar Bayan Erbil'e? Yoksa bir 'muhbir-i sadık' mı iletmiş yalan yanlış birtakım sözleri? M.Fuat'ın dedikodu saydığı şeyler bunlar olmalı. Ya da bunlar gibi başkaları!.. Öykülerimden cümleler, parçalar almış. Öykülerdeki kişilerin hepsini ben sayarak!.. Sanki hepsi benim başımdan geçmiş serüvenler! Bayan Erbil de öyküler yazar, hem de kendi deyimiyle 'Freud'cü, Marx'cı öyküler' ödüllere de katılır. Kazanamayınca dünyayı yıkmaya kalkar. Demek bir öyküde bütün anlatılanlar o öykücünün kendi yaşantısı, öyle mi? Ne kolay bir yöntem bu? Bakalım bu yönteme Bayan Erbil'in öyküleri ne denli dayanır? Haydi birkaç parça da ben alsam onun öykülerinden, bunları söyleyen, du-

yan, yaşayan Bayan Erbil'in kendisidir diye!..

Hayır, ben Bayan Erbil gibi düşünmem. Öykü başka, yaşam başka. Öykü yazarı, duyar, bilir, sezer bazı şeyleri, noktası noktasına yaşamaz o öyküleri. Bir öyküdeki yaşamla öykücünün gerçek yaşamı ayrı ayrı şeylerdir. Bunu öykücülüğün ilk aşamasındaki her yazar bilir. Bayan Erbil de bir gün varır o aşamaya, kendini ve öykülerini çıkmazlara, güç durumlara sokan bu anlayışı, bu yöntemi bırakır bir yana...

Bir öykücü öykü yazmalı, sayfalarca dedikodu değil! Bir ödül kazanmamak önemli değil, o kadar. Üç beş öykü yazıp göklere uçurulmayı beklemek kolay iş. Beklediğini bulamayınca sağa sola saldırıya geçmek de kolay. Zor olanı 'authentique' öyküler yazmak, bir kişiliğe, belirli bir düzeye ulaşmak. Yapıtına inanarak beklemek, direnmek. Dedikodudan kaçmak en başta. Dedikoduyla edebiyatı birleştirmeye kalkışmamak...

8 Nisan Çarşamba / SAİNT EX'İN BİLDİRİSİ

"Bütün gücümle yaşadığım çağdan tiksiniyorum."

Saint - Exupéry'nin 'General X'e Mektup' adlı parçası. Ölümünden sonra bulunup yayınlanmış bir yazı. Kimdir o General X? Bilmiyor kimse. Bu mektupta Saint Exupéry bir havacı olarak içini döküyor, duygularını, korkularını, özlemlerini anlatıyor. Amerika'dadır, bir hava üssünde; anlamsız, ruhsuz bir yerdir burası. En güzel uçaklar, araçlar, makineler, tıkır tıkır işleyen bir düzen. "İnsanlara tinsel bir anlam vermek gerek, tinsel kuşkular vermek gerek. İnsanların üstüne bir Gürcü şarkısına benzeyen birşeyleri yağdırmak gerek," diyor. Buradaki 'tinsel' sözü alışılmış anlamın dışındadır. Tanrıdan gelen bir anlamı anlatmıyor, büsbütün başka bir şey. "Şiirsiz, renksiz, aşksız yaşanamıyor artık. 15. yüzyıldan kalan bir köy

şarkısını dinleyin, nasıl başaşağı indiğimizi görürsünüz." Amerika'da 'insanın hiçbir anlamı' olmadığını yazıyor açıkça.

"Neye yarar bu savaşı kazanmak yüzyıl süreyle ihtilâlci saralar içinde çırpınacaksak?" Bu soru zamanında sorulmuştur, yanıtını bulamadan... "Çok yaşlanmış Marksizm bile hepsi birbiriyle çelişkili bir yığın 'yeni Marksçı' görüşlere bölünecek." Saint Exupéry, "İğrendiği bu çağ"da insanın konfeksiyon kültürü, standart kültürü ile yetiştiğini söylüyor, "öküzlere nasıl saman veriliyorsa, insanlara da öyle kültür veriliyor", diye tanımlıyor bunu.

'General X'e Mektup' umutsuz bir çığlık. Derken yitip gitmiş o mektubu yazan da...

11 Nisan Cumartesi / KÂĞITLAR ÖLMEZ

Kıztaşı'ndaki katta. Annemsiz annemin odası. Yatağı, dolabı, sandığı. Her şeyi duruyor daha. Sanki gelecek bugün yarın. Geçenlerde sandığını karıştırdım. Elli yıldır sakladığı şeyler. Resimler, mektuplar, eşyalar. Kocasına, kardeşine, babasına ait. Birçoğu da bana. Lisedeki ben. Resimlerim, ilk yazılarım, sakladığı mektuplarım.

Bugün Hilmi Yavuz'la gittik. Kitaplıktaki eski dergileri döktük ortaya. Bir bölümünü o alacak. Servetifünun'lar, Varlık'lar, Yeditepe'ler, Büyük Doğu'lar, Kaynak'lar, Gençlik'ler. Ya 1945'den bu yana haftada iki üç tane alıp biriktirdiğim o Fransızca dergiler, gazeteler? Kıyıp atamıyorum, oradan alıp öteki yana koyuyorum. Bu, böyle gitmez. Bu anı yığınını yok etmeli kökünden. Bir şair dostum, "Ben ölünce dostlarım gelsin evimi, eşyalarımı, kâğıtlarımı yaksın, kül olsun her şey benimle birlikte", demişti bir gün. Kişi gidince, ne çok şey kalıyor ardında. Yabancı ellerde, anlaşılmaz, yalnız, boynu bükük. Annemin not defterleri. Yazmış yazmış eski yazıyla, anlamıyorum. Bel-

ki de bize kızgınlıklarını, kırgınlıklarını. Atmalı mı hepsini? Nasıl atılır? Onlar canlı, yaşıyor onlar.

Bir yığın dergi ayırdık Hilmi ile. Götürecek onları. Ben gene geleceğim. Gene gömüleceğim bu tozlu kâğıtlar, sararmış anılar arasına. Yaşadıkça sürecek bu. Benden sonra da başkaları...

13 Nisan Pazartesi / MONTAIGNE'Lİ OTOBÜS

Montaigne'i okuyorum otobüste. İki cümlesini yazdım defterime: "Başkaları insanı biçimlendirirler, ben dile getiririm. Ben bir şey söylemem, anlatırım yalnız."

Birden gözüm takıldı kanepenin yanında ayakta duran kara kuru çocuğa. Virgül demeli buna, kapkara bir virgül. Kir pas içinde. Çengelli iğneyle tutturulmuş paltomsu ceketi. Ellerinde kına izleri. Denizi gördü birden. Gözlerinin içi aydınlandı. Sevindi, birşeyler söyledi. Boyacı, çırak, hergele, hırsız, her şey, her şey olabilir. Bir on yıl geçsin, belki daha da az. *"Satamam seni çocuğum on bin tekliğe — Ne güzel ellerin var."* Sait Faik de böyle bir Çingene çocuğunu görmüş olmalı. Kabataş'taki o çirkin fıskıyeyi gördü. Güldü birden. Babası yer buldu oturdu. Bıyıklı, kasketli, sakallı bir adam. Virgül yanında, omzuna dayanmış. Gidiyorlar bir yere. Hepimizin gittiği gibi, onlar da gidiyorlar her sabahki yaşam yollarına.

Evet, Montaigne ne diyordu: "Ben bir şey söylemem, anlatırım yalnız."

Anlatmak, her şeyi söylemekle eş. Anlatmasını bilmek gerek. Sorun bu.

16 Nisan Perşembe / GAVSİ İÇİN

Tercüman'da Halit Fahri'nin yazısı. Gavsi konusundaki yazıma kızmış. Vapurda okudum Beşiktaş'a dek. Bir

üzüldüm ki! Oysa ne yazmıştım Cumhuriyet'te yaşlı bir babayı üzecek? Hiç. Gavsi Ozansoy'un 1940'larda genç bir edebiyat kuşağının öncüsü olduğunu, tasfiye eyleminde önemli roller oynadığını, birçok ünlü yazar, şair yanında babasını bile tasfiye edilecek kimseler listesine soktuğunu... Bunda ne var üzülecek? Gavsi şairdi o yıllarda. Yarını umutluydu. Ateşli, atak, canlı bir gazeteci, bir yazar. Birden gidiverdi o da. Sevdiğim bir insandı. Anılarımda yer etmiş bir dost.

Halit Fahri'yi üzmüşüm. Acılı bir babayı üzmek! Dediklerimi yanlış yorumlamış, kötüye çekmiş, Gavsi'yi ya da kendisini yeriyorum sanmış. Yoktu öyle bir anlam yazımda. Bilmeyerek üzüntüler yaratır insan, istemeyerek de... Zehir oldu akşamüstüm. Necatigil'lerdeydik gece. Yavuz, Cansever, Hızlan... İçkiler unutturmuyor üzüntüyü. Tartışmalara katılamadım. Hep 1940'lardayım. O günlerde sevdiğim bir şiiri hatırladım nedense. Tarancı'nın *'Bugün var yarın yokum — İşim bir şarkılıktır'*ı. Şarkısını söyleyen, bitiren ya da söyleyemeden bitiremeden yarıda kesen, hepsi hepsi gidiyor işte...

19 Nisan Pazar / HALK NEDİR?

Şu sözün gerçek olduğuna inanmamak zor. Yüzyıllar geçmiş, hep aynı gerçek. Yüzyıllar geçse de aynı gerçek değişmeden kalacak.

> "Halktan saklanması gereken gerçekler vardır diyenler hiç telâş etmesinler, halk bir şey okumaz. Haftanın altı günü çalışır, yedinci günü meyhaneye gider."
>
> Voltaire

24 Nisan Cuma / 1940'I YAZARKEN

İlk kez başladım, yarıladım, sonra attım bir yana. Yok, attım da sayılmaz pek. Birkaç parçasını kısa öyküler halinde yayınladım, kitaplarıma aldım. 'Düş Sevi', 'Buck Jones'lu Çocukluk' gibi öyküler...

Bugün yeniden yazıyorum 'Düş Ekmeği'ni. Gene aynı lise yılları. Bir yığın defterim var içinde o yıllara ait değerli anıları saklayan. Gelişigüzel açtım bir sayfasını, oradaki olayı anlatmaya başladım. Kişiler, anılar, konuşmalar canlandı. Bu kez, 'Düş Ekmeği' bir roman olur mu? Ya da uzun bir öykü mü yaparım? Şimdilik yazmalı sonunu düşünmeden. Kahramanlarım, Beyazıt Kulesine girdiler, başladılar tırmanmaya. Yıl 1940, ay Şubat...

25 Nisan, Cumartesi / KENDİM VE ÖYKÜLERİM İÇİN NE DEMİŞİM?

Yirmi iki yıl olmuş... Seçilmiş Hikâyeler Dergisi'nde bir yazımla karşılaştım: 'Kendime ve Hikâyelerime Dair.' İlk dikkatimi çeken, dilin ne denli değiştiği! Bugün kullanamadığım nice sözcükler var! Hâdise, umumiyet itibarıyla, mütevazi, macera, tesir, hassasiyet... Dilini değiştirdim, şöyle bir şey oldu: "Benim yaşantım genellikle olaysız, gürültüsüz, renksiz, büyük bir kentte oturan orta sınıftan herhangi bir aile çocuğununki gibi geçti. Çocukluğumun ve gençliğimin ilk yıllarını büyük kentin en zengin ve en yoksul semtlerinde yaşadım. Bütün bu semtleri dolduran insanları az çok yakından gördüm, tanıdım, diyebilirim. Ama daha çok yoksul mahallelerde, alınteriyle yaşayan gösterişsiz insanlar arasında bulundum. Daha çok onlarla dostluk, arkadaşlık ettim. Başımdan öyle eşsiz serüvenler, korkunç olaylar geçmedi. Duyan, gören, sezen bir insan olarak, kentimin yaşantısını, insanlarını kendime göre inceledim, anlamaya çalıştım. Ta çocukluğumdan be-

ri karşılaştığım her insan, bir kez gördüğüm, bir selâmını aldığım dost - yabancı her kişi benim ilgimi çekerdi. Her birini, hallerinden, bakışlarından, adım atışlarından, yüzlerindeki çizgilerden tanımaya, yaşam serüvenlerini anlamaya çalışır, bu dış dünyanın benim çocuk evrenimdeki etkilerini, duygularım üzerindeki ağırlığını duyardım. İşte beni öyküler yazmaya iteleyen başlıca etken bunlar olmuştur diyebilirim."

Bakıyorum, bugün de yazsam gene buna benzer şeyler söylerim. Demek bir yazar kendi çizgisinin dışına taşamıyor ne yapsa. Kişilik, deyiş, getirdiği bildiri, anlam böyle kuruluyor, bir biçim alıyor, demek. Öykücülüğüm üzerinde de şunları söylemişim: "Öykülerimi yazmadan üzerlerinde günlerce, haftalarca düşündüğüm olur. Yazarken, her cümlesi kâğıda geçerken içimde bir şeyin koptuğunu duyarım. Aklına her geleni yan yana sıralayıp olayları birbirine bağlayıverip öyküyü sona erdirmek kolay bir iş. Bir cümleyi birkaç kez değiştirdiğim olur. Öykülerimin konuları hiçbir zaman rastgele ve esine bağlı şeyler değildir. Öykümde yer almasını uygun gördüğüm bir olay, bir insan, bir anı uzun zaman benimle birlikte yaşamıştır."

Bugün de böyle, doğrusu! Öyküsü yazılacak kişiler, olaylar, anılar bende öyle uzun yaşıyor ki, çoğu kez yıpranıp, eskiyor, anlamını yitiriyor! O zaman yazmak gereksiz oluyor o öyküyü. Az öykü yazmamın nedeni bu belki de. Yazmadan önce öyküyü içten duymak, yoğunluğunca yaşamak... Hemencecik yazıp ondan kurtulmak en iyisi. Ama yapabilsem!..

29 Nisan Çarşamba / GÜVERCİNİN ÖLÜMÜ

Sultanahmet Parkındayım. Bir otomobil gelecek beni alacak. Daha on beş dakika var. Elli kuruşluk sakız leblebisi aldım, bir kanepeye oturdum. Yarı gölge yarı güneş bir

yer. Güvercinler üşüştü yanıma. Tek tek atıyorum leblebileri. Paytak paytak koşuyorlar üçü dördü. Sonra bir avuç fırlatıyorum hepsi geliyor, havadan, yerden, koşarak, uçarak. Çimenliğin yanında bir güvercin kıvrılmış yatıyor. Ölecek galiba. Birkaç leblebi attım, bakmadı bile. Yoksa ölmüş mü? Hayır, gagasını oynattı, gözleri yarı açık yarı kapalı. Kendi içine dalmış gitmiş. Bekliyor, ölümü bekliyor bu akşam saatinde. Ne zaman gelecek, nasıl gelecek? Yalnız başına, kimsesiz bekliyor. Bir, bir daha, bir daha. Leblebilerle doldu dört yanı. Ötekiler korka korka yaklaşıyorlar. Yok, yaklaşmıyorlar. Niye korkuyorlar? Niye uzakta duruyorlar öyle? Bana yakınlık gösteriyorlar oysa. Ayaklarımın ucundan leblebileri kapıp kaçıveriyorlar. Ama ölmek üzere bir güvercinin yanına gitmiyorlar. Belli bir yere kadar gidiyorlar yavaş yavaş, o kadar. Ölüm korkusu mu? Hastalık bulaşır diye mi çekinirler? Yoksa ölmek üzere bir arkadaşlarını huzursuz kılmak mı istemezler? Çözümlenmesi zor ne çok şey var yaşamda! Her yerde, her yanda bir sorun, bir soru. Açtım paketi, döktüm bütün leblebileri yere. Bir anda üşüştüler, bir anda pırr deyip uçtular karşı ağaca. Ölümü bekleyen, bekliyor hep, ne beklediğini bilmeden. Ama bir şeyin bittiğini bilerek...

31 Mayıs Pazar / AMERİKAN DÜŞÜ

Norman Mailer'in 'Amerikan Rüyası'. Amerika bu mu? Bir tek Amerika yok bence. Bu, Mailer'in Amerikası! Her yazarın bir dünyası, bir ülkesi vardır. İçinde yaşadığı toplumu 'kendi' açısından görür. Mailer'in Amerikası şaşırtıcı, korkutucu, kızdırıcı, tiksindirici. Güçlü, usta bir yazar Mailer. Yaşantılarını mı yazmış hep? Kim kendini olduğu gibi koyar bir öyküye bir romana? Ama 'Amerikan Rüyası'nın kahramanı çok benziyor yazara. Hele 'Express'de okuduğum bir yazısı bu benzerliği daha da etkin

kıldı bende. Mailer Amerikan yöneticilerinin Vietnam'da giriştikleri kanlı serüvene karşı... Şöyle diyor o yazıda:

"Amerika günden güne şizofrenliğe daha çok 'gömülüyor.'" 'Amerikan Rüyası' da bir şizofrenler toplumunda geçiyor. Kadınıyla, erkeğiyle, politikacısıyla, polisiyle. "Amerika bir çocuk bekliyor. Nasıl bir çocuk doğacak? Sanıma göre dünyanın tanıdığı en korkunç totaliterliği getirecek..." Çağdaş Amerika'nın çılgınca davranışları, sağduyuya, duyguya, insanlığa karşı çıkışlarını çözümlemekte yararlı bir elkitabı 'Amerikan Rüyası'.

1 Haziran Pazartesi / KİŞİYLE ÖLMEYECEKLER...

Boşalmış bir ev. Bir odanın içi zarflar çekmeceler dolusu kâğıt. Annemin oturduğu katı boşaltıyorum. Eşya falan yok, yalnız seksen yıllık bir sandıktan çıkanlar. Nasıl da kimseyi yaklaştırmazdı yanına! Sanki altınlar, elmaslar var içinde. Oysa, bir yaşantının kırık dökük anıları, mektuplar, belgeler, resimler, şiirler. Evet, babamın annem için yazdığı bir şiir: 'Bir elemli güzele'. Bilmezdim babamın şiir yazdığını. İlk kez görüyorum. 1929'da yazmış, ben daha altı yaşındayken. 'Nedir yine yüzündeki parıltılı damlalar,' diye başlıyor. Kırmızı daktilo şeridiyle yazılmış. Ayırıyorum bir yana. Sonra benim ilkokul karnelerim, ortaokul karnelerim. Hepsini saklamış dikkatle. Ömrümde bir kez birinci oldum, o da dörtten beşe geçerken. 25 kişilik bir sınıfta birinci! Bir daha birincilik, ikincilik, üçüncülük düşlerime bile girmedi!

İşte babamın bana gönderdiği bir kart, yıl 1929, İzmit'ten atılmış: "Azizim Oktay Bey" Durmadan yırtıyorum gereksiz kâğıtları, ne de çok kâğıt kalıyor kişilerin arkasından. Annemin not defterleri yığınla. Hepsini ayırdım bir yana. Saklayacağım bu mektupları, defterleri. Ne zamana dek? Yaşadığım sürece. Bir çekmecede, bir dolap-

ta, bir çantada. Arada bir açıp bakacağım bu solmuş sararmış kâğıtlarda birşeyler arayacağım, anamı, babamı, çocukluğumu, kendimi. Benden sonra ne olacak bunlar? Gene bir yakınımın eli gözü değecek bunlara. O da kendince değerli bulduklarını, atılamaz, yırtılamaz saydıklarını ayıracak, bir süre de o gizleyecek. Zaman zaman bu eski kâğıtları yakıp kurtulmalı, diye aklından geçirerek. Belki de yapacak bunu bir gün. İyi de edecek!..

3 Haziran Çarşamba / ÖLÜM NE YAPACAK?

Orhan Kemal ölmüş. Öğleyin duydum. Bulgaristan' daydı bir süredir. Bir konuk gibiydi aramızda. Duyuyordum, biliyordum bunu. Hemen yazı istediler gazeteden. İki saatte yetişecek, dizilecek, yarın çıkacak. Kapandım odaya, hiçbir şey yazamadım. Acı taze olunca bir şaşkınlık yaratıyor insanda. Bir inanamazlık!.. Baktım olacak gibi değil. Çıktım Cağaloğlu sokaklarına. Nuruosmaniye'ye kadar gittim. Orhan Kemal'le karşılaşıp konuştuğumuz sokak köşeleri, halıcı olan eski kahvehane. Sonra döndüm, çabucak yazdım duygularımı. Ölüm bir şey yapamaz ona. Ne yapacak bundan başka! Bir daha yazamaz, konuşamaz, gezemez, sevemez, duyamaz, düşünemez. Budur ölüm. Orhan Kemal'den konuştuk, onu andık hep. Ölmüş gibi değil henüz. Daha sonra oturacak içimize. Ölüm, gerçeğine bizi inandırınca. Hepiniz hepiniz böyle birer birer gideceksiniz bu yaşamdan deyince. Bunu bütün katılığıyla duyurunca...

4 Haziran Perşembe / ORHAN KEMAL'İN DOSTLARI

Radyoda Orhan Kemal için konuşmalar, Yaşar Kemal anılar anlattı: Bir arabaya sebze koyup sokak sokak dolaşarak satacaklarmış. Orhan yapamazdı bunu, bir kez bile

kravatsız görmedim gibi geliyor bana. Yaşar yapabilir miydi, bilmem, belki yapardı, ama Orhan... Kemal Tahir de konuştu, garip, yersiz şeyler söyledi: "Yazarlar vardır daha yaşarken ölür." Orhan Kemal için demedi bunu elbet, diyemezdi de. Ama çok geçmeden telefon etti bir iki arkadaş, duydun mu radyodaki konuşmaları diye. Kızmışlar bu çeşit sözlere. Ben kötüye yormamıştım doğrusu. Ama tatsız sözler, hem yeri değil, hem de zamanı. "Yazarlar vardır yaşarken ölür." Doğru bir söz. Ama Orhan Kemal için değil...

16 Haziran Salı / OLAYLARIN GETİRDİĞİ

İstanbul'da büyük olaylar. İlk kez emekçiler İstanbul'a dört koldan yürüdü. Sendikalar yasasındaki değişiklik böyle bir eylem yaratacaktı, biliyordum. Zor değildi bunu düşünmek. Bir hak verilmiş yıllar önce, şimdi sen tut onu geri al, çekerek, koparark. Olmaz bu. Görmedim, daha çok duydum, Levent'te, Kadıköy'de ölenler varmış. Vilayetin önü tanklarla çevrildi, 27 Mayısı hatırladım birden. Akşam sıkı yönetim açıklandı. Demek bu kadar önemli görüldü onbinlerce işçinin haklarını aramak için yaptıkları yürüyüş! Oysa polis karşılarına dikildiği ana kadar hiçbir olay çıkmamış, kimsenin burnu kanamamış. Üzücü. Vapurla Beşiktaş'a. Kimsenin ağzını bıçak açmıyor. Türlü söylentiler. Her zamanki gibi yorumlar. Öğrencilerden sonra emekçiler de sokaklara döküldü, dökülecek. Bir yerlere doğru gidiyoruz hızla. Ama nereye?

25 Haziran Cumartesi, gecesi / YOLCULUK

Uçak Tahran Havaalanında. Tahran saatiyle 22, benim saatim ise 21. Bir buçuk saat bekleyeceğiz. Alana inmedim. Beyrut alanında yarım saat dolaştım. Çok sıcaktı. Beyrut'u sevdim, masmavi denizi, lüks yapıları, otelleri.

Çok sert oldu inişimiz Tahran'a. Güpegündüzdü ortalık, birden gece oldu İran'a girince. Zamanla yarış. Herkes inmiş. Ben not tutuyorum ön sırada. Gene uzunca bir gezi. Tokyo, Seul, Ozaka, Hiroşima. Bunlar var önümde. Saatler saatler süren bir uçak yolculuğu.

26 Haziran Pazar, sabaha karşı / OLAĞANÜSTÜ DİYE BİR ŞEY YOK!

Karanlık birden yitip gitti. Orada bir yerde güneş bizi bekliyor. Pencere önündeyim, doğa ayaklarımın altında. İncecik bir kızıl çizgi kara bulutların ardında. Bu mu güneş? Ne güzel, sabah kendiliğinden gelmiyor, biz gidip buluyoruz onu! Hindistan aşağısı. Yanımdaki sırada Hintli bir kadın var çocuğuyla. Boyuna ağladı çocuk. Hep kara kara bulutlar. 'Şu kara bulutları kaldır aradan' şarkısının tam sırası. Gene gece, nereden çıktıysa kapattı güneşi. Gece dediğim kapkara bir bulut, gece bulutu. Kapkaranlık. Ama dünya dönüyor. Doğa güneşten, aydınlıktan yana. Karanlık dağılacak ne yapsa! Zamanı gelince, her şeyin, her işin bir zamanı var. Şaşmaz bir düzen bu. Haber verdiler: Yeni Delhi'ye yirmi dakika sonra inilecek. Kayışlar bağlandı. Hintli kadının çocuğu yanımda, annesi de geldi. İniyoruz. Kalın kalın Hindistan bulutları. Daldık içlerine. Kapkara dört yan. Burada sabahın beşi. Oysa İstanbul'da daha saat iki. İndik. Gene çıkmadım uçaktan. Bangkok'ta inerim, bir de Hong Kong'da. Gelirken hep köyler üzerinden uçtuk. Anadolu köyleri gibi. Alanda köpekler başıboş geziyor. Neredeyse içeri girecekler, 'Yolculuk harikulâdelikler avıdır' demiş Haşim. Olağanüstü bir şey kalmadı artık. Her şey olağan. İşin korkunçluğu da burada. Hiçbir şey insanoğlunu şaşırtmıyor, hayran bırakmıyor, büyük bir saygı, bir sevgi yaratmıyor. Bu kez de arkadaki Japon çocuğu ağlıyor, kıyameti koparıyor. Başka bir Pan Ameri-

kan uçağı, Avrupa'ya gidecek, biri o yana, biri bu yana. Hep gidiliyor gidiliyor gidiliyor... Bir yere vardık derken bakıyoruz hiçbir yere varılmamış.

YOL ARKADAŞI: PİCASSO

Kalktık Yeni Delhi'den. Alan boyunca tarlalar. Çalışanlar hep kadın. Yırtık pırtık. Nerede erkekleri? Kara bulutlar sarstı epeyce. Sonra ak bulutlar, güneş. Bir bulut tarlası içindeyiz. Kalküta'ya doğru gidiyoruz. Bankgkok körfezi üstünden. Şimdi kahvaltı gelecek. Biraz uyusam. Levent'te sabahın saat üçüdür. Cuma güneşini yolluyorum İstanbul'a. Sizlere bu güneş. Mutlu olmanız için. İstanbullulardan önce tattım bu güneşi. Isındım, sevdim.

Yol arkadaşım Picasso. Yeşilköy'de bir kitap aldım: 'Picasso ile Konuşmalar'. "Doğayı inceledim. Benzerliklere dikkat ettim. Gerçekten daha derin, daha gerçek, gerçeküstüne varan benzerlikleri yakalamak istedim", diyor. En iyi yol arkadaşı kitaptır. Hele Picasso'ya ait bir kitapsa... Saat benim saatimle beş buçuk, Bangkok'a geliyoruz, burada saat sabahın onu. Kahvaltı geldi. Pirzola, omlet, reçel. Karmakarışık bir yemek. Biraz inmeli. Levent'te de kalktınız, bahçe yemyeşildir, sabah yeşili. Şöyle huzurlu, tatlı bir yaşam süremedik diyorum. Yaşamadık istediğimiz gibi. Yaşayamayacak mıyız hiç?

VİETNAM GÖKLERİ

Bangkok'u havadan seyrediyorum. Kanallar kanallar. Pirinç tarlaları. Su birikintileri, gölcükler. Venedik gibi! Çok ilgi çekici bir görünüş. Alana indim. Otuz derece sıcak, dayanmak zor. Gene kalktık. Bu kez altımızda, on bin metre aşağıd Kamboçya var. Vietnam ormanları hayal meyal seçiliyor. Yemek gelecek şimdi gene. Güzel hostesler

soğuk içkiler getiriyorlar. Çok yükseklerdeyiz. Kat kat bulutlar. Toprak görünmüyor artık. Kamboçya'ya ve Vietnam'a bu kadar yakınım. Pilot bile bunu bildirdi şimdi. Sanki bir marifet burada uçmak. Gözlerim bir uçak arıyor bulutlar arasında. Kuzey Vietnamlı bir uçak gelip saldırsa ya da uçağın içinden biri çekip tabancayı bizleri zorla Çin'e indirse...

HONG KONG'DA BİR BAŞKASI

Hong Kong'u tepeden seyrettim. Monaco'yu da bir tepeden görmüştüm uçaktaymış gibi. Daracık, girintili çıkıntılı kıyılar, adalar yarımadalar. Dev yapılar. Çin'i aştık, Çin denizinden Japonya'ya gidiyoruz. Hep böyle olurum. Yabancı bir yer, bir insan, bir düşünce korkutur hep. Gene öyle. Ne zor şey in bin ara koş! Şimdi Levent'te olup balkonda otursam... Kendimiz için değil yaşantımız, başkalarının gözünde, düşüncesinde kendimiz için kurulmuş, yaratılmış bir insanı savunmakla geçiyor, kendimiz sandığımız bir 'başka' kişiyi yaşamakla... Anlatamıyorum duyduklarımı, 'duyuyorum, anlatamıyorum.'

Tokyo'ya geliyoruz. Hong Kong'da bir Amerikalı bindi, bir işadamı, durmadan gezermiş. Amerika, Hong Kong, Japonya... İngilizce konuşuyoruz. Türkiye'den söz açıldı. Gene akşam yemeği, tavuk, tatlı, içkiler. Çok pahalıymış oteller Tokyo'da. 15-20 dolar diyor adam. Gece 23 oldu. İstanbul'da dört buçuk, akşamüstü daha.

TOKYO GECESİ

Havaalanında güzel bir otel: Tokyu Hanshu. On dolar. Bir duş, yatak. Televizyona bir yüz yen attım, yedi istasyon var, beğen beğendiğini. Kimonoyu da giydim. Her şey var odada, buzlu suya dek. Yarın sabah Seul'e gidece-

ğim, 9 buçuk uçağıyla. Televizyonda bir Japon komiği, hem şarkı söylüyor, hem de üstünü başını yırtıyor, ne komik, ne komik! Bir opera vardı, galiba Sevil Berberi, onu seyretmek daha iyi. Pencereden baktım, korkunç bir kent Tokyo. Kent çok çok uzaklarda, ama havadan geçen yollar, trenler, gelip giden uçaklar, uçaklar. Buzlu suları içiyorum durmadan. Havalandırmayı da ayarlayınca insan hiç otel odasından çıkmadan günlerini geçirebilir.

27 Haziran Cumartesi, Seul / SOKAKTA DAYAK

Bir kadın yakalamış bir genç kızı döve döve sokakta sürüklüyor. Çekiştire çekiştire, birşeyler söyleyerek. Kız ikide bir yüzünü kapatıyor eliyle. Hep susuyor. Tek sözcük yok. Ardlarında beş on kişi, çocuk, kadın, erkek. Otelin önündeki sokak köprüsünden inerken gördüm kalabalığı. Takıldım arkalarına, ne olacak diye. Kimse karışmıyor, bakıyorlar yalnız. Bir duvar köşesindeler. Söylenip vuruyor kıza. Kimse karışmayacak mı? Bir kadın geldi konuştu onlarla, bir taksi çağırmak istedi, bulamadı. Başını salladı, çekti gitti. Gene gidiyorlar kadınla kız, biri dövüyor, biri dayak yiyor. Haydi karşı kaldırıma! Polis gördü bir şey demedi. Karışsam mı? Ne ağlıyor, ne konuşuyor, ne kaçıyor! Annesi olmalı döven. Ne yaptı bu kızcağız? Kalabalık birikti. Sessiz, durgun, zavallı bir kalabalık. Şimdi otobüs durağındalar döven ve dövülen. Evlerine gidecekler, dayak orada da sürecek belki...

SEUL İZLENİMLERİ

Tae Yun Kak Otelindeyim. Altıncı kat 605 numaralı oda. PEN Kongresi yarın. Bugün geldim Tokyo'dan Seul'a. Bir uçak dolusu Japon yazarıyla. Başkan Emmanuel de ön taraftaymış, inişte gördüm elinde buketlerle. Çabu-

cak geçtik gümrükten, otobüsler bekliyordu. Kimimiz bu otele, pek azımız da kongrenin yapılacağı Chosun Otele. Çıktım dolaştım sokaklarda. Zaman çok! Caddelerde köprüler. Kızlar, kadınlar gözlerimin içine bakıyor, Batılı, Amerikalı çok ilginç bir şey Kore'de. Bir tanesi durdu bekledi de gözlerinin içi gülerek... Uzunca boylu. Köprülerden birinde bir adam yaklaştı sordu bir hanım arkadaş isteyip istemediğimi. Ne hoş, elini sallasan ellisi! Yalnız dilenci çocuklar fena. Bir tane var köşede nöbet tutuyor. Hep yolumu kesiyor oradan geçince. İnler gibi sesler çıkararak. Gitmiyor da, yol boyunca geliyor, ceketimi çekiyor. Acıma uyandırmıyor kişide, kızdırıyor. Batılı insan avcısı sanki. Uzaktan baktım, ben uzaklaşınca gitti arkadaşlarını buldu, başladılar gülüşerek konuşmaya.

28 Haziran Pazar / BİTMEYEN TARTIŞMALAR

Saat altıydı ilk uyandığımda, dalmışım gene. Bir de baktım saat on. Herkes gitmiş Chosun Otele. Yürümek en iyisi. Bilinmedik yollardan, oteli sorarak, yeraltı geçitlerinden... Pazar sabahı her yerdeki gibi. Anlamsız, tatsız. Chosun Otelde bayraklar, bayraklar. Balo salonunda U biçimi bir masa PEN Genel Yönetim Kurulu toplantısı var. Türkiye'nin yanında UNESCO ve Birleşik Amerika delegeleri. Başkan Emmanuel bir kanama geçirmiş gelir gelmez, hastanede. Goffin, Başkan Carver açıklama yaptı, raporlar okundu. Konuşmalar başladı. Koreliler Asya dillerinden çeviriler komitesi kurulmasını önerdiler. Yunanistan'daki hapse atılan yazarlar sorunu. Filipin önerisi: Kamboçya'daki Angkor Anıtı savaşta korunsun! UNESCO'ya bildirilecek. Bilmem ne yapacak UNESCO? Sonra, her zamanki tartışma: Arap İsrail çekişmesi. İsrail'de hapiste Arap yazarları varmış. Lübnan delegesi Abussuan, bir soruşturma kurulu İsrail'e gitmeli diyor. İsrail delege-

leri hapiste yazar yok, yalnız terörist var diyorlar. Şair Guri, "Halkın Dostu dergisi yazarları tutuklandı, diye biz de gidip Fransa hükümetinden hesap sorsak olur mu?" dedi. "Edebiyat, bir milleti yok etmekte kullanılan bir araç mı?" dedi. Lübnanlı Abussuan İsrail yöneticilerinin yaptıklarını Himmler'inkine benzetti. Bitip tükenmeyecek bir tartışma. Başkan işi gene komisyona gönderdi, öğle yemeğine yetişebildik böylece!

Öğle yemeğini Seul Belediye Başkanı veriyor. Chosun Otelinin bir salonunda. İngiliz yazarı Kathieen Nott ile yan yanayız. Zaten kim yanına düşerse onunla ahbaplık ediyorsun. Söylevler çekiledursun Nott'la İngiliz politikasından, yeni Başbakan Heat'den söz açtık. "Kadınları sevmez," dedi gülerek. Hiç evlenmemiş. Yaşı elliyi geçkin bir erkek evlenmemişse hep böyle söylerler gülerek, anlamlı.

Öğleden sonra ilginç iki konu görüşüldü. Koreli genç bir şair tutuklanmış. Açıklama yaptı Koreli delege: PEN üyesi değilmiş, bir gazetede siyasi bir yazı yazmış hükümete karşı, Kore PEN'i hapisten çıkartmaya çalışıyormuş. Koreli Zong şöyle dedi: "Hükümeti haydutlardan farksız gösterdi yazısında. Şiiri siyasi amaçla yazmış. Şiirin bir sanat eseri mi, yoksa bir propaganda aracı mı olduğu üzerinde duruldu. Dayak falan yemedi, iyi beslendi!"

İKİ BASKI OLAYI

Bir de Formozalı iki kardeş yazarın başına gelen var: Çankayşek iktidarına karşı yazılar yazmışlar, tutuklanmamak için Manila'ya kaçmışlar. Orada da yazılar yayınlamışlar. Formoza hükümeti bu yazarların kendisine teslimini istemiş Filipinler'den. Onlar da tutmuşlar iki kardeşi Formoza hükümetine vermişler. Filipinli delege, "Hükümetimiz onları gazeteci oldukları için değil, 'istenmeyen kimse' oldukları için sınırdışı etti. Bu gazetecileri adil bir

mahkemede yargılayacaklarına söz verdiler." Amerikalı Cheever hiç hoşlanmadı bu olaydan. "Başka bir ülkede işlenen suçtan dolayı başka bir ülkede cezalandırılmak kötü bir şey," dedi.

Masalarda buzlu sularla dolu sürahiler var. Durmadan içiyorum. Bakıyorum çevreme, hep Asyalılarla dolu. Batı ülkelerinden gelenler az. Hemen her ülkeden bir temsilci gelebilmiş, o da Kore PEN'i gidiş dönüş uçak biletini gönderdiği için. Kararlar alındı: 1971 Kongresi Dublin'de yapılacak. 1972'ye de Filipinler istekli, Lübnan da aynı dileği ileri sürdü. Bir gün gelir Türkiye'de de elli ülkenin tanınmış yazarlarını bir araya getirmek mümkün olur! Ne zaman mı? Ne zaman sanata, kültüre önem veren bir iktidar işbaşına gelirse, gerçek anlamıyla kültüre, sanata saygılı bir kültür bakanlığı kurulursa...

29 Haziran Pazartesi / SABAHIN ÜÇÜNDE

Yandaki evlerin damları görülüyor. Yok dam değil de taraçalar. Bir kadın leğende çamaşırını yıkıyor. Yoksulluk iki adım ötede. Saat sekiz, otobüsle Chosuna gittik. Tören. Cumhurbaşkanının söylevi. Kavabata'nın konuşması: Tokyo'da yapılan PEN Kongresinde tartışmaların heyecanına kapılan bir delege merdivenden düşerek hastanelik olmuş. Ne çıkarmalı bundan bilmem! Sonra otobüsler dolusu PEN üyesi kenti gezdi. Saraylar, müzeler, yollar. Müzeleri sevmem hiç. Her şey değişir, yaşlanır, biter, tükenir; müzeler, bir de müzelikler yerinde sayar zamana meydan okurcasına. Çabuk çabuk geçtim. Bir de yağmur başladı. Şemsiyeler yetiştirdiler hemen. Sokaklarda şemsiyelerden geçilmez oldu. Bambu saplı basit şemsiyeler. Al, yağmur dinince kaldır at...

4 Temmuz Cumartesi / PUSAN'DAN BİR GECE

Hep yeşillik. Cetvelle çizilmiş gibi düzenli pirinç tarlaları. Elektrikli tren bizi Seul'den Pusan'a götürüyor.

Lübnanlı Abussuan pencereden film çekiyor. Yağmurlu bir gün gene. Gandon geldi bir ara. PEN dedikoduları, Genel Sekreter Carver'in şarkıcılık yılları, daha neler! Edebiyat biraz da dedikodu demek. Her yerde bu böyle. Yaşlı başlı adamlar birbirlerini çekiştirmeye bayılıyor.

Pusan'da KukDong Oteli. Kocaman bir oda. İki de yatak. Oda arkadaşım Haim Guri'ydi İsrailli şair. Gelmemiş, yalnızım. Bulutlu bir gökyüzü altında bir süre dolaştık. Guy Nairay'le akşam yemeğinde uzun uzun konuştuk. Fildişi kıyılarının önemli politikacılarından, valiymiş, öyle anıyorlar. Bir Fransız aydını, zengin bir edebiyat bilgisi, şiir belleği var. Gece televizyon. Eskiden gördüğüm kovboy filmleri. Pusan'da geceyarısı ilkgençlik yıllarımın artistlerini bulmak. Hem de yalnız benim için oynuyorlar! Çocukluğumda hayaller kurardım, tekbaşıma bir sinemam olsa, kimseler bulunmasa, saatlerce, film seyretsem diye. Oldu işte! Ama ne o artistler şimdi var, ne de o günlerdeki ben...

8 Temmuz Çarşamba / YOLCULUK, YORGUNLUK

Yorgunluk, yorgunluk. İki gündür Ozaka'dayız. Sabahtan akşama kadar Expo 70'de oradan oraya koş, bak, gör, gez, yorul, dinlen gene koş. Fransız, Amerikan, Rus pavyonları birkaç da küçük pavyon, Japon pavyonları. Bir masal ülkesi burası. Çağımızın çok ötesinde sanıyorum kendimi. Hele Mitsubişi pavyonunda geleceğin Japonyası'nda bulunca...

On binlerce, yüz binlerce insan. Başım dönüyor bazan. Metro da olmasa ne yapılır? Ezberledim Expo'ya giden yolu. Sinsaibashi istasyonunda indin mi, yolu tuttun, sağına otomobil satış parkını, soluna koca mağazayı aldın

mı Hotel Emperyal'ı buluyorsun. Geceyarısına kadar da filmler. Yorgunluktan adım atamıyorum dışarı.

Bugün Kioto'ya gittik Nayır'la. Acayip bir Japon yemeği. Yoksa Çin mi? Neyse yemedim hiçbirini. Oysa Amerikalı bayanlar, çocuklar nasıl kapıştılar o garip nesneleri! Saraylar gezdik, tek katlı ahşap yapılar, lüksten uzak mı uzak, nerede Batının görkemli sarayları! Gece döndük Ozaka'ya. Yarın Hiroşima'ya gideceğim. Üç gün sonra Yaşar beyle buluşacağız. Geceyarısına doğru kalktım, giyindim. Şu Ozaka'yı göreyim biraz. Dottombori'yi duyarım hep, Ozaka'nın Beyoğlusu diye. Biz orada değil mi imişiz? Köşeyi dönünce Dottombori'deydim. Binbir ışıklı reklam, gazino, sinema, tiyatro, eğlence yerleri, lokanta, insan, insan, insan. Kadınlar, kızlar, delikanlılar. Bir grup genç yolumu kesti. Çat pat konuştuk.

15 Temmuz Çarşamba / TOKYO İZLENİMİ

Defterimde notlar karmakarışık. Kafamdaki izlenimler de öyle. Hiroşima'da üç gün kaldım. Resimler, yazılar, kitaplar, dergiler, broşürler. Dönünce gazeteye yazacağım yazılar kafamda. Korkunç bir yerdi Hiroşima. Korkunç güzel! Daha çok kalmak isterdim orada. Üç günde çok şey gördüm. Daha doğrusu duydum, görmekten çok.

Nayır döndü bugün. Tokyo'da dört gün beraberdik. Ne görülür bu kadar az zamanda? İzlenimler fotoğraflar gibi alt alta, üst üste. Elçiliğe gittik. Alışveriş yaptık. Gezdik. Dai İçhi Oteli bir ayrı dünya. İçinden çıkmadan da yaşanır günlerce! Çok sevdim Tokyo'yu. Ama her Japon'da bir Hiroşima kurbanı görür gibiyim. Hiroşima'daki 'hibakuşa'ların etkisi! Notlarını okuyorum. Kendime ait şeyler. Bunlardan bahsetmeye değer mi? Geçmeli birtakım konuları. Bir film gördüm bugün ufacık bir bodrum kat sinemasında. İki film birden. İkisi de ilginçti. Ne çok seviş-

me sahnesi var. Ne zaman bir sevişme başlasa film renkleniyor! Gerçekte siyah beyaz film, teknikolor oluyor bu sahnelerde! Öteki film bir sadizm örneği. İki Japon askeriyle beş kız arasında geçiyor. Dayaklar, işkenceler, sevişmeye benzemez sevişmeler, neler!

Bu akşam uçağa bineceğim. Bir yolculuk daha böyle bitecek. Kalan bir avuç izlenim. Düşte görülmüşe benzeyen birtakım yerler, anılar, anılar...

19 Temmuz Pazar / GERİ DÖNÜNCE

"Dönmek mi ne mümkün geri dönmek." Ama dönülüyor işte! Evde, masamın başındayım. Notlarımı da buldum, resimleri de... Üç gün sonra kavuştum hepsine. Bavullarım Hong Kong'da kalmış. O kadar istiyordum Hong Kong'da iki üç gün kalmayı. Bir yerde bıkıyor kişi yolculuktan. Ne olacak bir kent daha göreceğim de, hem şöylesine, üç beş sokak, iki üç cadde, mağaza, bir sinema, otel! Yaşantısına girmeli kentlerin. Yığınlarca yaşantısı vardır her kentin. Birine girmeli en azından, bir tekine. Oysa yabancı kentlerde yaşam dışı kalırız ne yapsak. Ha filmde görmüşsün, ha gitmiş sokaklarda, yollarda gezmişsin. Ben gidemedim, ama bavullarım iki gece geçirdi. Hong Kong'da! Hiroşima'ya ait bütün notlarım, kitaplar, resimler bu bavullardaydı. Yaydım masaya, yatağın üstüne, koltuklara resimleri. Yazar masası büyük olmalı, geniş oda kadar. Yaralılar, hastane, anıtlar, sokaklar! İğri büğrü yazılar. Bir anlığına gelip kaçıveren izlenimler. Yarısını yakalarsan ne iyi! Gezi notlarımı uzun uzun yazmalı mı? Yoksa en ilginç olayları, gözlemleri, izlenimleri mi vermeli? Gazete için yalnız Hiroşima'yı yazacağım. 'No more Hiroshima's' diyorlardı orada. Her yerde, her yanda. Bir Hiroşima yeter... ya da Hiroşimalar olmasın.

5 Ağustos, Çarşamba / KENDİ YARGIÇLIĞIMIZ

Şu Latinler ne de çok ölümsüz söz söylemişler. Yüzyıllar geçse de yaşıyor dedikleri. Şiir olduğu için. İşte Juvenalis: "Hiçbir suçlu kendi yargıçlığından kurtulamaz." İşte Ovidius: "Kişiye ölmeden mutlu denemez." İşte Martialis: "Her yerde olan hiçbir yerde değildir." Yazmışım bunları bir kâğıt üstüne. Defterin arasına koymuşum. Hem de bu temmuz gününün yaprağına. Birşeyler duymuş düşünmüş olmalıyım bunları not ederken. Neydi acaba? Hatırlamam imkânsız. Yalnız bu alıntıları değil, o an duyduklarımı da yazmalıydım. Şimdi bu sözleri duydukça, üstlerinde düşündükçe bambaşka, yepyeni şeyler çağrışıyor bende. Ama en çok 'Hiçbir suçlu kendi yargıçlığından kurtulamaz' mısraını beğendim. En acımasız yargıç kuşkusuz kendimiziz. Belli etmeyiz, ama en sert yargıları veririz kendimize. Gerçekten bir 'insan' olmuşsak, olabilmişsek...

8 Ağustos, Cumartesi / SICAKTA ÜŞÜMEK

Bir plaj. Sıcak kumlar, ılık deniz. Hep böyle yaşamalı! Tanıdıklar da var. Çoğunlukla kaçıyorum bildik kişilerden. Gündelik bir dünyaya götürür onlar. Kaçıp kurtulmak istediğim, gene de yakamı kurtaramadığım. Bir yazar arkadaş, ünlü bir kişi, yanmış kapkara olmuş. Geldi, konuştuk... Ne konuşulur? Dedikodu! Falanca şöyle yazmış, böyle demiş. Ölen bir yazar arkadaşı için ne övücü sözler söylemişti, yazmıştı, şimdi de, "O kim, ben kim?" diyor. Başka biri de varmış hep onu 'taklit' edermiş! Atıp tutuyor. Haklı yanları yok değil. Ama bir kişi kendini övdü mü bir ürperti duyuyorum elimde olmadan. "O kim ben kim." Bir başkası da "Ben falancadan daha iyiyim", diyordu. Kendi veriyor bu yargıyı. Bıraksınlar, başkaları versin. Bugünü var, yarını var, öbür günü var. Sıcaktı hava, deniz ılıktı. Ama üşüdüm birden...

15 Ağustos, Cumartesi / BEŞİKTAŞ'TA BİR ODA

Hilmi Yavuz'la, Necatigil'de. Kare'ler üzerine söyleşi. Bir şiirden çok şiire! Oturdum geçen akşam, Necatigil'in karelerinden bir sürü şiir çıkardım. Bulmaca yapar gibi şiir yazmak!.. Necatigil'in ufacık odası kitap, dergi oldu. 1945'lerdeki ufacık odasını hatırladım. Tahta bölmelerin üstünde şiirler yapıştırılmıştı. Eski koleksiyonları karıştırırım her gelişimde. Alangu'nun şiirlerini hiç bilmezdim. O da şiirler yazmış. Yayımlamış da! Ben bir tek şiir yayınladım, Alangu ise pek çok! İşte bir mısra: "Dün caddeden çift atlı eski bir payton geçti." Geçti de ne oldu? Belli değil. Şair Alangu'nun hoşuna gitmiş çift atlı eski bir paytonun caddeden geçmesi. Eski günleri hatırlatmış ona!.. Çıktık, kafeteryaya gittik sonra. Üsküdar şu karşısı... Beşiktaş'ta Barbaros Meydanı öyle çok değişti ki! Beşiktaş kaldı mı hem? Beşiktaş bir pazaryeri, bir spor kulübü! Koca Beşiktaş semti yok oldu.

23 Ağustos Pazar / BİR MAFİA ROMANI

'Baba'yı iki günde bitirdim. Geceleri demek daha doğru! İkinci gece sabahladım. Gün ağarıyordu neredeyse, kitabı attım, lâmbayı söndürdüm. Ne var kadar? 'Baba'yı bitirmeden bırakmak zor da ondan. Tokyo'ya giderken bir Amerikalı vardı 'Baba'yı okuyan. Bütün gün başını kaldırmadı kitaptan. 'Baba', çağımız Amerika'sının içyüzünü anlamakta bir inceleme kitabı kadar yararlı, aydınlatıcı. Kennedy cinayetinin nedenini bile çözümleyebiliyor insan. O gizli tertipler, anlaşılmayan cinayetler, saat gibi işleyen çeteler... İtalyan soyundan gelmiş bir Amerikalı yazmış, Mario Puzo. Amerika'ya yerleşen İtalyanların yaşa-

ma savaşının kesitleri. Corleone'ler, Tattaglia'lar, Zaluchi'ler, Falcone'ler, bilmem kimler. Amerika'nın türlü gangsterler alanlarına el atmış, tekel kurmuş 'aile'ler. Kimi esrar kaçırır, kimi genelevleri işletir, kimi haraç alır, kimi kumar oynatır, ama hepsi de Amerika'nın iç ve dış politikasında yer almıştır, önemini kabul ettirmiştir. Polisler, yargıçlar, milletvekilleri, senatörler emirlerindedir. Gerekirse birbirleriyle savaşırlar, gerekirse barış yaparlar, geçim alanlarını bölüşürler. Corleone'ler gibi Tattaglia'lar da Amerika Cumhurbaşkanının bir gün kendi ailelerinden çıkacağına inanır. Ulusa, topluma, insanlığa hizmet etmek gibi şeyler akıllarından geçmez, kendi çıkarlarıdır sağlama alınan, güvenlikte tutulan... Ne güzel bir film olurdu! Belki de çevrilmiştir bile. Bir kez okunur böyle romanlar. Bir daha okumak geçmez aklımızdan. Kitabı saklamak da... 'Baba' bir kez okunan, ama heyecanla, ilgiyle, yutarcasına okunan romanlardan...

25 Ağustos Salı / GEÇMEZ GİBİ GEÇER YAŞAM...

Zaman hiç geçmemiş gibi. Nişantaşı Parkındaki resim canlanıverdi. Dördümüz çeyrek yüzyıldır bir araya gelmedik mi? Gelemedik galiba. Salâh Birsel, Fahir Onger, Behçet Necatigil. Bugün Beyazıt'taki Çınaraltındaydık. Resimler çektik, çaylar içtik, konuştuk. Yavuz'la Arpad da geldi. Sonra Kar'a indik. Rakısız dost toplantısı olmaz! 1945'deki o resimdekinde çok farklı mıyız? Hep o heyecan içimizde canlı. Yaş elliye dayandı, geçti, geçiyor, geçecek, şiirlerini okudu dostlar. Takıldık güldük, bir mutluluk duyduk. Şurası acı bir gerçek: Böyle bir çeyrek yüzyıl daha geçmeyecek! Bir daha dördümüz bir araya gelecek miyiz? İkili üçlü buluşuruz, ama dördümüz orası zor. Neden zor? Yaşam. Yaşamamız. Yaşayamayışımız. Yaşamsız kalışımız.

YAZMAK VE OKUMAK

"Gerçek şu, kişiye en çok zevk veren yazmaktır, okumak zevki yapma bir şeydir", diyor Woolf. 'Deniz Feneri' romanını yazarken bir günce tutmuş. Eski bir Fransız dergisinde okudum. Her gün altı sayfa yazarmış romanını. Bazı bölümlerini elle, bazı yazılarını yazı makinesiyle... Hemingway'in de bu konuda bir sözünü hatırladım, romanlarındaki konuşmaları makinede, doğa ve insan betimlemelerini elle yazarmış. Ben de öykülerimi, romanlarımı daha çok elyazısıyla yazdım, yazıyorum. Makale, fıkra türündeki yazıları ise makineyle... Şimdi elimde iki uzun öykü var, birini elle, birini makineyle yazıyorum. Ayrı nitelikte oluyorlar böylece. Belki bana öyle geliyor. Bir de şu, her gün beş altı sayfa yazmak yöntemini uygulayabilsem. Bir gün beş gün. Sonra haftalar, aylar giriyor araya. Bu yüzden uzun öyküler, romanlar yazamıyorum. Bilmiyorum bunlar uzun birer öykü, belki de birer roman olabilecek mi? Evet, doğru, 'zevk veren şey yazmak'. Ama okumak da zevkli. Hele iyi, üstün, güçlü bir yapıtı okumak. Yazmak yorucu, tüketici bir şey. Kişi içinden bir şey koparır gibi oluyor. Kendimi zorlamadan yazamıyorum. İlle de yazmak zorunluğunu duymalıyım. İçimde, kendimde... Yoksa yazmak işkencesi katlanılır şey değil. Okumak öyle mi ya, uzan bir kanepeye, yatağa, aç kitabını, dal git bilmediğin, tanımadığın bir evrene...

3 Eylül Perşembe / BİLİNÇ OLMAK

Bir yerde okudum: Zola için şöyle demişler: "Bir süre dünya bilincinin bir parçası, bir temsilcisi oldu." Bir yazarın büyüklüğünü anlatmak için daha ne denebilir? Dünya bilincinin temsilcisi olmak... Herkes sana karşı da çıksa

yılmadan savaşacaksın. Kişinin bilincini o kişiye, kişilere karşı savunacaksın. O bilinci, o karşı koyanlara aşılayacaksın. Zorla Dreyfus olayında bunu yaptı. Bizde de bir Nazım Hikmet yaptı. Zor iş. Zorlukları yenenler, yığınlara karşı çıkarak o yığınları, o zorluklarla savaşmaya sürükleyenler, bu bilinci verenler büyüktür, kalıcıdır, gerçek sanatçıdır. Dünya bilincinin bir parçası olmak, büyük sanatçı olmaktır.

9 Eylül Çarşamba / MEKTUPLAR GELİR...

Mektuplar gelir, eve, gazeteye. Yakınma mektupları. Dert dökmeler. Bazı parçaları buraya alabilsem? Ama yalnız benim okumamı isterler belki. Dünyalarına ışık vurunca ne yaparlar? Yıkıntı duyarlar içlerinde. Bir Orta Anadolu kentinden uzun mektuplar gelir arada. Sayfalarca... Bir yanıt veremedim. Ne diyeceğimi bilemedim de ondan. Bir umutsuzluk çığlığı. Bir kadın okurum, çocukları, kocası evi, çevresi. Gündelik yaşamında huzursuz... Yazmak isteği var içinde.

Bir mektup yazmalıydım. Yazamadım. Belki bütün bu yazdıklarım birer mektup. Başkalarına, hatta kendime... Aylar, yıllar sonra okuyunca anlıyorum, kendime gönderdiğim birer mektup olduğunu bunların. Geçen yıldan, önceki yıldan, birkaç ay eskiden... Koca bir dosya tuttu son yıl içinde gelen mektuplar. Bazıları da öğrencilerin mektupları. Yaşam öykümü soruyorlar. Sorularını yanıtlamamı istiyorlar. Yanıtlayamıyorum. Bir diyalog kurmak zor tanımadığım biriyle. O beni tanır, belki de anlar, ama ben tanımam ki karşımdakini. Karşılaşınca da böyle okurlarla bir yabancılık duyuyorum, bir ürkek, bir garip duygu.

İşte bir genç kızın mektubu, öykü kitaplarım konusunda bir inceleme yapacakmış. Soruyor birşeyler. Pul da

göndermiş! Hele şu pul göndermek yok mu? Çaresiz bir yanıt yazdım, sorularını da karşılayarak. Bir sorusu var, çok düşündürdü beni: "Sizi en yakınınız kadar tanımak istiyorum"? En yakınınız!.. Tanır mı bizi en yakınımız? Babamız, anamız, kardeşlerimiz, karımız, kocamız, kızımız, oğlumuz, kırk yıllık dostumuz arkadaşımız... Bunlardır en yakınlarımız. Ama en az tanıyanlar bunlardır! Bizi herkesten çok tanıdığına inananlar. İnanç kadar yanıltıcı ne var. Tanıyorum diye bırakır anlamayı tanımayı, öğrenmeyi. Oysa bildiği, tanıdığı belki de on yıl önceki 'ben'dir. Kişi değişir zamanla. Kendine bile yabancılaşır. Ama bizi herkesten iyi tanıdığına bir kez inanmış kişi vazgeçmez bildiğinden. "En yakınınız kadar sizi tanımak istiyorum", diyen baksın çevresine, en yakını bildiğine, gerçekten onların tanıdığı gibi mi? Kimse kimseyi tanıyamaz diye yazdım kaç kez. Biz bile tanıyamayız kendimizi. Tamsak, ne yapacağımızı bilirdik, sağlam bir yol tutardık, durmadan yanılmazdık, aldanmazdık! Bir insan, tek bir kişi değiliz ki biz! Hangi kişiyi tanıyacaksın? İçimizde yaşayan insanlardan hangisini?

19 Eylül Cumartesi / BİR FİLMDE YAŞAR GİBİ

"Peşimdeler," diyor. Adları anılamayacak kadar büyük, önemli kişilermiş bunlar. Ne yapıp yapıp öldüreceklermiş. Nedeni: Büyük bir miras kalmışmış. İsviçre, Amerika bankalarındaymış. Ne kadar olduğunu da bilmiyor. Korkmuş birilerinden, başka birisine vekâlet vermiş, sonra bir vasiyetname yapmış. Çok karışık işler! Dosyalar var elinde, belgeler, mektuplar, mahkeme celpleri, raporlar... Türkçe, İngilizce. Yakışıklı, aklı başında bir kişi. "Her gün başka yerde kalıyorum", diyor. Fatih'te bir oteldeymiş dün gece. İzini bulamasınlar diye. Yarın ne yapacak? Umudu bende! Ben yazarsam, o kişiler okurlarmış, peşini bıra-

kırlarmış! Tasarılarını bilen biri var diye! "Ya beni de öldürürlerse?" dedim birden. Öyle ya, bu da biliyor diye bir yerine iki kişiyi ortadan kaldırmayı düşünemezler mi? İnanmalı mı anlattıklarına? Ya adam yarın vurulursa, bir araba altında kalırsa. "İşte sağlık raporlarım", diyor.

Saatler geçti ufak odada. Arada bir kapıyı açıyorum. Kahveci geliyor, odacı bakıyor, bir arkadaş göz atıyor içeri. Bir Kafka dünyasında gibiyim. İşte gündelik yaşamda 'harikulade' bir olay. Belki yalnız hayalde, yaşanan bir şey. Ama beni ortak ediyor ya dertlerine... Pencereden baktım giderken. Sağa sola baktı, öyle yürüdü. Kimdi, neciydi, adı doğru mu, anlattıklarının kaçta kaçı gerçek, o evrak, dosya, mektuplar, belgeler neyin nesi? Bir daha göremeyeceğim, adını duyamayacağım belki... Belki de bakarsın birkaç gün sonra gazetede bir haber, bir resim!..

6 Ekim Salı / AÇMAMIŞ ŞİİRLER

Yıllarca sustu Kemal Özer. 'Yeni Edebiyat'ta iki sayfa dolusu şiir. *"Daha açmamış çiçekler gibiyim – gözlerim kılıcım umudum kapalı"*. Sonra şu mısralar: *"Atımı – Bir yerde durmamanın – Güzelliğine bağladım"*. Nasıl susar bir şair bunca zaman? Yazmaz mı hiç? Bir yerlere birşeyler karalamaz mı? Yalnızca işine gelir gider mi? Geceleri yatağında, gündüzleri yollarda eski şiirlerini taşımaz mı birlikte? Yeni yeni mısralarla dostluk kurmaz mı? Ama bu mısralar Özer'in 'yitik bir şair' olamayacağının kanıtı. Hem hiçbir şair yitik olamaz 'şair' ise! Apayrı bir evreni var Özer'in, kendimizi buluyoruz, tanıyoruz orada. Kendimize yabancı yönlerimizi. Özer'in mısralarında 'daha açmamış çiçeklerin' güzelliği var. Daha açmamış, yazılmamış şiirlerin haberi.

18 Ekim Pazar / DENEMECİKLER ÖYKÜCÜKLER

Gazeteye fıkra yazmak günüm! Öğleye dek iki yazı yetiştiririm hep. On dört yıldır fıkra yazıyorum: Vatan'a, Öncü'ye, Cumhuriyet'e. Kimi zaman her gün, kimi zaman günaşırı. Çoğunu kesip saklamadım ya, sakladıklarım çekmeceler dolusu. Kime yazdım bunları? Bakıyorum bana bile yabancı geliyor içlerinden çoğu. Şu olay, bu olay, şu politikacı, bu politikacı!.. Geçmiş gitmiş, anlamsız olmuş hepsi. Neyse arada denememsi yazılarda yayınlamışım. Onlar bir araya gelebilir işte. 'Denemecikler' demeli bunlara. Kimine de 'öykücükler' adını vermeli. Bu denemecikler ile öykücüklerden bir kitap yapmalıyım. Bütün bu yazıları birine yazdım ben. Karşımda belirli bir kişiyi var sayarak. Bir dost okur. Ötekileri ise yığınlar okudu ya da okumadı, okuduysa da okur okumaz unuttu. Ama gazetecilikte bir gün için yazılır her şey. Ertesi sabaha başka yazılar vardır okunacak, yazılacak. O günle biteriz, ertesi günle başlarız yeniden yaşama...

Çekmeceleri çektim. Öykücüklerle denemecikleri ayıklamalı zamanı geçmeden. Sonraya bırakmamalı. Yarın bizim değil, öbür gün hiç değil. Bugün var yalnız. Kapattım sonra çekmeceleri hemen. Korktum kendi yazdıklarımdan. Bu, binlerce satır, yüzbinlerce sözcük!.. Dursunlar bir süre daha köşelerinde. Oturup yeni yazılar yazmalı, yeni çekmeceleri dolduracak olanları. Ne demişmiş Demirel? Ya Ecevit, ya Feyzioğlu? Pompei'nin son günleri mi yaşanıyor? Nereden geldik nereye gidiyoruz? Daktilonun tuşları işlesin varsın...

26 Ekim Pazartesi / ATATÜRK'Ü SAPTIRMAK

Fethi Naci'nin '100 Soru'da dizisi, 'Atatürk'ün Temel Görüşleri'ni yüz soruda sunmuş bize. Böyle yüz soru daha, daha da çoğu sorulamaz mıydı? Bu yüz soruya başka

bir yüz ayrı yanıt veremez miydi? F. Naci Marx'cı açıdan almış işi. Hatta önce yanıtlar hazırlanmış da sorular sonradan düşünülmüş gibi! İlginç bir yapıt. Her aydının kitaplığında bulunmalı. Prof. Karal'ın 'Atatürk'ten Düşünceler'inin, Aydemir'in 'Tek Adam'ının, Lord Kinross'un 'Atatürk'ünün yanına koymalı.

Atatürk'ten sapma çağını yaşıyoruz. Herkes kendince yorumluyor. 1970'te durmuşuz, Atatürk'ün 1923'teki, 1920'deki davranışlarını, düşüncelerini yargılıyor, övünüyor, eleştiriyoruz. Sosyalizmi övmüş ya da yermiş, şöyle demiş, böyle demiş, hemen kendi açımızdan yorumunu yapmak! Yanlışlıklara götüren bu... Atatürk'ü Atatürkçülüğü olduğu gibi 'değil', düşüncemize, çıkarımıza götüren bu F.Naci'nin soruları, yanıtları yan tutmayan, ne övmek, ne yermek çabası gütmeyen bir yazarın kaleminden çıkmış. Sunduğu sorular ve yanıtlardan sonuç çıkarmak okura düşüyor.

'Atatürk'ün Temel Görüşleri'nin ikinci basımında bir de açıklama var: TDK yayınlarında çıkan 'Bugünün Diliyle Atatürk'ün Söylevleri' adlı kitapta Atatürk'ün sözleri epey değiştirilmiş. Hem de koyu Atatürkçü Çağlar yapmış bunu! Kendine göre "İyiniyetle!" Atatürk, "İslâmiyetin en âlî kaide ve kanunlarını ihtiva eden Bolşevizm..." demiş. Çağlar bunu, "İslâmlığın en yüce kurallarıyla yasalarını içine almaya özenmiş Bolşeviklik," yapıvermiş! Bir yerde 'amele sınıf' demiş, bu da 'işçiler' olmuş! Atatürk, "Elbette böyle bir prensip Bolşevik prensipleriyle tearuz etmez", demiş. Bu da "Böyle bir ilke, Bolşeviklerinkiyle ilk bakışta zıtlaşmayabilir" oluvermiş!.. Çağlar, Atatürk'ü kurtarmak istemiş kendince! Ama gerçekler altüst edilirmiş, orasını düşünmemiş. 1920'lerde Atatürk böyle konuşmuş, bunu herkes bilir, öyleyse ne diye değiştirmeli? Bu da başka çeşit bir 'sapma'... Kimi kızarak, kimi severek, kimi anlamadan, kimi duymadan Atatürk'ü çekiyorlar oradan oraya... Hiç değilse sözlerini bozmamalı. Her şeyi bozsak, yık-

sak da dedikleri kalmalı ortada olduğu gibi. Bir kuşak gelir anlar oradaki gerçek anlamı, bildiriyi... O birbiriyle çelişir gibi görünen, oysa apayrı bir öğretinin temellerini atan Atatürkçülük, Kemalizm dediğimiz 'şey'in 'ne' olduğunu anlar, uygular. Bunun için de bir iki gerçek düşünürün, filozofun yetişmesi gerekecek. Çok mu bekleyeceğiz daha? Belki. Sapmalar, bozmalar, yalanlar, yanlışlar, küçüklükler ortasında, umutlarımız ne denli yitip gitse de bekleyeceğiz...

1 Kasım Pazar / YAZMANIN NEDENİ

Niçin yazıyoruz? İşte iki büyük yazarın yanıtı. Önce Celine'in: "Mutsuz olduğumuz için. Dünyamız geri kalan her şeyi kemiriyor. Yalnızız. Anlatıma dayanıyoruz." Bu da Jouhandeau'nun: "İnsan kendini ancak eline kalem aldığı sürece tanıyabilir. İnsanları ancak anlatarak tanıyabiliriz."

8 Kasım Pazar / KONUŞMAK ÜZERİNE

"Ben karşımdakileri hiçbir şey bilmiyorum sayarım", demişti o arkadaş. Çıkacakmışsın kürsüye ya da sahneye, hiç çekinmeden başlayacakmışsın konuşmaya. Yalnız ben bilirim bunları inancıyla! İçlerinden ne düşünürlerse düşünsünler! "Kimse bir şey bilmez." Bilmez mi sahiden? Kürsüye bir çıktık diye her şeyi bilir mi olacağız? O konuda ne dersek dinleyecekler mi kuzu kuzu? Yapamıyorum bir türlü... Hem bir şey de gelmiyor aklıma. Gelenler de herkesin bildiği şeyler! Çağrılara karşılık veremiyorum bu yüzden. Yüzlerce insan gelmiş oturmuşlar karşıma, bekliyorlar şu ya da bu konuda ne diyeceğimi. Ben hazırlanacağım, hazırlanacağım, sonra elimdeki kâğıttan okuyacağım. Niye? Ne gereği var? Yayınlarım o yazıyı, isteyen

okur, istemeyen okumaz. Kızsalar da, beğenmeseler de, sövseler de, övseler de bana ne!

TDK'dan bir konuşma yapmamı istediler. Bu iş için özel olarak Ankara'ya gideceğim. Önceden ilan edecekler. Falanca gelip bilmem hangi konuda konuşacak, diye. Sevenler, sevmeyenler, kızanlar, kızmayanlar gelecekler. Sonra ben karşılarına çıkıp... Yok, yok bu ayrı bir iş, yazarlık dışı bir alan. Yok mu hem konuşmacılığı, hem yazarlığı becerenler? Çok, pek çok. Sartre'ı dinlemiştim Roma'da tam bir saat. Cocteau'yu İstanbul'da... Yazıları gibiydi konuşmaları, renkli, aydınlık, öğretici, yeni duygular verici. Ben üç beş kişilik toplantılarda konuşmayı severim, karşılıklı sohbet etmeyi, Türkçesi söyleşmeyi. Söyleşiye varım, söylev çekmeye de, dinlemeye de yokum...

9 Kasım Pazartesi / FAKÜLTE BİTMİŞ AMA...

Bir okur mektubu: Sait Faik için yazdığım fıkrayı okumuş, sonra gitmiş bütün kitaplarını almış. Hayran kalmış büyük öykücüye! Bugüne dek niye görmedim, okumadım diye sormuş kendine. Bana da teşekkür ediyor böyle büyük bir yazarı tanıttım diye. Okumamış, yazmamış biri değil ha! Edebiyat Fakültesini bitirmiş, belki de öğretmen olmuş. Ama benim yazımı rastgele okumasaymış Sait Faik diye bir yazarı tanıyamayacakmış. Yaşantım zor koşullarda geçti diyor, çalışmış, öğrenimi süresince. İnsan çalışıyorsa başka bir şey yapamaz mı?.. Evet, hem fakülte dersleri, hem yaşam çilesi ağırdır, gene de boş zaman bulamaz mıydı çağdaş edebiyatımızla azıcık da olsa ilgilenmeye? Bir şiir, bir öykü antolojisi okumak, araştırmak... Olmamış işte! Sait Faik adını duymadan fakülte bitmiş, öğretmen olunmuş... O kadar sevmiş ki şimdi bu öyküleri, bu konuda bir inceleme yapmak istiyormuş arkadaş. Başka hikâyecilerimiz var mı? diye soruyor bana. Benim de öykü-

ler yazan biri olduğumu aklından geçirmeden. Nereden bilsin? Bir gazete sütununda öykücülüğümden söz eden çıkmadı ki şu günlerde! Şaşmıyorum böyle şeyleri duyunca. Eskiden kızardım, şimdi kızmıyorum. 1950'nin bir gününde Dağlarca ile yaptığımız bir Ankara tren yolculuğunu hatırladım. Ortaokul Türkçe öğretmeni bir genç kız vardı kompartımanda. Hep sustu, konuşmadı bizimle, dergiler, gazeteler karıştırdı. Polatlı'dan sonra başladık ahbaplığa. Şiiri, romanı çok sevdiğini söyledi. Bir ara Dağlarca koridora çıktığında, "Arkadaş ünlü bir şairdir," dedim. Güldü hanım kız. İnanmaz, şakacı! "Yok, gerçekten ünlü şairdir, bilirsiniz elbet, Dağlarca. Hani arkadaşına 'şairdir' diye takılanlar ya da şair geçinenler vardır ya, öyle biri sandı. İnanmaz inanmaz gülümsedi. 'Çocuk ve Allah' falan filan dedim, baktım, oralı değil. Türkçe öğretmeni, ama daha Dağlarca adından habersiz. Oluyor böyle şeyler. Yalnız bizde olur. Claudel'i, Gide'i, Mauriac'ı bilmeyen bir Fransız öğretmeni düşünülür mü? Bizde bol bol var böyle aydınlar!

11 Kasım Çarşamba / BİR ÇOCUK...

Akşamın ilk karanlığında sokakta bir çocuk bağırıyor. Birine sesleniyor. Ne dediği anlaşılmadan. Şehzadebaşı'ndaki evdeyim sanki. Kıştan kalmış bir bahar gününde. Okuldan yeni dönmüşüm, ayakkabımı çıkarmaktayım. Komşudaki Tatarın oğlu beni çağırıyor. Bıraktım kalemi. Çevreme baktım baktım bir süre. Yıllar ötesindeki çocuğu çağırdım yanıma. Yerli yerine oturttum. Sırası değil hiç, durup dururken 1930-35 arasında gitmenin... Zor tutuyorum kendimi. Yürürken, otobüste, dolmuşta, işte, sinemada, tiyatroda ahbap sohbetlerinde de oluyor. Biri çağırıyor uzaktan. Bir tanıdık ses. Bir yere gelmemi istiyor. Kapının önünde kalmış, kimseye sesini duyuramıyor sanki...

Gitmeli kapıyı açmalıyım ona. Bir yanıt vermeliyim pencereden... Kalktım pencereye yaklaştım. Başka bir pencere bu, başka görünüşler var dışarıda. O sesi duyacağım arada. Herhangi bir çocuk bağıracak birden. Anılarımdan mı, şu anın içinden mi, düşlerden mi, nereden? Bir yerden gelecek hep o ses. Galiba kendi içimde öldüğünü sandığım on, on iki, on beş yaşlarındaki birinden. Yok ölmüyor büsbütün o yaşların çocuğu. Zaman zaman diriliyor bizde. Hem de en umulmaz anlarda, en gereksiz yerlerde...

16 Kasım Pazartesi / KİTAPSEVER KUŞLAR

Kuşlar pislerler tepeden. Sona ermeyen bir çarpışma. Kuşları kovalar, gene gelirler. Hem de kitapların üstüne pislerler ta yukarıdan. Yuvaları o duvarda, ne yapsınlar? Kaldırıma sermesin kitapları o da. Ama serecek, ekmek parasını çıkartacak, kuşlara rağmen. Her geçişte durur bakarım. Konuşuruz da. "Gene kuşlar," "Ah, ah," der. Kuş pisliklerinin soluk izlerini taşıyan kitaplar. Max Jacob'un genç bir şaire öğütleri. Birsel'in eski bir çevirisi. Bir lira verip aldım. Hem yokuştan yukarı çıkıyor, hem karıştırıyorum; "Şair olmak için önce insan olmalı, sonra da şair insan," diyor. "Şair insan" düşündürdü bir an. Tanıdığım şairleri düşündüm kaç tanesi şair insan. Önce insan, sonra şair. Pek azı sanırım. Max Jacob'un öğütleri öğüte benzemiyor. Hem hangi şair öğüt dinlemiş? Herkes kendi kurallarını getirmiş bu alana. Ama gene de yararlı, sanat üzerine çok ama çok düşünmüş, düşler kurmuş birinin sözleri. *"İyi yazılmış olan şey kalır. İyi yazılmamış olan şey de kalır, ama bu ancak yeni yaratmalara varmış, yenilik getirmişse olur. Bir de iliğimize işleyecek durumda olması gerekir."* Jacob'a göre güzelliğin tek koşulu şu: *"O güzelliğin sizde bulunması."* Olmayan bir şeyi yaratamayız elbet. İçi dışı çirkin birinden güzel şey nasıl çıkar? En hoşuma gi-

den şu: *"İlkin etkilere açık tutun kendinizi. Yani önemli olun"*, sözü. Etkiden korkmak, kaçmak bir küçüklüktür, önemini bilmemektir, daha doğrusu bir değer taşımadığına inanmaktır. Gide'nin 'etki' üzerine denemesini hatırladım. Tozlu yaprakları çevire çevire Cağaloğlu'nu bulmuşum. Bir de Jarry'nin sözünü anmış Jacob. Edebiyatın güzelliği... Ne dermiş Jarry: *"Edebiyat kadar güzel... Bir edebiyat güzelliği var"*, dermiş. Çok sevdim bu tanımı.

18 Kasım Çarşamba / ŞİİR DENİZİ

Yüzlerce şiir. Bir şiir denizinde yüzercesine... TRT Şiir Yarışmasına katılmış şiirleri yaydım halının üstüne. Daha da gelecekmiş! Kaç bin şiir olacak hepsi? Üç tür şiir var, aşk üzerine, toplum sorunları üzerine, bir de 'İkinci yeni' şiirlere özenilerek yazılmış olanlar. İlk iki türde yazılanların kötüleri hemencecik anlaşılıyor, ama 'İkinci yeni' adını verebileceğim türdekilerin hangisi iyi, hangisi kötü anlamak güç. Okuyorum okuyorum, değişik rumuzlar, ama nedense hepsi aynı kalemden çıkmış gibi. Klişeler içinde çırpınıyorlar. Ortak duygular, anlayışlar, benzetişler. On beş yirmi şiir okuyunca hiçbir şey anlamaz oluyorum. Beğenisi bozuluyor kişinin! Arada bir antolojilerden birkaç güzel şiir okuyorum. Sonra gene seçmeye devam. Kızım dinliyor örgü örerken. Arada bir Dranas'ın, Cumalı'nın, Külebi'nin az bilinmiş şiirlerini de okudum, yanıltmak için. "Bir daha oku onları baba", dedi. Demek şiirle şiir olmayan ayrılıyor hemen. Şiir denizi taşacak beni de boğacak. Bakalım kaç torba daha gelecek, belki de çuval?

19 Kasım Perşembe / EN BÜYÜK DÜŞMANIMIZ

İnsan bir yerde durup kendini dinlemeli. Geçmiş yıllara bakmalı. Aştığı yola... Günün koşullarının dışına çıkma-

lı. Başkası gibi olmalı. Kendi dışından kendini seyredebilmeli. Bir çekidüzen vermeli kendine. Eski defterler, kâğıtlar yırtılıp atılmalı. Yarım kalmış yazılar ya tamamlanmalı ya da yok edilmeli. Ben de açtım kitaplarımı yer yer okudum. Yazılan eleştirileri de gözden geçirdim. Bir karamsarlık çöktü sis gibi. Kendimi bir yabancı gözüyle seyredince bir acıma, bir kızgınlık duyuyorum. Özeleştiri, bir işkence. Germişiz kendimizi bütün çıplaklığımızla, geçmişiz karşısına, 'şu yaptığın yanlıştı, bu kötüydü, öbürü rezaletti, beriki korkunçtu' demek hem kolay, hem yararsız. Kişinin en korkunç düşmanı kendisi. Hele yazarsa, sanatçıysa...

24 Kasım Salı / SOLJENİTSİN ÖRNEĞİ

"Cepheden gönderilen mektuplarda askeri sırları açıklamanın yasak olduğunu biliyordum, fakat düşünmenin serbest olduğunu sanıyordum. Dostlarımdan birine yazdığım mektupta başka sözler arasında adını anmadan Stalin için de neler düşündüğümü belirtmiştim. Epey süredir Stalin'de eleştirilecek pek çok yön buluyordum; bana göre Lenin'ci çizgiden ayrılmıştı, savaşın ilk bölümündeki bozgunlardan o sorumluydu, konuşmaları dilbilgisi yanlışlarıyla doluydu. Mektuplarımda bunları saf saf yazıyordum."

Ocak 1945'de Koeningsberg çevresinde savaşılmaktadır. Fırka Komutanı General Travkin Yüzbaşı Soljenitsin'i çağırtır, tabancasını ister, sonra iki sivil polis nişanlarını, subay işaretlerini sökerler. Dışarıda toplar gümbürderken Soljenitsin tutuklarevine gönderilir.

"Lubjanka Hapishanesine kapatıldım. Mahkemeye de çıkarılmadan özel kararla sekiz yıl hapse mahkûm edildiğimi bildirdiler. Kendimi haksız yere mahkûm edilmiş biri saymam, madem ki o günlerin yasak sayılan düşünce-

lerini yazdım, suçluyum elbet. Matematik imdadıma yetişmese, kürek yaşantısına katlanamazdım. Sekiz yılın dördünü mahkûm bir matematikçi gibi geçirdim. Hapishaneler Bilimsel Araştırma Merkezinde çalışarak... Pencereler parmaklıklıydı, bütün özgürlüğüm hapishane bahçesinde birkaç dakika dolaşabilmekti, ama yemek yemeye hakkımız vardı, çalışacak bir işe sahiptik. Son üç yılımı Orta Kazakistan'daki bir büyük maden bölgesinde geçirdim. 'İvan Denisoviç'in Bir Günü' orada doğdu. Özel bir yerdi burası, mahkûmların başlıklarında, göğüslerinde, dizlerinde ve sırtlarında birer numara vardı. Benimkisi, SC 232 idi."

SC 232'nin acıları bitmedi. Nobel'i de kazansa gene ıstırap içinde o. Pasternak gibi yazgısına katlanan, haksızlığa direnmeyen bir yaratılışta değil. Karşı koyuyor, tartışıyor, inandığı doğruyu savunuyordu. "Edebiyatta her çeşit makyaj zararlıdır," diyecek kadar gerçekçi... "Yazarın ödevi yalnız topluma karşı borcunu ödemek değildir. Onun kişiye karşı da borcu vardır. Başlıca uğraşı budur. Bireyin yaşamı her zaman topluma uymaz. Toplu yaşam bireye her zaman yardımcı olmaz. Kişinin, toplum tarafından çözülemeyen sayısız sorunları vardır. İnsanoğlu toplumun bir üyesi olmadan önce ruhsal ve zekâsal bir birliktir. Yazarın topluma karşı olduğu gibi bireye karşı da ödevleri vardır. Tekniğin yaşama hakim olduğu ve iyi yaşama olanaklarının, araçlarının en önemli şeyler sayıldığı, din etkisinin her yerde güçsüzleştiği çağımızda yazarın apayrı nitelikte ödevleri vardır. O boş kalmış bir yeri dolduracaktır. Yapıtları yalnız güncellikten öteye gitmiyorsa kısa ömürlü olur. Tam tersi, sonsuzluğa, geleceğe gereğince çok dikkat ve önem verirse, yaşadığı çağı ihmal ederse, bu kez de soluğunu, gücünü yitirir."

'Yazarın Hakları' adlı küçük bir kitaptan çevirmiştim bunları. Soljenitsin'in 'Seuil' yayınında çıkmış bir kitabı. Her yanı ilginç. Biri çıkıp olduğu gibi çevirmeliydi. Ama en önemli bölümü Yazarlar Birliğindeki tartışmalar...

'Kanserliler Pavyonu', 'İlk Çember' konusundaki sözler, savlar, saldırılar, savunmalar. Kimini tanıdım Soljenitsin'e çatanların! Taşkent'te tanıştığım kişiler. Hem de dünyaca ünlü yazarlar! Bakın Simonov ne demiş; "İlk Çember adlı romanı kabul etmiyorum, yayınlanmasına karşıyım. Tersine, Kanserliler Pavyonu yayınlanabilir. Bu ikinci yapıtın her yanı hoşuma gidiyor, ama bir kitap da herkes tarafından beğenilmek zorunda değildir." Daha neler neler! Sayfalar tutar hepsini yazsam. En iyisi, Soljenitsin'in Yazarlar Birliğine gönderdiği mektuptan şu parçayı almak, onunla bu konuyu bitirmek:

"Ben huzur içindeyim. Yazarlık görevimi yapacağımı biliyorum. Her türlü koşullar altında. Belki yaşadığım günlerden daha başarılı ve etkinlikle, ölümümden sonra da... Hiç kimse gerçeğin yolunu engelleyemez. Gerçeğin ilerlemesi için ölmeye hazırım. Bir yazarın yaşadığı sürece kalemini durdurmaması gerektiğini bütün bu dersler bize öğretmiş olmalı."

27 Kasım Cuma / ALEVLER İÇİNDE

Geceyarısı Taksim'deyim. Kültür Sarayı yandı gözümün önünde. Sessiz bir kalabalık. Küfür edenler, ağlayanlar. Yüz milyon mu gitti yalnız? Çeyrek yüzyıllık bekleyiş, umut, güven, hepsi gitti. Demek daha yakışmıyoruz uygarlığın böyle yüce yapıtlarına. Suçlu bulunmaz böyle yangınlarda. Suçu kimse benimsemez. Gitti gider milyonlar! Bir taksiye atladık. Alevler geride kaldı. Yarın gazeteler neler yazacak? Resimler, röportajlar, gözyaşları. Belki de yetkililer demeçler verirler: "Üç ayda yeniden yapacağız", diye. Bir çeyrek yüzyıl daha geçmeli artık. Uykum kaçtı sabaha doğru. Alevleri çevremde sandım. Kalktım, okudum, yazdım. Bir şey anlamadan. Bir yakınımın ölümüne duyduğum acıyla...

30 Kasım Pazartesi / KUŞKUDAN UMUDA

Bir kasım kuşkusu tutturdular! Önce Başbakan çıkardı bunu. Kimse demeden ilk o kuşkulandı kasımdan. İşte bitti kasım! Kuşkular içinde... Ama alıştık kuşkulara artık. Hiçbir kuşku kalmazsa o zaman gerçek kuşkulara kaptıracağız galiba kendimizi! Niye yok diye! Şimdi aralık başlıyor. Kuşkudan sonra ne gelir, karabasan mı, işkence mi, neyse! Hoş geldin aralık umutsuzluğu ya da umudu!

1 Aralık Salı / GÜZELLİK BİR ANDIR...

Radyoyu dinliyorum. Bir mahkûmla konuşuyorlar. Vurmuş birini, on sekiz yıl yatacak. Ne kadar kalmış bilmem. Bir şarkı istedi, çalıyorlar şimdi: "Hayat coşkun bir dere – Dalma aman kedere - Üzme canını boş yere - Ne güzel şey yaşamak - Gül, karanfil ve lâle - Ne güzel şey yaşamak." Gülü bilir, karanfili de. Ama hiç lâle gördü mü acaba yaşamında? Yaşamın güzelliği, dersen ne düşünür. Çıkmaktır sokağa, açıkhavada koşmaktır, deniz kıyısına ayaklarını sarkıtmaktır. Güzellik, elde edemediğimiz şeydir. Özlemi çekilen yalnız... Gül, karanfil ve lâle!.. Yan yana getir üçünü, koy masana. Bir anlığına duyarsın yaşamanın güzelliğini. Güller de, karanfiller de, lâleler de solar, çürür, yok olur. Kalmayan şeyde mi güzellik yoksa? Yok, kalıcıdır güzellik. Kavram olarak. Varlık olarak değil! Zaten yok öyle bir güzellik; elle tutulur, yakalanır, benimsenir, odaya, eve, cebe sokulur bir güzellik yok...

19 Aralık Cumartesi / '36 KISIM'DA YAŞAMAK

Tarık Dursun K.'nın "36 Kısım Tekmili Birden..." Sanki ben yazdım bu öyküleri! Yazabilir miydim? Her ya-

nını değil, bazı sayfaları, belki de ancak bazı cümleleri... Galiba böyle yazmazdım, başka, daha başka. Bazı duygular eş daha çok... Filmler, filmler üzerine anılar belki. Tarık, filmlere karıştırmış kendini, kişilerini, düşlerini, gerçeklerini. Gungadin'i, Kamelyalı Kadın'ı, Chopin Cornel Wilde'ı, Hemigway'in asker kaçağı Rock Hudson'u, mahçup James Steward'ı, daha başkaları görülüyor Tarık'ın beyaz perdesinde. Kerim içimizden biridir, siz, ben, o. Öylesine canlı, yaşayan biri. Her filme kendi gerçeğimizi karıştırmaz mıyız? Kendimize göre yorumlamaz mıyız? Tarık'ın kitabında on iki film o filmle ilgili on iki yaşantı var. Ben de bunlara en az bir o kadar ekleyebilirim. Şandu' nun Bela Lugosi'si ile Kontinantal'in Fred Astaire'i, Ginger Rogers'i ile yaşadığım düşlü gerçekler öylesine yakında ki! Ne filmler çevirdim onlarla birlikte!.. Yollar boyunca yürürken, sırtüstü uzanmış tavanda düşler kurarken... '36 Kısım Tekmili Birden'i o öykülerde yaşayan biri gibi okudum. Kerim oldum yer yer. Buffalo Bil oldum. Chopin oldum. Gary Cooper oldum. Aramis oldum. Filmlerde kendime uygun birini arardım hep, bulursam severdim o filmi, yaşamdan perdeye atlardım. İkili, üçlü, onlu, yüzlü yaşamlar sürdürdüm böylece. Şimdi de Tarık Dursun K.' nın bu öykülerindeyim. Siz de varsınız o öykülerde. Ararsanız bulursunuz kendinizi. Ama önce okumak gerek '36 Kısım...'ı, çekilip bir yalnızlık köşesine, bir vapur kanepesine, bir kalabalık kahvenin gürültüsüne, öyle...

1971

23 Mayıs Pazar / PAZAR TUTKUSU

Saat beşti. Lorca'nın dizelerindeki gibi 'Tam beşiydi akşamın' değil. Sabahın beşi. Doldular eve. Bir iki, beş, altı kişi. Silâhlar, kuşkulu bakışlar. Zor giyebildim pantolonumu, kazağımı. Götürecekler sandım. Niye, neden? Gereksiz sorular. Gençten bir adam. Dolaşıp durdu salonda. Sorular sordu. Elindeki kâğıda baka baka. Telefonumun dinlendiği böylece ortaya çıktı. Yugoslav Konsolosluğundan aramışlar beş on gün önce. Büyük suç! 'Cumhuriyet' üzerine birtakım yanlış sanılar, yargılar. Bir kitaba el attı, "Sevdiğim bir arkadaştır", dedim. "Güzel kitaptır, okudunuz mu?" "Marksisttir", dedi. Başka biri için, "O da tepeden inmeci", dedi.

Sonra Sovyetler Birliği gezimden söz etti. Taşkent' ten, Semerkant'tan konuştuk. "Nasıl, bizi seviyorlar mı?" dedi. "Evet, beni çok sevdiler, her gittiğim yerde sevgi gördüm", dedim. "Nasıl oraları kazanabilir miyiz?" demez mi? Ne kolay kazanmak, almak Orta Asya'yı!.. Sabah olmuştu. Üşüyordum, uykusuzdum, sinirliydim. Evimin içinde ne işi vardı bu insanların? Bu kuşkunun, bu soruların, bu yabancı bakışların, ayakların?

"Rusya, Amerika gibi çok güçlü olmalıyız böyle şeyleri düşünmek için", dedim. Kızdı, "Türk devleti çok güçlüdür", dedi. Tartışmak olanaksızdı. Yarım saat kadar sürdü bu. "Kitaplığım yandaki odada", dedim. "Gereği yok", dedi. Sonradan öğrendim, iki sivil göz açıp kapayıncaya kadar bir göz atmışlar. "Bende her kitap vardır, işim bu", dedim. "Herkes gönderir, ne ararsanız bulursunuz, ama ben neyin nerede olduğunu bilemem."

Adım sordum söylemedi. "Gazeteye buyrun, bir kahvemi içersiniz, bu konuları daha uzun boylu konuşuruz. 'Cumhuriyet' için düşündükleriniz beni üzdü", dedim. "Kemalist devrimi savunan bir gazetedir bu. Bizler bu devrimi savunduk. Şimdi suç mu sayılacak bu yazılar, bu tutum?" dedim. "Hayır, sizin için bir şey yok", diye güvence verdi hemen. Anladım alıp götürmek yok hesapta. Ama başka yerlerde neler oldu, kimler nerelere götürüldü?

Akşam sokağa çıkma yasağı bittikten sonra telefon çaldı. Alangu'yu almış götürmüşler. Birkaç kitabı yüzünden. Neydi kimbilir bu kitaplar? Evine gittim, herkes şaşkın. Yapılacak bir şey yok. Beklemeli. Bu çılgınlık da geçecek. Neleri neleri yıkarak...

Geceyarısı kitaplarıma bakıyorum. Suç kanıtları oldu kitaplar. Hangi çağdayım? Düş mü bu? Çirkin bir düş.

13 Temmuz Salı / YERYÜZÜ KORKUSU

Koca bir kapı. Bir süngülü duruyor ardımda. Boş, uzun koridorlar. Bekliyorum o kapının açılmasını. Ne olacak açılıp? Biri çıkacak ya da beni içeri çağıracaklar. Ne soracaklar, ne diyeceğim, neyi anlatacağım, hangi eylemin, yazının hesabını vereceğim?

Sabahtı. İki sivil geldi, bir kâğıt gösterdiler. Gazeteye güç uğradım. Bir şey var, bir şey oldu, diye. Bilsinler yakınlarım diye. İndik Sirkeci'ye. Yakası Hukuk rozetli genç kaldı yanımda. Vapur bekledik. Ayakkabımı boyattım. Bir suçum yok biliyorum. Yazmak, suçtur. Birşeyler yazdımsa suç sayılan, ne yapayım? Vapura bindik, konuşa dertleşe. Derken Harem iskelesi, oradan yürüye yürüye Selimiye. Arananlar listesinde adımı buldu sildi şişman biri. Sivil, elimi sıktı, geri döndü. Bir süngülü aldı götürdü beni, koridorlar, merdivenler... Derken o kocaman kapı. Hep kapalı duran, açılmayan bir türlü...

Ben gittim açtım o kapıyı. İçeride masalar, masaların başında resmi giysili insanlar. Beni çağırtmışlar, bekliyorum dedim. Bir genç adam doğruldu, biraz daha beklememi istedi. Bekledim yarım saat daha. Koca bir daktiloyu kucaklamış, yazıcı önde, o arkada, başka koca bir odaya. Bir dosya açıldı. Bir kâğıt takıldı makineye. Bu ara çağırdılar o ilgiliyi, duruşma başlamış da. "Öğleden sonra geleceksiniz artık", dedi. Saatler geçecekti. Bekleyecektim. Sonra ne olacaktı? Başka bir yere mi gidecektim? Başka insanlarla mı konuşacaktım? Belki de gecelerim de geçecekti oralarda. "Nedir" dedim. "Ne sorulacaktı bana?"

O zaman anladım, gazetede çıkan bir yazımdı söz konusu. Halkı suç işlemeye kışkırtmışım! Öyle saymışlar. Stockholm'un bir alanındaki yüzyıllık ağaçları kesmeye kalkışmışlar, ama halk kestirtmemiş. Ağaçları kesmeye gelenlerle kavgaya tutuşmuş, sabahlara kadar beklemiş alanda. Bunu yazmışım, "Başkaları ağaçlarına işte böyle sahip çıkıyor, biz Anayasamıza sahip çıkamıyoruz", demişim. Suç buymuş. Hesabını vermem gereken suç...

Öğleden sonra üçe kadar serbesttim. Çıktım Selimiye'den, telefon ettim, Kadıköy'e gidip yemek yedim. Bir süre yürüdüm, düşündüm. Üç, dört saatlik bir serüvendi bu. Ya günlerce, aylarca sürenler?.. Bir korku inmiş yeryüzüne. Kafka'nın romanlarında insanların yaşadığı o garip korkuya benziyor. Nerede, ne zaman, niçin, neden, nereden? Birşeyler olacak her an. Belirsiz, nedensiz. Bu korku yenidir, çağdaş uygarlığın ürünüdür. Adı, yeryüzü korkusu olabilir. Benim yazdığım, bir türlü bitiremediğim bir romandı bu: 'Yeryüzü Korkusu.' Şimdi gerçek anlamını buldu. Bu günleri anlatan bir romana bu adı vermeli. Bazı şeyler yaşanmadan önce duyulur. Önsezi deyin bunun adına.

Saat üçte sorgudayım. Sivilsiz, süngüsüz, bekletilmeden. Oktay Kurtböke'yi de getirmişler Maltepe'den. İki süngülü ortasında. Konuştuk ayaküstü. Ben çıktım koca-

man bir kapıdan özgürlüğe. Garip bir yeryüzü korkusunu yaşamış, tatmış bir kişi olarak. Bilinmez bir gün, hangi gün, yeniden duyup yaşamak üzere...

11 Eylül Cumartesi / BİR GECE

Duygu mu, akıl mı? Hangisi önce gelir? Daha doğrusu duyguyu mu akıl, aklı mı duygu yaratır? Hiristaki Pasajında bir meyhane. Saat on bire doğru böyle tartışmalar başlar! Hem içiyor, hem konuşuyoruz. Birimiz akıldan yana. Birimiz duygudan. Ben yansızım. Belki de daha az içmişim. İlginç bir tartışma. Arka masada başka bir tartışma var: Şiir konusunda. Şair bir arkadaş galiba. Baktım tanımadım. Sonra geldiler, elimizi sıktılar. Tanıdılar onlar. Taksim'e kadar çıktık. Bir de portakal suyu içtik orada. Sonra ayrıldık. Evli evine, köylü köyüne. Taksim'den dolmuşa. Bir mutluluk duyuyorum. Neler neler konuştuk? Kızarak, söylenerek. Geçti hepsi işte. Kalan bir dostluk havası. Ele geçmesi zor. Aransa bulunamayan. Levent'ten eve kadar yürüdüm karanlıkta. Elektrikler sönmüş gene. Köpekler havlıyor. Ben kimbilir hangi yaşımın içindeyim. Yıllar öncesinden mi çıkmış geliyorum? Bilmiyorum. Yıl hangi yıl? Gereksiz. Hatırlamamak, bilmemek daha iyi. Çelebi ne diyordu: *"Bilmemek bilmekten iyidir - Düşünmeden yaşayalım Mara"*

13 Eylül Pazartesi / BOŞ SAYFALAR

Günce'me baktım. Bomboş sayfalar. Bir şey yazmamışım. Ya da birtakım sözcükler, tek tük. Kızgın, kırgın. Kime? En başta kendime. Yanılgılarım için. Umutsuzluklarım için. Boş umutlarım için. Aylar geçmiş günceme yazacak şey bulamamışım. Ya da yazmaya değer görmemişim. Belki de bu son ayları yaşanmaya değer bulmadım da on-

dan. Yaşamamış olmayı istedim. Bomboş, bembeyaz kalsın daha iyi. Koparıp atmak. O yaprakları. Paramparça etmek...

24 Ekim Pazar / YAŞANAN YAŞANMAYAN

Bir vapur. Ne güzel en ön sıraya oturup Boğaz'ı seyrederek gitmek. Elimde yarıladığım defter. Ne yazacaklarımı biliyorum, sıralamışım arka sayfaya. Şundan sonra şu olmalı! Yok, başka şeyler yazıyorum! Önceden plan yapmak bana göre değil. Bir romanı yazarken serüvene atılırcasına davranırım ben. Planlar kalır yalnız başına. Öyle çok plan var ki yapıp yapıp yırttığım. Kişiler, roman kişileri önceden yapılan hesaba göre yaşamıyorlar işte. Ne yaparsan yap. Yazarken geliveriyorlar, giriveriyorlar romanıma. Bir saat yazdım durmadan. Arada bir boğaz iskelelerine bakarak. Nerede olduğumu anlayarak. Saat üçte Paşabahçe. Halkevi. Bir taksiyle Beykoz'a, Halkevi temsilinde bulunacağım. Yağmur yağmur. Hiç de hüzünlü olmayan bir yağmur. Bir ilkokulun yemek salonu. Öyle olmalı. Cumalı'nın ve Nesin'in oyunları. İlk kez görüyorum. Nedense tiyatroyu sevmiyorum ben. Sinemadan yanayım oldum bittim. Elle tutulurcasına yakınımda olmamalı gerçekler, canlı kişiler. Düş evreninde geçmeli her şey. Sinema, beyazperde bana göre. Tiyatro yapay bir şey. Varamadım tadına. Yanımda beni tanıyanlar, anlayanlar. Konuşuyorum. En usta oyuncuları da seyrettim, hep bu yapaylığı duydum. Doyurmadı beni tiyatro. Oysa sinema...

Sonra çıktık. Akşamüstüydü. Yağmur dinmiş. İskele. Yeniköy vapuru. Kimsesiz, boş. Gerçek dışında bir yerden başka bir gerçek dışı yere. Yeniköy. Ara sokaklar. Tarabya'da bir içkili lokanta. Bir masa, bir şişe şarap. Sonra bir dolmuş, karanlıkta içkili bir adam. Derken bir kapı önü, bir sokak boşluğu, bir yitip giden gölge. Yaşayarak öykü

yazmak. Şiire kaçan bir öykü... Gerçek olmayacak bir gerçeği bırakıp dalmak gündelik yaşam batağına...

İşte bir yaşantı. Bir an. Yazamazsın, söyleyemezsin. Çirkin değil oysa. Yalnızlığın yarattığı bir kişi var yanında. Sensin belki o. Belki bir başkası. Elle dokunamayacağın. Sözcükler yanıltacak seni, onu, bunu, hepimizi. Yaşanmamış saymak yaşanmışı. Bir kez daha yaşamaktan korkmak.

27 Ekim Çarşamba / HASTA ODASI

Hastanelerdir en korktuğum yerler. Babamı bıraktım orada. Büyükbabamı. Annemi... Kapısından geçerken bakamam. Bütün bıraktıklarım hâlâ oradadır sanırım. Kırk altı yaşındaki babam Şişli'deki o şifa yurdunun odasındadır. Gitsem, o yapı yok, yıkıldı. Yeri bile yitip gitti. Düşlerdeki bir hastanede yaşar babam. Bir başkasında annem, dedem. Şu anda bunları düşünmek tatsız. Bekliyorum bir sonucu. Doktor göründü: "Tamam", dedi. İyiymiş. Bir saat sonra. Uyanınca, kendine gelince. Ne zor bazan kişinin kendini unutması, yaşadığı anın dışına çıkması! Olanak dışı. Yalnızım başhekimin odasında. O, yandaki ufak odada dinleniyor. Raftaki kitapları karıştırıyorum. Tıp kitapları, anlamak zor. Bakması bile... Geldiler, çağırdılar, uyanmış. Bir karyola, yüksek. Bakışıyoruz anlamsız anlamsız. Sözler ters, yanlış. Terliyorum, üşüyorum. Kaç kez daha yaşayacağım böyle anları? Gülüyorum nedense. Niye, niçin? Kendime. Olmayan bir aynada kendimi görerek...

1 Kasım Pazartesi / VAPURDA BİR AN...

Dünyadan kopmak. Çevreden uzaklaşmak. Küçük vapur beni Üsküdar'dan Beşiktaş'a götürüyor. On dakikalık

ir yalnızlık. Sabahtan beri koşuştuğum işler, para bulmalar, vergiler, komisyonlar, sonra beni evde bekleyen hastalıklar, üzüntüler. Gazete sayfalarında koca puntolarla bağıran birşeyler, birşeyler.. . Hava soğuk, gene de dışarıda oturdum sırtımı cama verip. Trençkotlu bir adam dalmış gitmiş... Tam öykü kahramanıyım şimdi. Kendi öykülerime yakışan. Başkaları göremez, görse de anlayamaz, anladığını sansa da yanılır. Karmaşık bir kişi olduğundan değil. Kendimi çoğu kez kendim bile çözemediğimden... Vapurlar geçiyor, motorlar. Bir sigara olsa... Canım çektiği zaman sigaram olmaz, olduğunda da ben istemem.

3 Kasım Çarşamba / KUŞLAR YALNIZKEN...

Piotr Kilé'nin 'Kuşlar Yalnızken Öter'ini okudum bütün gün. Nezleden sırtüstü yatıyorum. Çok sevdim romanı. Açtım telefonu Cengiz Tuncer'e söyledim hemen. Çevirt, bas bu romanı. Ben çevirsem, çok isterim, ama kalır elimde aylarca. Zaman olsa, kendi öykülerimi, romanlarımı tamamlarım. Şu 'zaman' iyi kurtuluş yolu galiba. Sorumluluktan kaçmak. Kilé bir Çukot yazarı. Leningrad'a giderken trende bir başka Çukot yazarıyla tanışmıştım: Yuri Ritkeyu. Bir dergide 'Ekmek' adlı öyküsünü okudum sonra. İşte bu Ritkeyu bir önsöz yazmış, 'Kuşlar Yalnızken Öter'e. Çukotka denen yerden söz ediyor. Sibirya'nın doğusunda, Kamçatka denen ülkede. Bir bakıma Eskimo sayılır bunlar da. Taptaze bir anlatış. Çukot yazarı Kilé doğduğu yerleri, anasını, babasını anlatıyor sonra üniversite giriş sınavı vermek üzere Leningrad'a gelişi, orada geçirdiği günler, genç kızlar, arkadaşlar. Kilé'nin bu romanı dilimizde çıkmalı. Neler neler basıyorlar! Uyduruk, palavra şeyler. İşte gerçekten yaşanmış, duyulmuş, her sözcüğü içten kopmuş, her serüvenine ortak olduğumuz bir öykü. Önemli şeyler geçmiyor belki. Ama doğanın şiiri var doyasıya.

Öğleden sonra / MASAL OLANLAR

Nezle, düşmanım benim. Bir yandan da dostum. Böyle günlerimde geçmişe giderim. Mektuplarla, yazılarla, defterlerle, resimlerle. Açtım eski bir dosyayı. Annemin sandığından çıkardığım şeyler. Anneme yazdığım eski mektuplar, oradan buradan gönderdiğim kartlar. Hepsini nasıl da saklamış! Sonra babamın 1929'da anneme yazdığı şiir. Kırmızı şeritli Erika daktilosunda yazmış. Hatırlarım makineyi. İlk dost daktilomdur benim. "Bir elemli güzele" "Nedir yine yüzündeki pırıltılı damlalar", diye soruyor babam. Kafiyeler yerli yerinde, hüzünlü bir şey yok. Kırk yıl önceden gelen bir acı esinti. Annem üzmüş, kırmış olmalı babamı. Hep olageldiği, hep yapageldiğimiz işler. Kırmalar, kırgınlıklar. Öyle çok kırıyor, kırılıyor ki kişi! Nasıl oluyor da paramparça olmadan yaşantımızı sona erdiriyoruz, bilmem! Bir çeşit barış mektubu bu. Kapattım gene dosyaya, eski yerine. Geçmişteki insanların sorunları geçmişte kaldı. Öldüler, çekip gittiler dünyamızdan. Biziz şimdi kendi sorunlarımızla baş başa kalan. Onları çözümlemek zorunda olan. Annem, babam, dedem, daha geridekiler hepsi hepsi bir masal şimdi. Biz de masal olacağız. Hatırlanan, arada bir yaşanan, söylenen bir masal olabilsek. Hiç değilse...

4 Kasım Perşembe / ŞİİR GÜNÜM

Şiir günü bugün. Yeni Dergi'de birbirinden güzel şiirler: Necatigil, Cansever, Özer... *"Bir çan gibi sallandığı zamanlar - Yoğun sis, neredeydiniz insanlar - İnsan önce çevresinden ölür - Açık deniz, batak kuytu limanlar"* demiş Behçet. Şöyle bitirmiş: *"Ey geçilen yolları yoksayanlar"*. Edip de *"Bir aşk gibi, yaşamak gerek öfkeyi"* diyor uzun şi-

irinde. Edip'in şiirlerini seviyorum. Niye bu denli uzun yazar? Ben demeyeceğim, yan yana koysak bu mısraları düzyazı güzel bir düzyazı çıkmaz mı ortaya, demeyeceğim bunu. Herkes söylüyor bunu da ondan. Ucuz bir söz. Ama niye ille de uzatmak? Edip Cansever yoğunluğu sevse biraz. Evet, kendine göre yoğunluğu var çoğu şiirlerinin. Öyleyse niye sayfalarca uzuyor böyle? Suç bende elbet. Niye şairde olsun? Şair yazar yazacağını. Biz üç mısra, on mısra, hatta tek bir mısra bile bulsak yetineceğiz. Oysa 'Dostlar' şiiri bugünden yarına kalacak türden. Günü veriyor, bizi veriyor. Bir çeşit tanık, bir çeşit belge. Duyarlığımızın, kırgınlığımızın tanığı, belgesi, *"Bilmeli, diyoruz yeniden - Yeniden başlamalı, yeniden - Dostum, görüyorsun ya işte - Bozuldu bir kere umudun ordusu."*

Sonra Kemal Özer'in şiirleri, kısa, özlü, tam istediğim ağırlıkta: Bir çeşit bildiri: *"Öyle inançlı yaz ki onu, ne silmek mümkün olsun, ne saklamak gün ışığından. Yıksalar bile yazdığın duvarı, gene de okunsun boşlukta. Geçsin bakışlardan ellere, ellerden duvarlarına bütün sokakların."*

Akşamüstü / YAVUZ VE NERUDA

Köprüyü şiirler okuyarak geçtim. Çarpa çarpa benden dalgınlara. Neruda'nın 'Şiirler'i elimdeydi. Kentin en kalabalık yerlerinde, en şiirsiz anlarında şiirle baş başa kalmak. Bir süre dayandım parmaklıklara. Vapurlara bakarak okudum şuradan buradan. Hilmi Yavuz çevirileri. Yıllardır seçerek, severek yaptığı çeviriler. Yok, ne çevirisi? Yazdığı şiirler. Şiir çevirilemez, kendi diline bile... Yoksa herkes okur okumaz anlardı, tadını duyardı şiirlerin. *"Sevmiyorum doğrudur, yürek hâlâ sever - Sevmek kısa sürdüyse unutmak uzun sürer."* Sonra şu: *"Bakışlarım kovalar onu tellim her yerde - Bakışlar sanki onu bana getire-*

cekler." Aşk şiiri budur işte. Aşk dediğin de budur hep kaçarsın, hep kovalarsın. İstemediğin anda özlem duyarak. Bıktığını sandığın duygunun diriliğini sezerek... Kalemi çektim cebimden, çizdim ayaküstü bazı yerleri. İşte: *"Yaşam bu Federico - Hepsi bu kadar - Erkeğin erkekçe sunacağı - Hüznün arkadaşlığından başka ne var? - Şimdiye dek çok şey öğrendim - Başkaları da sırası gelince öğrenecekler - Yani öğrenmek isteyecek olanlar."*

Neruda iyi ki Nobel'i kazandı. Yoksa biz okur olarak bu şiirleri kazanamazdık. Yavuz'la Neruda'nın bu ortak yapıtını aylarca başucu kitabı yapacağım. Sonra... Başka bir kitap gelip yerleşecek başucuma.

14 Kasım Pazar / GENÇ OLMAK

Ne güzel demiş Ataç: "Öleceğim gün de yatağımın başında bana geçmişten kalma bir kitabı okumasınlar; Fuzuli ile Baki'ye de, Karacaoğlan'ı da, Villon ile Mallermé'yi de istemem. Çok sevdim onları, gene de severim; yaşamanın güzelliğini, kişioğulları içinde bir kişioğlu olmanın büyüklüğünü onlar sezdirdi bana. Gene de istemem; artık biliyorum ki onları genç oldukları için, yeryüzüne yeni bir ses getirmiş oldukları için sevdim. Bana, öleceğim gün, genç bir ozanın; en genç ozanın yeni, yepyeni bir yırını okusunlar. Anlamayıp kızsam da ne çıkar? Gene de gönenirim onu duyduğuma." Neredeyse on beş yıl olacak Ataç öleli. Bir daha da eski bir yazısı, Kaynak'ta çıkmış. Bilmem son dakikası nasıl geçti Ataç'ın. Şiiri, yazını düşünebildi mi? Son anlarımızı kendimiz seçemiyoruz ne yapsak. Bilmiyoruz son an, ne zamandır? Önceki istekler uymuyor yaşamın verdiklerine.

Kesmiş saklamışım bu kesiği. 'Gençler Arasında...' Gençlere duygudan kopmayı, usa bağlanmayı öğütlemiş bu yazıda. Dünden kalma güzellikleri aşmalarını, onların

dışında güzellikler aramalarını, yaratmalarını, alışkanlıkla yetinmemelerini, daima uyanık, korkulu yollarda bile araştırmalar yapmaktan çekinmemelerini söylemiş. Bir de bugünün daha yirmisinde yirmi beşindeki bazı yazarlarını düşündüm: Osmanlı yaşamında ülküleştirilecek, özlemi çekilecek şeyler aramalarını, dünün anı kitaplarından, güncelerden konular kapmalarını, eski sofaları, dolapları, eşyaları, bilmem neleri öykülerine sokarak hem edebiyat yaptıklarını sanmalarını, hem de bir çeşit 'politika' gütmeye çabaladıklarını...

Ataç şöyle bitirmiş o yazısını: "Bu kargaşalık, bu düzensizlik böyle sürüp gitmez; bir gün gelir, bu araştırmalar, bu çalışmalar yeni bir düzene, yeni bir geleneğe, yeni bir anlayışa varır. Yeni bir gelenek dedim, dünden kalmış, yaratma gücünü yitirmiş gelenek değil, usun yeniden kurduğu, yeni olanaklarla yüklü bir gelenek... Vereceğini verdikten sonra o da eskir, o da yaratıcılığını yitirir, o da yeni atılmaları durdurmaya kalkar. Gene de bu güzelim yeryüzünde gençler yetişir, onlar da onu yıkıp daha öteye geçerler."

Ders alınacak birşeyler var bu sözlerde. Alanlara ne mutlu...

14 Aralık, Salı / ÖYKÜ GÜNÜ

Erkenden geçtim daktilo başına. Kendiliğinden. Yarım kalmış iki öyküyü bitiriverdim. İlk kez bir günde iki öykü yazıyorum. Hatta birini de başlayıp bıraktım. Okumam bu öyküleri şimdi. Birkaç hafta geçmeli. Değişik bir gözle okuyacağım sonra. Yeniden yazacağım bir bakıma. Mutluluk duydum birden. Aylardır öykü yazmıyorum, yaşıyorum öyküleri. Yolda, evde, işte, düşte... Zordur iyi bir öykü yazmak. Orta değerde bir roman yazılır da iyi bir öykü yazılmaz işte. Yok, öykü derken üzerinde durmalı: Bir

kez okunup atılacak öykülerden söz etmem ben. Bugün de yarın da okunmalı, birşeyler verebilmeli. Açtım Füruzan'ın 'Parasız Yatılı'sını. Ordan burdan okudum. Bir güç verdi. Bir kez yazmıştım, bir arkadaş kırılmıştı. Sait Faik varken öykü yazmaya bir iç dürtü, bir istek duyuyordum demiştim de ona. Ya biz yok muyuz? demişti. İşte Füruzan'ın öyküleri öyle. Okuyunca içimden öyküler yazmak geliyor. Ne güzel bir dünya çizmiş, ben de böyle bir evren anlatmalıyım diyorum kendime. İyi, çok iyi öykücüler var çağımızda. Füruzan, Tomris... Öyküde başka şeyler aramasalar, birşeyleri kanıtlamak, öğretmek, ille de şunu bunu ispatlamak istemeseler... Yer yer büyük sözler sokmasalar. Hele kitapların arka kapaklarında, demeçlerde, yazılarda, konuşmalarda öykülerini açıklamaya, yorumlamaya girişmeseler, hiç mi hiç girişmeseler...

18 Aralık, Cumartesi / BİR GAR KANEPESİNDEKİ

Aynı lisede okuduk. Ben girdiğimde o ya bitirmişti, ya son sınıftaydı. Okulun yıllığında resimleri çıkardı boy boy. Yazıları, konuşmaları... Sözün tam anlamıyla 'parlak' bir öğrenciydi. Gazeteciliğe başladı öğreniminden sonra. Yazardı daha lisede. Yarının tanınmış bir 'imza'sı olacak gibiydi. Sekreterlik, tefrikacılık, fıkracılık kısır döngüsü içinde yitip gitti yıllarla. İki üç kez konuşmuşluğum vardır. Sekreter olduğu bir gazeteye üç hikâyemi götürmüştüm. Çıkmadı aylarca. Sonra galiba biri basılmış. Yıllar geçti eze yıka. O da sanatçılık, edebiyatçılık, hatta başarılı gazetecilik düşlerini tüketti. Bir ara milletvekili seçildi. Yıllar yılı hizmet ettiği parti listesine almış, o ilde de rastgele kazanıvermişlerdi işte. Dört yıl milletvekili oldu, sonra gene düştü yokuşa. Hastaydı, ipinceydi. Son günlerde Sirkeci Garında yatar kalkar olmuş. Arkadaşlar bir gar kanepesinde kıvrılmış yatan birini görmüşler, oymuş. Cemiyete,

sendikaya, partiye haberler uçuruldu. Bir dostluk, bir yardım beklendi. Derken ölüverdi işte. Gar kanepesinden hastaneye, sonra mezara, yokluğa, unutulmuşluğa. Yitirdim bizim okulun yıllıklarını. Olsa da açıp bakamam artık. O heyecanlı, umutlu, coşkun genç yazar, genç kâtip, genç gazeteci o yapraklarda kaldı.

21 Aralık Salı / BİR TANIK

Nadir Nadi'nin "27 Mayıs'tan 12 Mart'a" kitabını karıştırdım bütün gece. Çoğunu tanıdım o yazıların. Yayınlandıkları günlerdeki olayları, havayı yaşadım yeniden. Bu yazılar birer tanık. Yarın daha güvenle, daha üstün bir güçle konuşacaklar. Çağımız, şu yaşadığımız günler adına. İlgiyle, ibretle, merakla, şaşkınlıkla... Nereden nereye? Sonra da nereye gidilmiş nereden gelinerek? Hem belgesel, hem de edebi bir değer taşıyan yazılar bunlar. Yalnızca birer gazete yazısı değil, son on yılın kargaşası içinde tutulmuş günce yaprakları.

Akşamüstü Nadir Beyin evindeydik. Cumhuriyet'ten ayrılan, kopan, koparılan arkadaşlar. Sıcak bir hava. Bir yakınlığın, bir dostluğun elle tutulur canlılığı. Kişi güçleniyor, yarına güvenle bakıyor böyle dost toplantılarının ardından...

22 Aralık Çarşamba / ŞİİR İÇİN BİR İLKE

Bir şiiri iyice anlamak, o şiiri okumakla olmaz. Alacaksın kalemi eline, o şiiri sözcük sözcük yazacaksın. Bunu kaç kez denedim, en anlamadığım mısraları harf harf yeniden çözüp bağlayınca birşeyler seziverdim. Şiiri okurken bir ses duyuyoruz, o ses aldatıyor bizi, ama yazınca o şiiri, ses çekip gidiyor, şiirin özü kalıyor gözümüzün önündeki kâğıtta...

26 Aralık Pazar / ANILAR DA YANDI

Seul'da Tae Yun Kak Oteli yanmış. Gazetede resimleri. 133 ölü var. Bir hafta kalmıştım bu otelde. Gözümün önünde kurdum bir anda. On dakika asansör beklediğim olurdu bazan. Yangının çıktığı yer, ikinci kattaki lokanta. Sabah kahvaltıları orada yapılırdı. Hiç aklıma gelmemişti yangın çıkar mı diye bir sorun. On birinci kattan aşağı merdivenle inerdim canım sıkılınca. Korkunç bir şey. Düşleyemiyor insan. Aradan aylar, aylar geçti, ama kendimi o koca yapıda duyuyorum gazeteyi okurken. Alevler yükseliyor merdivenlerden, asansörler işlemez olmuş. Yirminci kattan aşağı nasıl inilir? Belki de ölen yüzlercedir. Kapıları kapatmışlar Noel gecesi millet para ödemeden kaçmasın diye. Şimdiye dek bildik bir yapı hiç yanmamıştı, içinde yaşadığım, anılar bıraktığım bir ev, bir otel. Resimlere baktım baktım, dalıp gittim.

31 Aralık Cuma / OKURKEN

Yeni bir yıl eşikte. Daha saatler var geceyarısına. Masa başında kitapları karıştırıyorum. Son günlerde okuduklarım, okuyacaklarım. Yığıldı kitaplar gene. Üst üste. Simmel okudum, bitiremedim: 'Hepimiz Kardeş Olacağız', 'Acı Yudum', 'Nina B. Olayı', 'Güneşten de Sıcak' Daha bekleyenler de var: 'Çalınmış Rüyalar', Bir başladı mı, elinden atamıyorsun kitabı. Sinema, polis romanı, seks serüvenleri, politika, çağdaş sorunlar, ne ararsan var. Updike'ın 'Kaç Tavşan'ı, Malamud'un 'Çırak'ı, daha başkaları... Kitap okumaya kendini alıştırmış kişi ne yapsa vazgeçemez bundan. Bazı arkadaşlar, hele eski ustalar, "Ben yazarım, okumam", diye böbürlenirler, gülmem gelir. Ne yazacaksın, okumazsan! Oku da ne okursan oku! Hızlı oku-

mak bir erdemdir. Olsa olsa bu erdeme ulaştığımı söyleyebilirim. Kitaptan kitaba değişiyor bu. Bazı kitaplar öyle hızlı okunamaz, okuyamazsın, kıyamazsın. Bazıları ise yutar gibi okunur. Bir gece iki saatimi versem bu kitapların birini bitiririm. Ama yılbaşıdır, oturulacak, içilecek, konuşulacak, radyo televizyon dinlenecek, seyredilecek. En sevdiğim de portakal yemek geceyarısı. Yılbaşı olsun olmasın. Çocukluk yılbaşlarına götürür beni bu sarı meyveler. Şehzadebaşı, ahşap ev, komşular, babam, annem... "Sizler rüya mıydınız, sizler yaşadınız mı?" Karanlık çöktü kitapların üstüne. Açtım Updike'ı, Seul'dan az çok ahbaplık ettiğimiz o çocuksu yazarın kitabını. Bakalım nasıl kaçırmış tavşanını...

1972

9 Ocak Pazar / 23 YAŞINDA BİR DELİKANLI VARDI...

O günlerde İstanbul'u dolaşırdık hep. İlhan Berk bizde kalırdı. 1944'ün, 1945'in yaz aylarıydı. Fatih'ten çıkardık, Beyazıt, Sultanahmet, Yüksekkaldırım. İlhan, 'İstanbul'u yazıyordu, ben de 'Garipler'i. Çiftesaraylar bahçesinde oturur, ilk bölümleri okurdum ona. Romanın başlarındaki sokak insanlarının düş görme parçasını çok sevmişti. "Yaz yaz," diye yüreklendiriyordu boyuna. 'İstanbul' kitabına bile girdi Garipler. Oturduğumuz sokak, romandaki sokağa pek benziyordu. İnsanlarıyla, evleriyle, havasıyla... Evin karşısındaki kahveye bakar dururdum. Bir gün bile girmedim içine. Salih de öyle yapardı romanda! Bendim herhalde o! Ama kaçmadım sokaktan. Salih kaçtı, döndü kendi dünyasına, sevgilisine. Belki şimdi önemli bir kişidir! Çocukluk der gençlik kaçışını hatırlayıp! Ben kaldım Garipler'in bir kişisi olarak. Yıllar içinde sokak değişti. İstimlak canavarı gelmedi, ama kent geldi, uygarlık geldi, para geldi. Küçük evler, kulübeler yıkıldı gitti. Şimdi hep apartman var karşılıklı. Bizim evin yerinde de beş katlı daracık bir apartman. İnsanları yaşlandı, çocuklar büyüdü, çekip gitti. Zülfü yaşıyordu yakınlara dek. Annemden alırdım haberini. Yolum düşmüyor artık. Annemi göreceğim sanki bir gitsem. Pencereden çocuklara bağırışını, geceyarıları döndüğümde masamda beni bekleyen bira şişesini, peynir, ekmeği, domatesi, yoğurdu...

Üçüncü kez basıldı 'Garipler Sokağı'. F. Karakaş'ın 1947'de yaptığı resimleri de koydum bu kez. Bu resimler kalmış eski bir zarfın içinde... Ama hepsi de capcanlı, öl-

memiş, tükenmemiş... Yirmi beş yıl önceye gittim şu eski romanımı karıştırırken. Orasından burasından. Yer yer beğendim de. Demek eskimeyen bir yanı var. Kendi kitabını övmek, yermek gereksiz şeyler. 'Garipler' hem benim, hem benim değil. Yirmi üç yaşın kişisi miyim ben şimdi? Ne ilgim var 1944'ün 1945'in delikanlısı ile? Başarıysa onun, yenilgiyse gene onun. Her yaşın ayrı bir kişisi var. Durmadan ölüyoruz yaşarken. Değişme, yaşlanma demişiz, ölme bu, gerçekte. Başka biri yazmış gibi geliyor şimdi. Ne olurdu daha önce yazdığım, ama beğenmeyip yarıda bıraktığım 'Diojen Kendini Arıyor'u da kitap halinde yayınlasaydım, 1949'da yazdığım romanı, 1953'de yazdığım başka bir romanı da bitirseydim. Pişmanlık boş şimdi. Giden gitti yıllarla. Elde ne kaldıysa, hepsi o.

15 Ocak Cumartesi / DÜŞTE MİYİZ?

'Her şey göz için. Kulağa bir şey yok', demiş Baudelaire. Kar yağarken demiş bunu. 1945 yılı not defterimin ilk sayfasında okudum bunu. Şimdi de öyle. Kar yağıyor sessiz, suç işler gibi. Bugünlerde hep geçmişteyim. İçinde bulunduğum günlerden hoşnut değilim hiç. Düşte olsam keşke. Bir uyansam hepsi bir düşmüş desem. Gazeteleri okuyorum, radyoyu dinliyorum. İnanamıyorum kulağıma. Çağımın dışına mı düştüm? Yoksa inanılmaz bir uykuda mıyım hep? Karda çıktım dolaştım. İlk izleri açarak. Başkalarının adım yerlerine basmamaya dikkat ederek. Karda olsun ilk izi ben açayım hiç değilse. Bu da bir aldatış, aldanış. Yorum yok.

16 Ocak Pazar / KÂĞITLAR TÜKENMEZ!

Evdeyim. Uzanıp yatmak tembelcesine. Bir sürü kitabı toplamak yanıma. Sıcak bir oda. Hafiften çalan bir rad-

yo. Mutluluk bu mu? Dünya bir yana, ben bir yana. Kitaplar olmasa ne yapardık? Tutsalar, bütün kitapları, hani o ünlü filmdeki gibi toplayıp yaksalar. Daha doğrusu Valery'nin bir yazısında sözünü ettiği o kâğıt oburu kurtçuk yiyip bitirse kâğıtların tümünü. Birden oh çektim içten. Şu masadaki, odadaki, kitaplıktaki, çekmecelerdeki, dolaplardaki, hatta odanın köşesindeki bucağındaki eski gazete, dergi, kitap, kâğıt yığınları ortadan kalkardı, ne iyi olurdu! Zamanla kâğıtların tutsağı oluyoruz. Onu atamam, gerekebilir bir gün. Beriki, mektuptur, önemli. Bunlar eski yazılarım, belki bir gün bir kitapta yer alırlar. Şu eski gazeteler, dergiler, bir taranmalı, işe yarar yazıları kesmeli önce. Dursun şimdilik eski yerlerinde hepsi. Ama o kitap düşmanı çağ ya da kâğıt oburu kurt gelse hepsini yok etse ne kaybederim? Belki de kazançlı çıkarım. Ben de, insanlık da... Kâğıtların yerini alacak başka bir şey bulurlar. Kitabın yerini de akla hayale gelmez bambaşka bir buluş alır bakarsınız. Öyle çok kitap çıkıyor ki son aylarda yetişmek sorun oluyor hepsine. Almak da, okumak da.

Çektim aldım bir gazete parçacığını kesiklerin içinden: 'Artık dünyada gülecek bir şey kalmadı.' Böyle demiş Charles Chaplin. Eski filmleri gösteriliyormuş yeniden. Millet kırılıyormuş kırk elli yıl öncesinin Şarlo'sunun serüvenlerine. "Dünyada gülünecek şey kalmadı." Doğru mu bu? Ben doğrusu öyle çok şey görüyorum ki dört yanda, gülmeye değer... Çatlayıncaya kadar gülünecek. Ağlayacak kadar.

24 Ocak Pazartesi / ÖYKÜ YOĞUNLUK İSTER

Yüz sayfa, seksen, elli. En kısası otuz! Füruzan'ın yeni kitabındaki öyküler oku oku bitmek bilmiyor. İlginçliğini yitiriyor sonunda. Gereği yok bu kadar uzun yazmanın. Oysa öykü bitiyor, kişileri bitiyor, olaylar bitiyor. Öykücü

uzatıyor, tatlı anlatıyor, olayları derinleştiriyor, büyütüyor. Yer yer hoşlanıyoruz kadınca bir bakışın en küçük ayrıntıları göz önüne sermesinden. Ama on sayfada bitirilse unutulmaz bir yapıt olacak öykü, yüz sayfa sürünce sıkıntı vermeye başlıyor. Güçsüz yanı bu Füruzan'ın; gereksiz olan, okuru sıkacak şeyler nelerdir, bilmemek ya da düşünmemek ya da aldırış etmemek, kendi beğenisinin akışına kapılıp gitmek. 'Gül Mevsimidir' bu kadar uzun olmasa ne güzel bir öykü! 'Ah Güzel İstanbul' da öyle... Dörtte üçünü atabilmeliydi. Yazarken öyle yazmalıydı. Yaşamda her şey öyküdür elbet. Ama yazabilirsen, yazacak, okutacak yerini, anını, durumunu bulup seçebilirsen. Onu kendince bir aydınlıkta gösterebilirsen! Kişi, bir kez okuyup geçmemeli bir öyküyü. Zaman zaman yeniden okumak istemeli. 'Hişt Hişt' öyküsü Sait'in. İp Meselesi, Dülger Balığı Stelyanos Hiristopulos Gemisi, Projektörcü v.b. Edebiyatımızın usta öykücüleri, M.Ş.E., Sait Faik, Orhan Kemal çoğunlukla kısa öyküler yazdılar. En güzel öyküleri bu kısalardır. Bir öykü böyle yoğunluk kazanır. Uzatırsanız öykünüzü, o denli yoğun, anlamlı, her satırını, her sayfasını gerekli, vazgeçilmez kılabilmelisiniz. Füruzan'ın 'Parasız Yatılı'sındaki öyküler böyleydi, çoğu bu üstün düzeye erişmişti o parçaların. Oysa 'Kuşatma' bu gereksiz uzunluk yüzünden o düzeyden aşağı düşmüş. Bu, benim kanım. Bir okur olarak, bunca yıl öykü sanatı üzerine çalışmış, düşünmüş bir insan olarak. 'Kuşatma' ne güzel bir öykü, 'Gül Mevisimidir' de öyle. Ama sekiz on sayfada bitirebilseydi! Sanatın, sayfalar boyu, gerekli gereksiz, iyi güzel durmadan anlatmak olmadığını, belirli kesitlerle, belirli anları, belirli görüntüleri vermek, bununla yetinmek olduğunu düşünebilseydi. Füruzan'ın, öteki genç öykücü arkadaşların bu uzun mu uzun öyküler yazmak güçsüzlüğünü yeneceklerini ummak isterim.

25 Ocak 1972 / KİŞİ DEĞİŞİR

Bir arkadaşınız iş kurmuş, başarmış da... Ya da yüksek bir göreve gelmiş... Bir zamanlar aranızdan su sızmayan, meyhaneye, sinemaya gittiğiniz, dertleştiğiniz, düşler kurduğunuz biri. Yanına yaklaşmak şimdi bir sorun. Sesi de değişmiş, oturuşu, kalkışı da. Masaya elini dayadı mı, telefonu açtı mı, o kişi bildiğiniz, sevdiğiniz kişi değil. Yabancılık duyuyorsunuz. Yaklaşmamalı yanına, o hep sevdiğiniz insan olarak kalmalı içinizde. Ne denli az görürseniz o denli iyi... Ama doğal değil mi bu? Bu değişme. Her durum, her yaş, her yeni görünüş, duyuş, düşünüş birşeyleri yenilemez ya da eskitemez mi bizde? Kafasındaki düşünceler, amaçlar, istekler değişmiş, kişi de değişecek elbet. Hem nedir kişi dediğin? O kadar büyütmemeli. Suçlamamalı, "o da değişti" diye. Ben suçlamıyorum, ama yaklaşamıyorum eskisi gibi o kişilere. Elimde değil. Bildik bir yabancı var karşımda bir bakıyorum. Elimi sallıyorum içimden ona, uzak bir rıhtımda kalmış bir dost sanki. "Ayrılıyorum, ayrılıyorum, ordayım" demiş şair. Benimki tersi, oradayım, ama ayrılıyorum, kopuyorum. O dosta da, kendime de, yabancılaşıyorum.

28 Ocak Cuma / ONGER'İN ANISI

Onger'in eşi bir dosya getirmişti bana. Odasını, kitaplığını, masasını 'tasfiye' etmişler. İşe yarar saydıkları belgeleri, yazıları ayırmışlar bir yana. Üzerinde 'Oktay Akbal' yazılı eski bir dosya. Günlerce açamadım kapağını. Bugün açtım artık... Gazetelerden kestiği eski yazılarım, konuşmalarım. Bende bile bulunmayan: Paul Valery Üzerine, Bahçe Tiyatroları, Harp Karşısında Şiir gibi yazılar, Yedigün'de Sait Faik'in bizimle yaptığı resimli röportaj. 1947 yılının havası doldu odama. Beyaz ipekli boyun atkısıyla, elinde sigarası, alaycı yüzüyle Fahir orada. Elit kah-

vesinin süslü duvar kâğıtlı köşesi, oturmuşuz, konuşmuşuz. Eleştirmeci Onger, Orhan Veli için, "Ne yazacaksa yazsın, nedir o mırın kırın? Nedir o bilmeceler?" demiş. Sait'in o yazısı bir tatlı öyküdür. 'Genç Edebiyatçılar' adlı bir öykü. Bize söylemediğimiz sözleri söyletir, ona buna çattırır. Sözde bana soruyor, "Halide Edib'i nasıl buluyorsun?" Ben de "Kerime Nadir'den iyidir", demişim. İlginç bir yeri var bu yazının, şurası: "Gençlerden biri: Bizde de böyle mükâfatlar olmalı, değil mi? diyor. Bir diğeri: Nerede bizde Goncourt biraderler gibi zengin olmuş, zengin ölmüş yazıcı?" Nereden bilsin Sait, ölümünden sonra Sait Faik Hikâye Armağanının kurulacağını? Her yıl bir öykücünün bu ödülü kazanacağını, adına törenler, ziyafetler tertipleneceğini? Anacığının bırakacağı paranın, kendi yazdığı öykülerin getirdiği telif hakkının bu işe ayrılacağını?

Sonra Fahir'in mektupları, benim mektuplarım... Öykülerim için yazdığı uzunca bir inceleme. Üç kez yazmış, üç kopyası da var. En son çalışmasını, elyazısıyla düzeltmeler, eklemeler, çıkartmalar yaptığı yazıyı vermeli bir dergiye... Sonra bir tüzük: 'Genç Yazarlar Birliği.' İlk yönetim kurulu, ben, Birsel, M.S. Onat, Ş. Özdenoğlu, Onger. Sonraları Fahir bu kuruldan ayrılmış. İstifa mektubu da var. Umudunu kesmiş. Zaten çok geçmeden de derneği kapattık. Gereksiz 'gaile'ler açtı, açıyor, açacak diye... 1946'nın yazını hatırlıyorum. Tifodan yattığım o üç ayı. Fahir'in gidiş gelişlerini. Yaşama bağlayan inandırıcı konuşmalarını... Sonra 1949'daki mektuplar... Benim mektuplarım. Ankara'dan yazdıklarım, bir evliliğin ilk günlerinde. Benimle yaptığı bir konuşma, verdiği yargılar... Mektuplarında benden iki üç yaş büyük olmanın ağırlığı, deneylerden geçmiş birinin kesinliği: "Bu sözler hayatın silindirinden geçmiş bir dostunun ulaştığı bazı gerçekleri taşır" gibi cümleler...

Saklamalı çekmecede dosyayı. Belki bir gün gerekir birine. O, 1940-1950 arasındaki yılları, bir genç kuşağın yetiş-

mesini, edebiyata atılmasını, umutlarını, düşlerini yakından duyup anlamak isteyen bir meraklıya, bir inceleyiciye... Belki de benden sonra 'tasfiye' edilir bu dosyalar, bu kâğıtlar, bu yazılar. Ne gereği var saklamanın der bir el, yırtıp atar çöp sepetine. Şu anda benim titizlikle sakladığım öteki kâğıtlar, mektuplar, yazılar, resimlerle birlikte...

6 Şubat Pazar / KIZILAY'DA İKİ KIZ...

Sabahın sekizi. Kızılay'da kimse yok. Soğuk sıfırın altında yirmiye yakın. Dolmuş durağına gidiyorum. Parkın önünde iki kız bir delikanlı fıs fıs konuşuyorlar. Eski bir entari, yırtık bir hırka sırtlarında. Delikanlı paltolu, atkılı. Kızlar hiç üşümez gibiler. Konuşmalarını rüzgâr getirdi birden: "Evine götüreceksin ...ceksin dimi," diyor kızın güzel olanı. Apaçık, dümdüz, çekinmeden. Delikanlının niyeti bu tabii! Sözde evini temizletmek için pazarlık yapıyor kızlarla. Kız anlamış sözcüklerin ardındakini. Belki o da istiyor, pazarlığa onu da katacak, değerini artıracak. Bir an kıza baktım, masmavi gözleri var, biçimli bir yüz, düzgün bir çift bacak. Al giydir kuşat, sonra çıkar iyi bir havada Kızılay'a! Üşümüyor mu? Ben donuyorum, kulağım, burnum koptu kopacak. Oysa on dakika oldu otelden çıkalı. Bu kızlar iş aramaya gelmişler. Çalış Güven Parkına. Gittim karşıda durdum, baktım ne oldu diye. Delikanlı iki adım atıyor, gider gibi. Sonra geri geliyor. Olmadı, anlaşamadılar. Kızlar parka girdiler, ne yapmaya, kimi beklemeye? Neydi adları? Nereden gelirler, nereye giderler, ne olurlar sonra? Şu güzel kızı bekleyen gelecek nedir? "Asiye'yi Kim Kurtaracak?" Kimse. Kendileri bulamaz mı bu kurtuluş yolunu? Gösteren de yok! Göstermeye kalkışan da. Şubat sabahının donduruculuğunu duymuyorum artık. Bir kor var içimde. Gittikçe alevlenen.

19 Şubat Cumartesi / BİR "BAŞKA İNSAN"

Bir insana alışmak... Hep onu aramak, onunla birlikte olmayı istemek... Belli bir yaştan sonra ağır bir yük oluyor bu. Kişi eski alıştıklarıyla yetiniyor. Yeni ilişkiler, dostluklar, arkadaşlıklar, hatta seviler aranmıyor. Ne denli çekici de bulsanız, o denli itilseniz de bir kişiye doğru, ne yapıp yapıp kendinizi toparlıyorsunuz. Daha önce bu yollardan çok geçtiniz. Bir kez daha geçmek mi? Her ilişki bir sürü sorun getirir. Her yeni dost dünyamıza tedirginlikler katar. Oynatır bizi yerimizden. Değişik açılmalar havalar estirir. İyi belki. Ama yılların verdiği bir ağırlık olmasa üstünüzde. Yaşlılık nedir deseler, kişiye verdiği ağırlık, yavaşlık duygusudur derim. İçimizde bir yıkılış. Değer verilecek şeylerin bile bir yerde değersiz olabilişi. Bunu önceden görüş...

Halkevlerinin kuruluş günü. Kırk bilmem kaç yıl geçmiş. Sergi Sarayındayım. Halk oyunları, söylevler. Seyircilerin arasında dolaşmak daha ilginç. Ne de kalabalık vardı, şaştım. Herkes kendi dünyasında, ben de. Kimse görmüyordu beni, bizi. Bir kişi değildim sanki, benden ayrılmayan o ikinci ben'i taşıyordum yanımda. Eli elimde, sıcaklığı içimde. Kaçmak istedim bu gürültüden, bu davul zurna sesinden. Çıktım, o kaldı, benim öbür kişiliğim. Kaldı kalabalıkların içinde. Bir daha nerede bulacağım? Ne zaman?

27 Şubat Pazar / OLAY ÖYKÜCÜSÜ OLMAK

Olay öykücüsü olmak küçültücü bir şey midir? Sanmıyorum. İlle de olaysız öykü yazılacak değil ya! İlle de öykü zekâ, düş oyunlarıyla dolu olacak değil ya! Olay öyküsü yazmak bir bakıma üstünlük sayılmalı. İyi yazılmışsa, öykü yalnızca olayın etkisine dayanmıyorsa... Bir öykücü

için başka bir öykücü 'vaka hikâyecisi' demiş. Öteki de kızmış. Niye kızar? Niye önemsiz sayar olay öykücüsü olmayı? Sabahattin Ali, Orhan Kemal, Samim Kocagöz yaşamdaki ilginç olayları başarıyla edebiyata soktukları için ün kazanmadılar mı? Kimse bir şey dedi mi onlara? Öyküleri olaya dayanıyor ya da dayanmıyor diye hiçbir öykücü suçlanamaz. O öykücü bu çeşit sözlere kapılmamalıydı. Ama kapılmış, olay öykücüsü olmadığını ispat etmek için de uzun mu uzun bir öykü yazıp yayınlamış hemen. Bir karı-koca arasında geçen bir yıldönümü gecesi. Daha çok içte geçen bir öykü. Ama nerede önceki yazdıkları, nerede bu? Olmamış. Yapay kalmış, inandırıcı değil. Niye 'kendin' olmazsın, niye onun bunun sözünün etkisinde kalırsın? Neysek öyle olmalıyız. Şimdi ben tutsam o öykücü gibi trajik olayları işleyen öyküler yazsam nasıl karşılanır? Hele bunu salt "ben bu işi de başarırım, alın bakın" demek için yapsam, yüzüme gözüme bulaştırsam...

13 Mart Pazartesi / YAŞAM DERKEN

Yaşam üzerine öyle çok düşünüyoruz ki! Gereği yok. Yaşamayı bir yana bırakıp... Düşüneceğine yaşamaya bak! '*Bize yaşamayı yaşam geçtikten sonra öğretiyorlar*' demiş Montaigne. Bunun için mi? Öğreten de yok ya! Kendimiz öğreneceğiz yaşamı, ancak kendimiz. Nerede başlar bilmiyoruz, nerede bitecek onu da. Durmadan düşünüyoruz yaşam nedir, anlamı var mı diye birtakım sorularla. Yaşayamadığımız için yaşam konusunda düşüncelere dalarız gibi gelir bana. Hatırlıyorum dopdolu yaşadığım günleri: mutlulukla ya da acılarla dolu olsa da yaşadım o anları iyice. Sindire sindire... Ama düşünmek de yaşamaktır. Yeni çıkacak kitabıma 'Yazmak Yaşamak' adını koydum. Sonra düşündüm yaşamak mı, yazmak mı, yoksa herkesin yaşamından kaçmak, saklanmak mı? Kendini yığından ayır-

mak mı? Gerçekten yaşamak mı?

"Yaşamak neden böyle içler acısı, neden bir uçurumun yanıbaşından geçen daracık bir yol gibi..." Virginia Woolf güncesine böyle yazmış. Ergeç bir gün hepimiz o yolda olduğumuzu hatırlayacağız, o uçuruma düşmeden, düşerken, düşmek üzereyken...

19 Mart Pazar / İNSAN KÖPEK

'Aşılmaz bir duvarın önünde yaşamak köpekçe yaşamaktır.' Camus'nün bu sözünü tekrarlıyorum kendi kendime. Yolda, evde, çalışırken, dolaşırken. İnsanca yaşamak duvarları aşmakla, yıkmakla olur, biliyorum. Ama yıkamazsan, aşamazsan!.. Yaşamak için bir köşeciğe, bir duvar dibine sığınırsan, onunla yetinirsen! O zaman insanlıkla kalmaz ilgimiz. Köpekleşiriz. Hatta köpek olmadığımız, köpek yaratılmadığımız için köpekten de aşağı düşeriz. İnsan-köpek olmaktır bu. Aramakla, karşı koymakla, direnmekle, daha iyi, daha güzel için savaşmakla, insanlık sınavımızı veririz. Kalsak da o sınavda, bir kez denemeye değer. O deneyi de ancak insan yapar, köpek değil, insan-köpek hiç değil...

26 Mart Pazar / AĞRILI GECE

Ölüme doğru mu? Neden hemen ölüm gelir akla. Birlikte yaşıyoruz, içimizde taşıyoruz, ondan mı? Bir ağrıyla uyandım. Yalnızım koca gecede. Herkes uykuda. Pencereyi açtım. Bağırmak geliyor içimden. Uyandırmak milleti. Neden neden? Sen acılar içindesin diye! Niye rahatını kaçırmalı uyuyanların? Öyle yattım, böyle yattım, geçmedi o ağrı. Nedir, nedendir, niçindir? Bilinir mi? Bir hücre, hücreler içinde, azgınlaşabilir birden! Ya da şudur budur. Saat ikiydi. Kitaplar karşımda, ama okumak neye yarar, ne-

yi düzeltir? Odada dolaştım bir süre. Şu ağrı bir geçse! Nasıl geçerse geçsin, geçsin de! Yok olmalı, acıyı duymamak için. Böyle anlarda yok olmak istenirmiş, nedenini anlıyorum şimdi. Annemi hatırlıyorum, böyle kıvranırdı odasında. Avuntular icat ederdik. Şöyledir, böyledir. İşi büyütüyor sanarak... Acısını böyle sözlerle yok edeceğimize inanarak... "Geceler böyle geçiyor", derdi. Sözcükler ne denli anlatır, verir bir gerçeği? Yaşamalı; acıları, mutlulukları tatmak için, bilmek için yaşamalı. Acı arttı saatler geçtikçe. Sabahın altısı. Bir solgun ışık pencerede. Sevindim: Güneş geliyor. Acı azaldı mı, hayır, ama bir dost yaklaştı pencereden sıcak, yakın, avutucu. Ölüm kaçar güneşten öyle gelir bana. Güneşli günlerde sanki kimseler ölmez. Hep yağmurlu olacak, hep karanlık, rüzgârlı... Yatıştı o ağrı, dindi, yok olmadı büsbütün, ama uyudu kaldı. Bir gün gene ayaklanır, bir gece, bir sabah. Bir gün. O beklenen gün.

30 Mart Perşembe / OKURKEN

Yığınla kitap. Neyse ki çok hızlı okurum. Bazan sayfaları atlarım da! Bir kitabı bütün satırlarıyla, bütün sözcükleriyle okumam için o kitabı çok, ama çok sevmeliyim, beğenmeliyim. O kitaba çok engin bir saygı duymalıyım. Böyle kitaplar ne yazık ki ya da çok şükür ki, öylesine çok değil! Yoksa bu kadar kitabı nasıl okurdum? Irwing Stone'un Jack London'unu okuyorum bu günlerde. London'un şu sözünü kitabının ilk sayfasına almış: "Gerçeği gizleyip saklıyorsanız ya da herkesin içinde bütün açıklığıyla ortaya koyamıyorsanız, gerçeğin ne olduğunu bilmiyorsunuz demektir." Gerçek saklanamaz. Gerçekten de saklanılamaz. Bunu anlamak için London gibi büyük bir yazar olmalı kişi! Küçükler küçücükler gerçeği istedikleri gibi bozup değiştireceklerini sanırlar. O gerçekler sonra ezer yok eder onları. Ölümlerinden sonra izleri kalmaz bu

dünyada... London'un yaşamı da bir roman. Stone yaşam öyküleri alanında usta bir kişi...

Bir yandan da 'Dost Mektupları'nı okuyorum oradan buradan. Nayır, bunca yılın getirdiği mektuplardan bir seçme yapmış, herkesin okuyabileceği, okumasında yarar gördüğü parçaları sunmuş bize. Hisar'dan, Güntekin'den, Örik'ten, Ataç'tan. O. Kemal'e dek... Mektupların içtenliğine inanırım. Yalan söylemez onlar. İşte Sabri Esat 1928'de Yaşar Nabi'ye şöyle yazıyor Dijon'dan: "Biliyorsun ya, Eyfel Kulesinden sizlere bağıracağım. Vaadimi unutmadım." Bağırdı mı sonra, Paris'e gidince? Hepsi birbirinden ilginç bu mektupların. Bir çağı çiziyor, çoğunu tanıdığım edebiyatçıların dünyalarından birer kesit veriyor. Birden okunmaz bu kitap. Ben de sakladım dost mektuplarımı. Koca bir çantanın içinde onlar. Bakarsınız bir gün, onlara da sıra gelir gözler önüne, günışığına çıkmaya, yaşamaya. Sürekli okuduğum, ama dinlene dinlene araya zaman koya koya okuduğum bir kitap, 'Tutunamayanlar' Roman mı? Roman elbet. Ama alışılmadık, yabancı. Yepyeni bir tadı var yalnız. Oğuz Atay bir mizahçı. Acısı tatlısı karışık bir humour havasında yazmış romanını. Takılıyor şuna buna, kendine, bize, gelmişe, geçmişe. Alaya alıyor iyice. Roman, roman olmaktan uzaklaşıyor bu arada. Deneme, makale, inceleme, anı, günce, öykü, şiir. İlle de bir türe sokmak niye? Ben çok sevdim. Alıp baştan sonuna dek okunacak türde romanlardan değil. Aç istediğin yerden oku, olur. Daha iyi olur. Öyle yapıyorum ben de. Bölüm bölüm okuyorum. Başucumda duruyor. Galiba daha uzun zaman da duracak. Hem bir cilt daha var çıkacak. Demek 'Tutunamayanlar'la dostluğum kolay kolay bitmeyecek. Ne iyi! Sonra başka kitaplar: başka yazarlar, başka evrenler...

7 Nisan, Cuma / YAZMAK YAŞAMAK MI?

'Yazmak Yaşamak' çıktı. Yetmişe yakın yazı var. Çoğu Cumhuriyet'te yayınlanan bu yazıların ortak özelliği öykü-deneme, söyleşi-öykü türünde olması. Tam deneme sayılmaz bunlar. Ama 'denemeler' dedik çaresiz. Ne diyeceğiz başka? İlle de bir türe sokmak gerekmiş gibi yazılanlar! Ben öyküler diyebilirdim. Hepsinde bir öykü çekirdeği var. Bazılarını ünlü öykülerimden de çok beğeniyorum. Kalır mı bunlar? Yarın okunur mu? Bütün çabamız yarın diye bir zaman parçasında okunmak. Ne olacak, elli yıl sonra alacaklar kitabımızı, okuyacaklar, beğenecekler ya da beğenmeyecekler de ne olacak? Bana ne. Ben neredeyim o zaman? Şimdi Ömer Seyfettin'in, Sait Faik'in bir yazısını okuyorum, onlar ne kazanıyor? Hani, o ruh denen değer varsa birşeyler duyar belki. Ne güzel bir umut bu, bir avuntu! Oysa inanmıyorum, inanamıyorum. Yazmışız işte, hepsi o kadar. Kitaplarda toplamışız o yazdıklarımızı. Halka, bugüne, yarına sunmuşuz, bırakmışız. Bizden bir parça. Yaşamamızdan bir iz diye. Hepsi bu. Evet, hepsi. 'Yazmak Yaşamak'. Bu adı sevdim. Ama acaba yaşamak mı yazmak? Benim için öyleydi, öyle de. Ama gerçek yaşamak mı? Yoksa gerçek yaşamı yaşamamak mı, duymamak mı, yazmak?

16 Nisan, Pazar / GÜZELLİK ESKİR

Güzellikler çok kullanılınca eskir. Şarkılarda, şiirlerde, filmlerde böyle olur hep. Bir güzellik 'kendince' olunca güzeldir. Garip bir söz gibi geliyor bu. Yüz defa, bin defa duydunuz mu, gördünüz mü o güzeli, o güzelliği umursamaz oluyorsunuz. Kızıyoruz, bıkıyoruz, giderek tiksinmeye başlıyoruz. Adileşiyor güzellik sık sık karşımıza çıkarsa. Bir şarkı duymuştum aylarca önce, hoşlanmıştım. Sonra baktım herkesin ağzında her yerde karşımda: 'Sev Kar-

deşim' Şimdi duydum mu neredeyse kulaklarımı tıkayacağım. Az kullanılmalı güzellik. Sık sık karşımıza dikilmemeli. Güncel bir şey, tekdüze bir şey güzel olamaz. Güzellik, ara sıra görülen, sevilen bir nendir. Yok olduğu, yok sayıldığı zaman varlığını duyuran...

20 Nisan, 1972 / TEKDEN ÇOĞA

Bir günde çok gün yaşamak... Sabah ilk uçakla Ankara'ya gittim. Akşam uçaklarından biriyle döndüm. TDK'da Radyo-Televizyon Yargıcılar Kurulunda bulundum, bandlar dinledik, yazılar okuduk. 'Barış'a uğradım, 'Cumhuriyet'e uğradım, dostlarla konuştum, Kızılay'da dolaştım, ona buna telefon ettim. Hepsi oldu. Hepsi sığdı bir günün içine. Her dakikasını yaşadım bir tek günün. Yorulmadan, koşuşturmadan, soluk soluğa kalmadan. Gece Ankara'da tek başına kalmak sıkıcı... Ölümü hatırlatan bir şey. Nedense elli yaşa doğru her şey ölümü duyuruyor. Biraz fazlaca! Yalnızlık iyiden iyiye yasak oldu bana. Hep hareket istiyorum, kalabalık, gürültü... Eskiden tek başıma kalmaktan hoşlanırdım. Bir yolda yalnız yürümek. Bir ıssız kahvede oturmak. Kendimle yetinmek... Yaşlılık, tekten çoğa gitmek. Birken, çok olmak... Çağın sıkıntısı da eklenince. Her gün en umulmaz, en şaşırtıcı, en üzücü konularla, durumlarla, olaylarla karşılaşınca hele!.. Uçak Yeşilköy'e inecek. Garip bir tınlama. Bütün ışıkları yanmış İstanbul'umun. Üstüne üstüne gidiyoruz, o aydınlığa doğru...

26 Nisan, Çarşamba / ŞİİR BİR KEZ YAZILIR

Bir şiiri yazmışsınız. Yıllar önce. Kitaplara geçmiş, derlemelere, belleklere. Sonra bakıyorsunuz şair o şiirini değiştiriyor. Bambaşka bir şiir oluyor o. Şairi değil mi, değiştirir! Ama değiştirebilir mi? Hakkı var mı buna? Gece

Necatigil'deydik. Yemekte bu konu tartışıldı. Necatigil "Değiştirir," diyor. Hatta daha da ileri gidiyor, "Başkaları da değiştirir," diyor, "daha da iyi olur" diyor. İşte bu olmaz. Nâzım'ın şiirini yıllar sonra genç bir şair alacak değiştirecek! Necatigil'in şiirini çağdışı bir şair yeniden yazacak! Aksal'ın, Cumalı'nın, Tarancı'nın şiirlerine başka bir şair istediği biçimi verecek, şu mısraı atacak, yeni bir mısra ekleyecek ya da mısraların yerini değiştirecek! Necatigil "olur" dedi, dönmedi sözünden. "Nice ünlü şairin şiirlerini yeniden yazsam daha iyi olur", dedi. Hilmi Yavuz da, ben de karşı çıktık. Sonu mu gelir bunun? Bir kargaşa, bir gürültü... Şiir 'kendi', 'özgün' güzelliğini yitirir bambaşka bir şey olur. Bir şiiri, bir kişi yazar. Topluca yazılmaz şiir. Hele başkası kalkar düzeltirse, iyi edeyim derken temelinden de yıkar o şiiri. Ben, yıllar sonra kendi şiirini bile düzeltemez bir şair, derim. Yirmi yaşındaki Necatigil'in şiiri başkadır, ellisindeki Necatigil'in başka. İşte dün, bugün yazdıkları... Dokundu mu gençliğinin mısraına kırar bir anda. Okurlarıyla birlikte... Şiir bir kez yazılır. O da yazıldığı andır.

5 Ağustos, Cumartesi / DENİZDE DUVARLAR

Bir plaj köyü. Pencereden bakıyorum... Sabah denizdeydim, kimsecikler yokken. Bir bendim masmavi suları ilk bozan. Yürüdüm, yürüdüm denizin ortasına kadar. Kumlar, ufak balıklar görünüyor dipte. Herkes uyuyor. Yaşamın bir dönüm noktasında gibiyim. Böyle duyuyorum. Nereye, bilmiyorum? Bir şey bitti. Üzüntüsüz, sıkıntısız. Kişiliğimi bir giysi gibi bırakmak, çıkmak gitmek. Kişi belirli zamanlarda başka biri olmalı. Hep aynı kalmak, hep aynı şeyleri duymak, hep aynı insanları, dostları, yüzleri... Bir bıkkınlık dört duvar gibi çevremde. Bakıyorum çok kalın değil o duvarlar, çok sağlam da değil. Bir itsem.

Şu yüzmeyi öğrenemedim. Yürüyorum suda, hoşuma gidiyor sabah suları. Az sonra plaj dolacak, seçkin kadınlar, erkeklerle. Paralı kişiler, kendi alanlarında ün yapmış. Daha kimse gelmeden döndüm eve. Odamdayım, yazılar bekliyor beni, daktilo, kâğıt, gazeteler, kitaplar. Bir yerde bir insan, bir yazgı, bir serüven ya da bir başka yaşam. Yok hem ince, hem kalın o duvarlar. Yalnızım, hep yalnız kalmak özlemini duyuyorum. Gitmek, çekip gitmek. Dönmemek. Orası ölüm de olsa...

9 Ağustos, Çarşamba, Paris / İÇKİLİ UÇAK

Orly'ye indiğimde sallanıyordum. Hem sıcak, hem de uçakta içmediğim içki kalmadı. Uçağın lüks bölümündeydim. Bir ayrıcalık. Beyaz, kırmızı şarap, viski, şampanya... İstanbul'dan Paris'e dek içkiler izledi birbirini. Kralar gibi bir yolculuk! Orly'de kendimi yitirdim. Bir karşılayan olacak mı? Yok, olamaz. Yalnızım. Metro gelmiş Orly yakınına dek. Bir yerde indim, başka bir metro, derken Louvre istasyonu. Hotel Vauvilliers, daracık bir sokak. Minicik bir oda. 35 frank. Hemen fırladım, bir küçük kahve, bir omlet, bir yarım şarap. İşte yıktım duvarları. Kimse yok geride hatırladığım. Başkaldırma mı, kendimi bulma mı? Yazmalı hep yazmalı, kırıntısını bile harcamamalı. Bir gün anlayacağım bu günlerin önemini, başkalığını. Bir sinema.. Hep sinema çeker beni. Yalnız bir gecede doyurmaz bu duygumu. Yarına, yarına...

10 Ağustos, Perşembe / PARİS YOK!

Paris yok... Her yer boş, pazar gibi bir gün. Kimse konuşmuyor metroda. Nerde Paris, nerde Parisliler? Yalnız yabancılar var her yerde. İspanyollara rastlıyorum nedense. Kuzey garına gittim, oradan Doğu garına. Almanya'-

dan gelecek trenlere baktım. Sıkıldım, yürüye yürüye Opera alanına. Öğle. Café de la Paix'deyim. Gelenler gidenler hep turist. Ellerde plan. Karıkocalar çoğunlukta. Garsona verip makineyi, fotoğraf çektirmek. Altmışlık, yetmişlik eşler. Kadın bakıyor kocasına tutkuyla. Dudaklar yaklaştı yaklaşacak. Paris'te ne yapılır, öpüşülür. Ama çirkin böyle ezbere öpüşmeler. Japonlar, Japonlar... Paris'te bir 1960 Nisanına dönebilmek. Capucine Bulvarına. On iki yıl önce. Yaş otuz yediymiş. O zamanlar da yaşlı duyardım kendimi. Her zaman. On beşindeyken de yaşıtlarımın en yaşlısıydım. Çok şey görmüş duymuşum gibi... Mini etekler, yaşlılığı daha çok duyuruyor. Bekliyorum. Neyi? Nerden? Yaşamak daha iyi değil mi? Yaşa da nasıl olursa olsun. Yaşa. Ne çok fotoğraf makinesi var. Bu donmuş anları sonra bir daha mı yaşayacaklar? Şaşarım?

11 Ağustos, Cumartesi, akşam / MANŞ'I GEÇERKEN

Hep uçakla geldim Londra'ya. Paris'ten kalkar kalkmaz bir anda girerdik o kurşun rengi bulutların arasına, bir pamuk yığınına gömülürdük. Bak aşağıya, bir şey görebilirsen gör. Yok, bir şey yok görecek... Deniz yitip gitmiş, kalın kalın bulutlar, o kadar... Manş'ı hiç görmedim o uçak yolculuklarında. Oysa deniz her şeydi benim için. İstanbul'da üç yanı denizle çevrili bir kentin insanı için... İle de deniz olacak gözlerimin önünde, içinde. Denizle dolacağım. Mavilikler yıkayacak düşüncemi.

Evet, Manş'ı görmeliydim. Uçakla olmuyordu, öyleyse bu kez de deniz yolundan giderdim. Paris, Calais, Dower, Londra... Aldım bir bilet bir ağustos sabahı Gar du Nord'dan haydi, tıklım tıklım bir trende ara dur yerini. İngiltere'ye giden Fransızlar, yurtlarına dönen İngilizler, turistler, turistler... Bavullar, çantalar, torbalar. İşçiler, iş aramaya gidenler, sevgililer, yaşlılar, gençler...

Fransa'yı aştık kuzeye doğru. Sabah sekizden on ikiye kadar dört saat. Ne çabuk geçti zaman? Yaşlı bir İngiliz kadını Fransızcasıyla gündelik yaşamını anlattı bize. Londra yakınlarında bir küçük köy, bir bahçeli ev. O kadar. Herkesin dünyasına girmeliyim. Katılmalıyım düşlerine, acılarına. Ama İngilizler çok konuşmaz öyle, çok anlatmaz, bu kadın yaşlı, ama genç kalmak isteyen bir yaşlı; ondan konuştu gene bu kadar. Yoksa öyle kolay kolay ağzını açmaz İngiliz insanı. Bir Fransız ailesi vardı. Karı, koca, iki çocuk. Ama onlar da tam Fransız değilmişler. Cezayirli koca, Polonyalı eş, birbirine benzemeyen iki çocuk. Dünya küçük. Herkes birbirinin içinde...

Calais'ye geldiğimizde uzun uzun kuyruklarda toplandık. Vapur oradaydı. Deniz oradaydı. Adım adım ilerledik. Vapura bindiğimde denizi aradım. Oradaydı. Havadan gördüğüm Manş'ı, daha doğrusu görmediğim Manş'ı aradı gözlerim. Kurşun rengi bir deniz. Marmara'ya, Ege'ye, Karadeniz'e alışmış olanlar için deniz değildi bu. Suydu, bulanık bir su. Durdum, küpeşteye dayandım, denizi seyrettim. Kimse denizim benim denizim olmayışının farkında değildi. Bir bendim Manş'ta mavilikler arayan. Sonra gittik bir buçuk saat. Vazgeçtim denizle baş başa kalmaktan. İtalyan, İspanyol, Hollandalı, Fransız turistler arasında bira içerek daldım başka bir evrene.

Dower'e vardık, gene uzun kuyruklar. Düzenli, telâşsız İngiltere'ye ellerini kollarını sallaya sallaya giremezsin. Nazik görevliler alırlar sizi önlerine, sorarlar, niçin, ne yapmak için geldiniz, ne kadar kalacaksınız, kimsiniz? Verdik yanıtları... Şimdi rahat bir tren. Fransa trenlerine benzemeyen bir tren... Aile gibisiniz bu kompartımanlarda. Yakın birbirinize, ama her kişinin iç bağımsızlığı korunarak... İngiltere'de hep bu duygu vardır. Aile gibi birlikte, ama tek tek bağımsız. Otellerde sabah kahvaltısı bir geleneksel törendir. İnersiniz yemek salonuna. Herkesle beraber, ama gene yalnız...

Dower'i seyrettik trende. Düzenli bir kent. Sonra yeşillik, yeşillik. İşte İngiltere kırları, ağaçları, göz alabildiğine. Bir tablo gibi bu yeşil rengin içine serpiştirilmiş beyaz lekecikler: koyun sürüleri. Uçuyor tren. Kompartımanda kimse konuşmuyor. "Herkes kendi yalnızlığında türküsüz mü?" Herkes kendi yalnızlığında, ama türküsüz değil. Kendi sevdiği bir türküyü söylermişcesine, ama kimseyi rahatsız etmeden... Sevişen çiftler her yerdedir. Ama gözlerimize görünmez onlar. Önümüzdedir, yanımızdadır. Ama yokturlar sanki. Size güzel duygular verirler, gizli anılarınızı uyandırırlar. Mutluluk dağıtırlar bir an bakışı takılanlara. Siz de istersiniz el ele, göz göze olmayı sevdiğiniz, özlediğiniz biriyle... En iyi, en temiz duygular büyür, gelişir içinizde çiçekler gibi... Derken, bir de bakarsınız Londra başlamış bile. Uçar tren, uçar uçar. İşte geldiniz, işte Victoria istasyonu. Merhaba Londra!

12 Ağustos Pazar / LONDRA'DA BİR ODA

Londra. Snows otelde bir oda. Cadde üstü, çok gürültülü. Hava terminali karşısı. Bu kente üçüncü gelişim. En yakın metro durağı Earls Court. Bir anda Piccadilly Circus'tayız. El ele dolaşmak. Yalnızlığı atarak bir yana. İlk kez bir mutluluk duygusuyla dolup taşarak. Vitrinlere bakmıyoruz hiç. Dolaşıyoruz kendi evrenimizin sokaklarında... Sonra gene o kalabalık metro asansörlü istasyon, köşedeki bakkaldan birşeyler almak, küçük bir viski. Otelin penceresini sımsıkı örtmek, dış evrenden kopmak.

19 Ağustos Cumartesi / BİR BAŞKASI: BEN

Bir vapur Fransa'ya doğru gidiyor hızla. İçindeyiz. Bir hafta geçti gitti. Londra'yı mı gördüm, Londra mı beni gördü? Bambaşka bir kişiyim dönüşte. Geçmişten iz yok.

Yalnız son günler geceler... Tıklım tıklım vapur, yer yok oturacak. Channell'i aşıyoruz. Birazdan Calais. Gene o dopdolu tren, akşama Paris... Bir yerde birşeyler bıraktım. Eski kişiliğimi. Anılarımı, boşluğumu, yalnızlığımı. Bir daha duymayacağım şeyleri. Kendimi bir başkası gibi hatırlıyorum şimdi. Ben miydim bir ay, bir yıl, on yıl önceki kişi? Karanlık yok karanlıkta bile. Dalgalar çarpıyor bordamıza. Yerimizi kim kaparsa kapsın, dayanıp küpeşteye seyrediyoruz: Doğayı değil kendi içimizi.

22 Ağustos Salı / NEREYE DÖNÜŞ?

Döneceğim. Nereye? Bıraktığım yere mi, kendime mi, kendim sandığım, yıllarca bir yük gibi taşıdığım insana mı? Atmak kendini çok kullanılmış bir nesne gibi... Tanımamak, unutmak. Kopmak, kopmak, kopmak nice nice şeyden. Olabilir mi? Korkardım eskiden böyle duyguların gölgesinden bile. Kapıyı vurdum kapattım korkuların odasını. Uçsuz bucaksız bir yerdeyim. Nereye baksam aynı şeyi görüyorum: bana doğru geliyor, bana bakıyor, gülüyor, atılıyor, duruyor, sesleniyor. Bir insan. İnsandan da ileri. Ama olur mu insandan da ilerilik, başkalık, değişiklik? Hayır, tam bir insan, gerçek insan. Seven, sevilen. Yoktan var eden. Uçağım iki gün sonra. İstanbul'a dönmek istemiyorum. Hep burada, orada kalsam. Eskiden bıkardım beş on gün sonra, kentimi arardım, bir sokak köşesini, insanlarımın sesini, otobüslerin gürültüsünü. Şimdi hep burada kalmalıyım. Paris diye değil, neresi olursa olsun, anılarıma girmemiş, anı olmamış, beni görmemiş, tanımamış, bilmemiş, tanık olmamış eski günlerime... Öyle bir yer aramak. Bulmak. Yoksa da yaratmak.

24 Ağustos Perşembe / DÖNEN KİŞİ

Uçak Roma'ya indi az önce. Tıklım tıklımdı. İndik dolaştık. Sonra içeri zor girebildim. Işıklı yerlerden geçtik. Şimdi boş uçağım, bomboş. İstanbul'a gidiyorum. Orly'de kaldı bütün güzellik, bütün tat, bütün mutluluğum. Belki bir başka uçakta izliyor beni ya da ben onu. Cumalı'nın bir şiiri vardı: 'Kocaman bir uçak olurdu aşkımız.' İtalya kıyıları aşağıda, belki de Adriyatik. Geçen günler karmakarışık kafamda. Bir gün gelecek bir bir hatırlayacağım, diriltteceğim her anını. Tek tek yaşayacağım saatlerini, dakikalarını. Şimdi bir başka uçağı düşünüyorum. Beş dakika arayla kalkan. İstanbul'a böyle dönmedim hiç; hem korkunç mutlu, hem korkunç hüzünlü. Sanki ben değilim o dönen kişi. Giden başkaydı, dönen daha başka. Benim ikinci kişiliğim dirildi çıktı öne, aldı dizginleri...

3 Eylül Pazar / BABAMIN OYUNLARI

Unutmak, unutmak, unutmak... Kendimi. Açtım eski bir çantayı. Babamın bana yazdığı mektuplar, kartlar. Annem saklamış hepsini. 1932 tarihli bir mektup. Zeki Rıza imzalı. Ünlü futbolcu Zeki yazmış sözde. Kime mi? Babama. "Alâeddin, Nihat, Fikret ellerinizden öperler", diye bitirmiş. Bir masal dünyasına dönmek, içinde yaşadığım gerçeklerden kopmak. Kapıyı kilitledim, pencereyi açtım ardına dek. Babam yazmış bunu. Beni aldatacak, kendisinin bir zamanlar ünlü bir futbolcu olduğuna beni inandıracak. Koskoca avukat, kırk beş yaşındaydı o günlerde. İşi gücü bırakmış, bir mart günü geçmiş daktilo başına, Zeki'nin ağzından kendisine bu mektubu yazmış, postaya vermiş, adresine yollatmış. Beni şaşırtmak, bu istediği. "Muhterem hocam efendim," diyor sözde Zeki. "Son Yunan maçından sonra talebelerinizin sizi ziyaret için yüzleri kalmadı. Senelerce emek vererek yetiştirdiğiniz bizler si-

zin yüzünüzü ağartmadık. Onun için sizden utanıyor ve sizi ziyarete gelemiyoruz. Son günlerde İngiliz antrenörünün gazetelerdeki beyanatını okumuş, bu adam bizleri istemiyormuş, biz ihtiyarlamışız. Sizden çok rica ederiz başımıza geçiniz, ben sizin eskisi gibi muavininiz olayım, şu İngilize bir ders verelim. Arkadaşlarla dün akşam konuşurken sizin Almanlarla maç yaptığımız zamanki muvaffakıyetinizi anlattım. İlk haftaymda birbiri arkasına attığınız golleri hâlâ unutamam. O maçta birinci ve ikinci haftaymlarda kaydettiğiniz dört gol hakkında o zamanki Alman gazetelerinde yazılı olan cümleler Fenerbahçe Kulübünün kütüphanesindedir."

Ayağı hiç futbol topuna değmiş miydi babamın? Belki biz mahallenin arasında oynarken önüne kadar gelen topa bir şut atmıştı, o kadar. İlkokulun ikinci sınıfındaki oğlunun gözünde yücelmek mi istemişti, yoksa birkaç dakika için başka bir yaşamın içinde duymak mı kendini? Sararmış bir kâğıt... Yıllarca kalmış annemin sandığındaki eski anılar tomarında. Şimdi o da yok, o sandık da yok. Bir bavulda duruyor hepsi. Arada bir çıkarıp bakacağım. Benimle birlikte yok olup gidecek, bu da, başka anılar da...

10 Eylül Pazar / OLACAK OLAN, OLUR

Bakıyorum, yabancı bir oda. Kavuniçi perdeler. Uyanır uyanmaz elimi uzatıyorum, boşlukta kalıyor. Yok radyom, yok yanıbaşımda. Burası her zamanki odam, her zamanki yatağım değil. Sessizlik içinde bir yer. İçimde bir kuş çırpınıyor. Mutlulukla ürperiş arası. Bir çay, peynir ekmek. Sevi büyümüş büyümüş koskoca bir varlık olmuş. Gözleri var, saçları var. Ben yıllar yılı yetiştirdim o seviyi bir gül fidanı gibi. Rengi, kokusu benzersiz. Elimi uzatıyorum, tutuyor. Gözleri var, bakıyor. Uzakta bir yerden gelen radyonun sesini duyuyorum, çirkin bir şarkı. Her şeyi

bozabilir. Bozamıyor ama... Çirkinlik yitip gitmiş evrenimden. Bir ayna olsa baksam kendime, bu ben miyim, şurada yatan, şu yeni perdeleri, şu ilk kez gördüğüm halde hiç yabancısı olmadığım eşyaları seyreden kim? "Bir ben vardır bende benden içeri." O gizli ben çıkmış dışarı, öteki beni ya da ben sandığım bir yaratığı tutuklamış, atmış varlığından öteye. Ona neler bağlıysa onları da. Olur mu bu? Bir mucize. Oluyor demek. Olacak. Zor olacak, ama olacak!

12 Eylül Salı / BİR ROMAN '72 YAZI'

Kumsalda kimse yok. Biramı içiyorum ağır ağır. Koca dalgalar kopup geliyor uzaktan. Karadeniz bir güz öğlesini yaşıyor. Yaz ne çabuk geçti! Ağustos 1972'yi hep yaşayacağım. Dopdolu bir ay. Bu yaz bir dönüm noktası oldu. Bir çizgi çektim kendi yaşantıma. Birdenbire. Birdenbire mi? Hiçbir şey öyle birdenbire olmaz. Damlalar ağır ağır düşer. Bir damla nasıl birikir zamanla? Öncesi var damlanın da. Taştı bardak. Götürdü beni o seller. Defterime bakıyorum. Karga burga notlar, çabuk çabuk çiziktirilmiş. Bir ad, bir yer adı, bir tek cümle. Her şeyi hatırlatır bana. Bir gün yazmalı 72 yazını. Roman olarak. Anı olacak kadar uzak değil daha. Yaşıyorum içinde. Uzaktan geliyor. Yanıma. Defteri kapatıyorum. Biramı içiyorum.

13 Eylül Çarşamba / GÜZEL YALNIZLIK

K. Hiçbir şeyi düşünmek istemiyorum. Yalnız bu an var. Bu gün var. Bir balkondan seyrediyorum Karadeniz'i. Koca koca dalgalar kopup geliyor açık denizden. Kimse yok plajda. Uçsuz bucaksız kumsalda dolaşmak. Biraz güneş açtı. İki Alman genci kumda cambazlık yapıyor. Bir genç kadın denize giriyor. Derken ayağa batan bir çivi. Paslı mı paslı. Doktora koşuyorum, ilaçlar, topallayarak

dönüş ta oradan... Gazino da boş. Eylülde yaz bitiyor mu? Yoksa bu yağmur mu kaçırdı herkesi? İyi de olmuş. Bize bıraktılar bütün bu güz güzelliğini. Üç gün sürecek bir yalnızlık. Ne iyi! Güzel yalnızlık adını vermeli buna. İkili yalnızlık. Tek'te birleşen bir sevinin büyüyüşü, genişleyişi, neredeyse bir apayrı evren oluverişi. Resimler çektim. Dolaştım el ele. Gerçekle düşü hep karıştıran ben, yokluyorum elyordamıyla bu mutluluk duygusunu. Var, evet canlı o, sıcak, yaşıyor, yaşayacak...

14 Eylül Çarşamba / HIZLI, ÇOK HIZLI

Üç gün bitti. Gene çabucak. Her şey çok hızlı. Niye bu denli hızlı? Anlıyorum. Gecikmeleri kapatmak. Kaçırmamak bir büyük mutluluğu. Üzüntü verir her mutlu an. Hemen ardından. Kişi demek çok büyük mutluluğa dayanamıyor. Üzüntüler yaratıyor. Geçmişlere gidiyor ille de bir şey bulacak. Huzurunu kaçırsın da ne olursa olsun! Yağmur yağdı bugün K.'a. Kimse yok denizde. Dolaşan bir ben, bir biz.

15 Eylül Cuma / DÜŞMAN DOSTLUK

Bir vapurla Boğaz'ı geziyoruz. Yabancı gazeteler onuruna bir yemekli gezi. Gazeteciler, yazarlar, dostlar, tanıdıklar. İçkiler geliyor, gidiyor. İçkinin bir yerinden sonra kişinin içinde gizli kalmış bir başka kişi çıkıyor senin yerine yerleşiyor. Karşımda neredeyse otuz yıllık bir dost. Dost sandığım biri. Birden bir düşman oturuyor o kalkıp gidiyor da. Alaylı, sulu sözler. Yakışmıyor. Bilmediği tatmadığı bir duyguyla eğlenmek.

Hiçbir zaman olmadığı, olamayacağı bir sağtöreci kesilmek. Biliyorum, tanıyorum onu. Ne denli uzak olduğunu sağtöre adına yaptığı konuşmalardan. Bilmiyor mu-

yum, tanımıyor muyum ben seni? Tatsız konuşmalar. Bir dostluğun bitiş çizgisi çekilmeli. İstemiyorum, gülüyorum, uyarmak istiyorum. Tanımıyor beni hiç. Bu yüzden yapıyor bütün bu yanlışlıkları. Yanındaymışım, görmemiş bile! Yalnız kendi bencil duygularıyla yaşayan bir kişi. İnsan olamayan biri. İnsanca duymamış, düşünmemiş... Vapur Beşiktaş'a yanaşıyor. Atlıyorum iskeleye. Yürüyorum bir yokuşu. Yürümekle varamam oraya. O gitmek istemediğim yere, o bıktığım insana. Şimdi sıkı sıkı yapışmış bana, yıllar yılı ite kaka canımdan bezdiren o değil sanki. Bu denli içtensizlik korkunç. Korkutuyor beni. Sonuna dek yürümeli, kaç saatte gidersem gideyim, hatta hiç gidemeyeyim!.. Beşiktaş'ta ufacık bir yer, ayakta içilen bir bira, karmakarışık satırlar çiziştirmek.

22 Eylül Cuma / YANILGIDAN UYANMAK

Üç gündür Ankara'daydım. Bir uçak kalktı gitti. Ben de gittim o uçakla beraber, oysa yerimdeyim, alandayım, bir koca tozlu camın ardındayım. Uçak küçüldü küçüldü. Geri dönmeli, insanların arasına karışmalı. TDK Yönetim Kurulu toplanacak. Akşam arkadaşlara rastladım bulvar boyu, Tütengil, Karaören vb. İnsanlar seni dıştan görür ancak, dıştan yargılar. Nice yakınında olsa da göremez seni. O arkadaşın da hiçbir zaman göremediği gibi. Oynamış, sözcüklerle yaşam boyu. Bakıyorum içi boşmuş o yan yana dizdiği sözcüklerin. Kendiliğinden bir anlam, kimi kez büyük birer anlam çıkmış. Hani bir oyun oynarcasına! Bilinçli değil yaptığı, rastgele. Böyle olmasa anlardı, duyardı, bilirdi. İnsana saygısı olurdu. Yokmuş! Suç kimde, bende, onda değil. Onu gerçek yüzüyle görmek istemeyişimde. Bunca yıl birlikte yaşarız da eş bildiğimiz kadını bile anlayamayız; tanıyamayız. Aldatmak, kandırmak kendimizi! Kolay gelir bu. Bugün de böyle geçsin, hele bir yarın

gelsin... Sonra yıllar boşalıverir, zincirinden kopuverir bir anda. Tepeden aşağı. Altında kalırsın ne yapacağını bilemeyerek. Derken bir silkiniş, bir anlayış her şeyi. İtiş çevrendeki ağırlıkları. Koşmak bir aydınlığa, bir seviye.

28 Eylül Perşembe / EMİRGÂN YAĞMURU

Emirgân'da yağmur. Bir kıyı lokantası. Şiş kebap, bir şişe pembe şarap. İki insan kopmuş çevreden. Nasıl dönülecek, nereye gidilecek? Aranmaz, sorulmaz. Tek bir taşıt yok. Yağmur saçlarımızdan süzülüyor. O gidecek. Ben ne yapacağım sonra? Gene mi bir içkili yer? Bu kez tek başıma, bu yağmurda? Taksi arıyoruz, yok yok. Kimse durmuyor. Islanıyoruz. Hiç konuşmadan. Soğuk bir eve gidecek yağmurda. Ben saat bire doğru yine bir eve. Bir zamanlar evim saydığım bir yere. Hep yabancısı olduğum, hiçbir zaman gerçek anlamıyla benimsemediğim, konuk sayıldığım bir ev. Yağmur dinmeyecek. Bir taksi durdu, bindik. Kimseler yok yollarda. Yağmur sindirmiş herkesi. Bir yol başında iniyoruz. Gidiyor. Ben yeniden araba bulmalıyım, yürümeliyim. Yağmur istediği kadar yağsın. Su etkileyemez beni.

14 Ekim Cumartesi / SON İPLER

Yine o oda. O perdeler. İki gündür. Sabah kalktım bir öykü yazdım. Bir daha okumadım. Adı da yok. Dalgalardan söz eden bir öykü. Koca koca harflerle acele acele. Yerde halının üstünde uzanmış kitap okudum bir süre. Sonra yemek, sonra gene kitap. Kırk yıldır buradayım sanki. Bunun dışında bir yaşantım olmadı. Kimseler olmadı. Hep bu duyguları yazmalı. Dışına çıkmamalı. Oysa ben gazete yazarıyım aynı zamanda. Okurlar güncel yazılar bekler. Politikadan, şundan bundan... Geçtim daktilo başına. Zorla-

dım kendimi, yazmalı, okurlar için yazmalı. Ne desem, ne etsem?.. Öyküyü okumaya kalktım olmadı. Biraz daha okusam yırtıp atacağım, iyisi mi dursun bir süre defterin arasında. Zamanla bir tat, bir anlam kazanır... Yarın da buradayım, ama sonra gene o eve dönmek. Gene o yüz, o bakış, oyılların düşmanca davranışlarının birdenbire iyiliğe, dostluğa dönüştürmeye zorlama, içtensiz, zoraki, gene de düşmanca... Bitirmeli, koparmalı son iplikçikleri...

21 Ekim Cumartesi / KENDİMİ YAŞAMAK

Üç bavula sığdırdım nice şeyi: Kitaplar, yazılar, çamaşırlar, giysiler. Daha neler neler var arkamda kalan! Varsın kalsınlar öksüz çocuklar gibi. Attım bir taksiye, doğru G. Bomboş bir kat. Yalnız perdeler var. Dışarıdan boş değilmiş gibi. Bir yatak var. Masa da, sandalye de, her şey o yatak. Yeni evim burası. Tek başıma yaşayacağım burada. Çıkıp dolaştım Bağdat Caddesinde. Bir şey aramayarak. Anılar her zaman gelmez zaten. Hem isteyen, çağıran da kim! Ben 'kendimi' yaşıyorum, günümü gecemi, haftamı, ayımı... Hepsi benim, onun, bizim. Yabancı değilim yaşadığım anlara. Yaşamdan korkmuyorum, tiksinmiyorum. Neydi o son öyküler! Döndüm eve, balkonun duvarına iliştim, baktım sokaktan geçenlere. Kimse benimle ilgili değil. Girdim içeri, yatağa uzandım, güneş çekiliyor yavaş yavaş. Son öykülerimden birini buldum. Nasıl da umutsuzmuşum, nasıl da yenikmişim, nasıl da ölümün eşiğindeymişim, durup dururken: "Yok düş yok, anı yok, hayal yok. Anlam aramak yok. Ölüm, o var işte. Bugün yarın. Şu kapının, bu yolun ardında. Şu merdiveni inince, karşıki yola çıkınca." Şimdi ölüm diye bir şey yok. Zor yakalar beni! Kaçacağım ölümden de, ölümsü duygulardan da... Ne gereği var yaşamak dururken ölmeyi istemenin, beklemenin. İşte yeni bir ev, yeni bir yaşam.

30 Ekim Pazartesi / "YAŞATIRSIN YAŞAYANI..."

Bir doğum günü. Uzaktayım. Yanındayım. İnsan sevdikleriyle birliktedir hep. Annemi hatırladım. Yaşasaydı, mutlu olurdu. Beni bırakmazdı. Onunla ilgili ne varsa aldım. Defterleri, mektupları, resimleri. Ta iki yaşından seksen yaşına dek hep aynı yüz, aynı anlam... Pelür kâğıdına yazılmış bir şiir. Babam yazmış, 1929 Ekimin on dördüncü günü yazmış bu şiiri. "Bir elemli güzele..." "Nedir yine yüzündeki parıltılı damlalar" diye başlıyor. Kaç yaşındaydı annem? Kırk yoktu herhalde. "Ağlamaktan vazgeç artık beyhudedir figanlar" diyor daha sonra da... "Beni yaşat başın için geldi artık o demler." Neden bu denli üzülmüş babam? Yazıhanesinde oturup dururken kalkıp daktilosunun kırmızı harfleriyle yazmış bu şiiri. Hatırlarım o Erika daktiloyu. Sonra ne oldu bilmem? Tereke günü satılıp gitmiş olmalı. Şiir kalmış işte, annem titizlikle korumuş onu, defterlerinin, mektuplarının, resimlerinin içinde. Bir süre ben de saklayacağım, sonra unutulup gidecek. Ha var ha yok olacak, babam, annem, evimiz... "Yaşatırsın yaşayanı güzel yüzün gülerse — Fani olan bu hayatın sonu mutlak hazandır — Yaşamazsan bu günleri sana kalan hüsrandır." Ronsard da böyle demez mi? "Göçüp gittiğimiz gün biz de bu dünyadan — Unutulur sevdiğiniz sevildiğiniz — Sevmeye bakın geçmeden güzelliğiniz." Bir yaş günü... Öncekileri hatırladım bir bir. Çocuklar büyüyecek, yetişecek, bizlerden ister istemez kopacak. Yalnız kalacaksınız. Yalnız kalacaklar. Yalnız kalacağız. Yalnızlığımız içinde yeni bir sevi, yeni bir yaşam kurarsak, bu gücü kendimizde bulursak. Tek başıma bütün bunları düşündüm yatakta uzanarak. Evimin tek eşyası. En güzel eşyası!..

7 Kasım Salı / HAYALETLER GECESİ

Korkunç şeyler değil onlar. Birer gölge o kadar. Hepsi de bana yakındılar bir zamanlar. Benim evrenimin kişileri. Evet yoktular onlar yıllardır bu yaşamda. Öldüler deyin isterseniz. Size göre öldüler, ölüdürler. Ben zaman zaman yaşarım onlarla. Canlı sayarım her birini. En mutlu anlarımda gelirler yanıma. Düşlerde, gerçeklerde... En üzgün anlarımda gelirler. Kapı açılır. Pencere oynar yerinden. Bir esin içindedirler. Uzaktan seyrederler beni sanki. Ancak çok mutlu olmalıyım ya da çok üzgün. Her ikisi de aynı sonuca varır. Çok mutluluk birden üzgünlüğe döner. Çok üzgünlük de bakarım bir anda çok mutluluğa...

Önce annem gelir. O, hep o. Bir park kanepesinden kalkar. O kış güneşinin sıcaklığını duymak için ya da ilkyazların tadını tatmak için çıktığı parkın kanepesinde yaşlı kadın dostlarının yanından. Öyle girer odama. Perişanlığıma bakar acır, belki de sevinir. Bir şey söylemez. Boynuma sarılır. Sonra babam gelir bin dokuz yüz otuzların giysisi ile, gri paltosu, ufak bıyıkları, canlı gözleri... Bakar o ilkokul öğrencisi oğlunun gözlerine. Bezginleşir. Demek zaman akmış, o aynı kalmış, kırk beş yaşında. Bense geçmişim babamın ölüm yaşını. Ağabeyi olmuşum babamın. Bakar durur bana, birşeyler diyemeden. Derken büyükbabam, derken ölmüş arkadaşlarım, derken sevdiklerim, c delikanlılar, genç kızlar, kadınlar...

15 Kasım Çarşamba / ELLE TUTULAN

Fichte 'Sevi hiç bilinmeyen bir şeye karşı duyulan istektir' demiş. Birazcık değiştireceğim: "Sevi her yönüyle bilinen bir şeye karşı duyulan bir istektir." Evet, çağ değişti, bilinmeyen bir şey ne sevilir, ne istenir. Karanlıktan değil, aydınlıktan yanayız. Sevdiğimizi, istediğimizi, özlediği-

miz bir düş olmaktan çıkarmalıyız, elle tutulur, gözle görülür bir varlık olmalıdır o.

26 Kasım Pazar / HİÇ'LE HEP

"Her umudun dibine daldıktan sonra aklın vardığı tek gerçek sonuç, her şeyin bir hiç olduğudur... Ün, sevi, mutluluk, bunların bir teki bile gerçek yaşamda yoktur. Demek biz herhangi bir konuda düşüncemizi belirtirken her şeyden önce kendimizi aldatıyoruz. Bir şeyin var olduğuna inanmak için önce, bir düş kurup, ona sonradan tapmak, küfretmek, yüceltmek ya da yerin dibine batırmak için... Hepimiz birer Don Kişot'uz. Hatta Don Kişot'tan daha da bağışlanmaz, hoşgörülmez durumdayız. Çünkü dev diye gözümüzde büyüttüğümüz şeylerin gerçekte birer değirmen olduğunu biliyoruz, onları ille de birer dev gibi görmek istiyoruz."

Alfred de Vigny'nin büyük bir bölümünü çevirdiğim, 'Bir Şairin Güncesi'nden bir parça. Her şey bir hiçtir dedin mi, bir anda 'hiç', her şey haline geliverir. Kesinlikler zararlıdır, tam ters bir kesinlik de doğru olabilir. Vigny umutsuz bir anında yazmış olmalı. Her şey 'hiç' olamaz. Belki genel hesaplaşmada ha var ha yok olmuşsun, eş... Hiç'le hep iç içedir, birbirini tamamlayan iki kavramdır. Hepimiz birer Don Kişot'uz derken doğru söylemiş. Kimimiz biliyor bunu, kimimiz farkında değil. Bilen, trajik bir Don Kişot, bilmeyen, komik...

1 Aralık Cuma / BAŞKALARINDAN KURTULMAK

Sartre 1962'de şöyle yazmış: "Ancak şimdi, seksen dört yaşındaki annemden kendimi kurtarabildim." 'Sözcükler' kitabı yayınlandığında Sartre'ın çocukluğunu anlattığı bölümleri okuyan annesi şaşıp kalmış: "Ne yazık, ço-

cukluğundan hiçbir şey anlayamamış", demiş bir kadın dostuna... Çok korkarmış Sartre'ın üvey babasından söz etmesinden. İkinci kez evlendiği için Sartre'la kendi arasında birşeylerin kırıldığını anlamış. Hiç değilse ölümünden sonra bunları yazacağını sanırmış...

Kişi başka kişilerden, hele ana, eş, çocuk gibi yakın kişilerden kolay kolay kurtaramaz kendini. Bir yıl, on yıl... Oysa onlar kendilerini, zamanı gelince pekâlâ kurtarıyorlar senden. Kendileri için yaşıyorlar. O zaman anlar birden gerçeği, kimi kez geç kalarak, kimi kez ucu ucuna... Sartre annesinin ikinci kez evlenmesinden acı duymuş. Annesi ancak seksen dört yaşındayken yakasını kurtarmış elinden, etkisinden... Etkiler, baskılar da yarar sağlar yazara. Bir duyguyu daha derinden eşelemesine, köklerine inmesine yardım eder bu. Bir duyguda derinleşmek gereklidir, onu iyice tanımak, tanıtmak, sonra da başkalarına anlatmak için...

3 Aralık Pazar / İTENİ İTECEKSİN

Üç arkadaş Levent'te buluştuk. Arnavutköy'e indik yürüye yürüye. Şölen'de içkili bir yemek. Bakıyorum bir iki ay içinde dostlarda birtakım değişmeler olmuş! Biri "Sen gizli dünyanı açmazdın ki bizlere!" dedi. O değil miydi bir süre önce, "Arkadaş ben senin durumunu biliyorum, bana güvenebilirsin, çok haklısın", diyen. Şimdi uzaklaşmak hevesinde! Tutacak değilim ya sıkı sıkı! Kendi bilir, kendini. Uzaktım uzak. İçtim, ama herkesten ötedeydim. Bir kırgınlığın içindeydim. Niye böyledir? Niye böyle davranırlar? Özel nedenler var. Senin yanındayken birden karşına geçecekler. Her şeyi bildikleri halde bilmezlikten gelecekler. Ben senin ilk tanığınım diyen, bir çeşit doğrucu sayar kendini, dürüst bir kişi bilirim onu. Niye bu yançiziş, bu kaçış? Ayrıldık, tek başıma kaldım, bütün

bunları düşündüm. En yakın bildiğin insan bile bakıyorsun ülkeler ülkeler uzakta senden. Bırakıvermiş, itivermiş, işine öyle gelmiş. Sen ne yapacaksın, seni iteni sen de iteceksin, görmeyeceksin, bırakacaksın bencil yaşantısına, korkaklığına, dürüstlük adı verdiği bir aldanışın ta içine...

6 Aralık Çarşamba / GECEDE YALNIZ

Biri izliyor sanki... Gecenin karanlığında, kaçarcasına çıktık. Kentin bir ucundan öte ucuna. Dolmuş, vapur, dolmuş. Elektriksiz bir oda, bir masa, iki sandalye, bir büyük yatak. Sıcak bir ev içi. Dışarısı buz gibi... Sessizlik. Yaşam nereye gidiyor? Bizse bir yerlere kendimiz gittik sanıyoruz. Oysa yaşam götürüyor bizi. Altımızdan çekiliyor yer, sen istediğin kadar diren, karşı koyamazsın, duyguların değişimi bu, başkaldırışı bu. Senin içindeki o gerçek kişiliğinin... Sindiremezler, baskılar altında tutamazlar daha. Bir itişte yere serersin hepsini, o sahte dostlar, o bencil arkadaşlıklar, o yapay yakınlıklar... Hepsi senin ezilmen, tükenmen içindir! Boyunduruk gibi taşırsan yaşamı, iyisin, hoşsun, bir de kalk at o zincirleri, o bağları, ara bul, özgürlüğü. Gör o zaman! Hepsi düşmandır, karşıdır, kendilerinin özleyip yapamadıklarını sen yaptın ya, itileceksin, kakılacaksın, mutluluğunu piç etmek isteyecekler. Hepsi birden...

14 Aralık Perşembe / EN GERÇEK KİŞİLİĞİM

G.'de Kasım da geçti gitti. Yeni bir yıl geliyor... Bir konukluktayım. Genç insanlar... Dünyaları da genç. Sorunları da... Benim uzun yıllar önceki sorunlarım! Bir kez daha yaşayamam gibi gelir o sorunları, o çözümlemeleri. Kendimi, kendi dışımdan seyrediyorum. Karşı koltukta oturmuş, 'ben'i görüyorum birtakım gençlerle konuşurken...

Arada yıllar var. İnemem ki evrenlerine! Anlayışlı bir ağabey olmak. O kadar!.. Yürüdük sonra, eve kadar. Geceyarısı iki insan, uçup geçen taksiler, ıslaklığı havanın, bir yağmur önsezisi... Kişi nereden gelip nereye varıyor. Kendimi tanıyamam bir ayna olsa karşımda. Hep başka biriyiz. Dünkü ben de öyleydi, önceki günkü ben de... Bu geceyarısındaki kişiliğim galiba en gerçeği. Araya araya bulduğum, sonunda...

27 Aralık Çarşamba / SABAH GEZİSİ

Rumelihisarı'ndan Bebek'e yürüdüm sabah sabah. İsteyerek. Yoksa taşıtlar çoktu. Saat dokuz buçuk. Ufak gazinolar kapalı. Niye erken açmazlar? Sabahları içmek yanlış denilmiş bir kez. Yoksa ha akşam ha sabah! Belki sabah içkisi daha iyidir. Gece içtin mi sabaha kadar uyuyamazsın bir türlü. Hele biraz ölçüyü kaçırırsan. Ama nerede sabahları içki masasına oturacak vakit? Olur olmaz düşüncelerle geldim Bebek'e. Eskiden tramvaylar kalkardı üç vagonlu. Rahat rahat giderdik ta Eminönü'ne. Şimdi otobüs ya da dolmuş bulacaksın. Derken sabahın şiiri dağılıp gidecek o kalabalıkta.

30 Kasım Cumartesi / YAZILAMAYAN...

Bakıyorum defterime. Birçok günler boş. Yazmamışım. Oysa yaşamamın en dolu günleri anları. Kısacık notlar var kiminde. Kiminde de uzun öyküler, yaşadığım güzel anlar... Ayrıntılarıyla. Bunlar yayınlanamaz. Yalnız kendim için saklayacağım. Arada bir okuyacağım. Yaşam saklanan bir değer. Gözlerden, başkalarından. Hatta kendimizden... En güzel yaşantılar yazılmaz, yazılamaz. El sürülemez bir daha. Bozuluverir, kırılıverir bir yerinden. Anlamı kalmaz. Belki duyulur arada bir. Kimse gerçek günce-

sini yayınlayamaz sanırım. Günce biçiminde bir roman yazılır ancak. Güncelerde, bir yazarın ancak yayınlanabilecek anıları, izlenimleri, duyguları, düşünceleri yer alır. Gerçek yaşantısının herkesle ortak kimi anıları... Hatta kişi gerçek düşüncelerini yazamaz kendi özel defterine bile. Kendinden bile korkar. Nerede kaldı başkaları?..

31 Aralık Pazar / EDEBİYATI SEVMEK

Edebiyatı sevmek... Bir şeyi sevmek için önce onu tanımak gereklidir. Bilmediğiniz, tanımadığınız bir şey sevilemez ki! Yaşayan bir şeydir edebiyat. Canlı, diri, güncel, eskimeyen. Size her zaman dost, yakın. Yaşamın kendisi. Alırsınız bir romanı, bir şiir kitabını, kendi iç dünyanızın bulanık karışık evrenine gidersiniz birden. Çözümleyemediğiniz duygularınızın bir açıklığa kavuştuğunu duyarsınız. Roman kahramanının yerine geçersiniz. Bir dize aydınlığa çıkarıverir sizi. Yaşam gerçekleri nedir, insanoğlunun ölümsüz yönleri hangileridir, anlayıverirsiniz. Budur edebiyat işte. Boş zamanları öldürmek amacı değil. İnsanı insan eden bir güçtür.

Bir lisede yaptığım konuşmadan bunları söylemiştim. Eski defterlerin birinde karşılaştım. Ne denli etkiledi öğrencileri bilmem? Bir eğitim işidir edebiyat sevgisi. Durup dururken olmaz bu, zamanla, yavaş yavaş kurulur. Birinin temeli atması gerekir. Bir babanın, bir ananın, bir yakının. Öğrencileri zorlarlar böyle toplantılara gelmeye. Bazan bir iki ders de kaynar gider arada! Dışarıda hava güzeldir, çocuğun aklı oradadır. Sen istediğin kadar edebiyatı sevdirmeye uğraş. Yaşam ağır basar. Şunu anlatabilsek: Yaşamdır edebiyat, yaşamı sevmekle edebiyatı sevmek birdir. Yaşam sevgisi de doğal değildir bence, onu da öğretmek gerekir, yaşadığını duymayı, tatmayı. Evet, her şey bir eğitim işi. Edebiyatı anlamak da, yaşamı anlamak da...

1973

7 Ocak Pazar / "BAŞKA, BAMBAŞKA"

Açılır kapanır iki koltuk var. Bir de öylesine masa. Üç de bavul. Bir yatak. Evimin tüm eşyaları. Odadan odaya gidip geldim. Dışarıdan böyle görünmez: Perdeler, tüller, hepsi tamam. İçeriye girseler şaşarlar! Siz göreceksiniz sokağı, sokaktakiler sizi görmeyecek. Sinsi sinsi geçip dönenler var. Bakıp geçiyorlar. Bir şey göreceklermiş gibi. İnsanlar hep ilgilenir varla yokla. Burada aylardır yaşıyorum işte. Sabah erkenden çıkıp gece karanlıkta geliyorum. Yalnızlık yasağını kaldırmışım. Yalnızım işte. Bir insan yalnızsa bir evde ne var bunca ilgilenecek?

Koltuğu, masayı çektim balkon kapısının önüne. Kalorifer iyi yanmış bu sabah. Bir kitap aldım. M.Ş.E.'nin öyküleri. Öğleyi buldum okumakla. Bir kitap alır götürür kendi evrenine. Varsa öyle bir evren. Kimi kitaplar, yazarlar, boşuna harcarlar zamanı. Kuramazlar evrenin en küçüğünü bile. Niye yazarlar öyleyse? Her gün sabahları masa başına geçip dirençle üç beş sayfa yazanlar varmış. Bunlara Pierre Hamp, yazı tüccarları adını verir bir kitabında. Hamp da nereden çıktı durup dururken? Bir zamanlar, 1945'lerde İlhan Berk'le Hamp avcısı olmuştuk! Boyuna Hamp arardık Yüksekkaldırım kitapçılarında. "Çalışmanın büyük şiiri", diye bir şey tutturmuştu İlhan o sıralarda. Kendi de öyle şiirler yazardı, benim de buna benzer şeyler yazmamı isterdi. Garipler Sokağında bir ara ben de kapıldım bu havaya. Romanın baş taraflarındaki düş görme bölümü o günlerin ürünüdür.

Dalıp gittim. Yıl 1973. Garipler'i yazarken, İlhan da 'İstanbul' şiirlerini yazardı sokak sokak dolaşarak. Gecele-

ri de bizim Fatih'teki evde kalırdı. Çiftesaraylar bahçesine giderdik, ayrı masalarda yazardık, yazardık. 'Kurşunkubbeler Şehri'ni anlatırdı, ben de Fatih'teki bir sokağı, insanlarını, daha da çok kendimi... Otuz yıl olacak nerdeyse! Fatih'teki Garipler Sokağından Göztepe'deki Santral Sokağına! Koca koca defterler almak, oturup yazmak. Anıları düşlere karıştırarak, başımdan geçenleri geçmeyenleri, gerçekleri özlemleri, hamur gibi yoğurup bir yaşam bütününü oluşturmak...

Şimdi yaşamamın en güzel günleri. Her bakımdan. Acı yok mu, var, ama yakan, batan, ısıran bir acı değil. 'Başka, bambaşka' Şairin yazdığı gibi. Nedir o başkalık? Bir gerçeğe vurmak kafamı. Sıyırıp atmak yalan giysileri. Yapay bir çevreden kurtarmak kendimi. Görev belledığim zincirlerden. Kopmak 'kendim' sandığım bir kişiden. Bir yeni insan olmak, bir yeni insanla...

12 Ocak Cuma / OKŞAR SAÇLARINI...

Burası çok sıcak. O ev buz gibidir. O üşür şimdi. Çabuk çabuk hazırlanır. Bense koca bir yataktan kalkmak istemiyorum. Dün gece arkadaşlarla birlikteydim. Meyhaneden meyhaneye! Anday, Karaören, Tütengil, başkaları. Çok içmiş olmalıyım. Gece nasıl geldim? Bir taksiyle galiba. İkiden sonraydı. Hemen uyumuşum. Güneş doluyor perde aralığından. Tozlar tek tek seçiliyor. Evi temizletmeli. Ne çabuk kirlenir şu evler! Kalkıp dolaştım her odayı. Mutfakta bir meyve suyu. Gazete olsa, yazımı okusam. Haberler... Radyoyu açtım. Ne garip halk türküleri var! Hem anlamlı, hem anlamsız. Nereden çıkmış, nasıl çıkmış bunlar. Kapattım radyoyu. Tam bir sessizlik. Bu evde daha kaç gün, kaç gece geçireceğim? Sıcaktan bunalıyorum. Sabahın insanları, satıcıları geçiyor. Balkona çıktım, çağırdım, sekiz portakal, bir kilo meyve... Gittim yıkadım bıçak-

ları, tabakları. Yoldadır o şimdi. Koşa koşa bir okula. Otobüs dolu, yer yok, öğrencilere güler, okşar saçlarını...

16 Ocak Salı / İKİLİ YALNIZLIK

Piliç, çorba, portakal suları... Üç gündür hastaydım. Birden kendime geldim. Bilmiyordu, haberi yoktu. Bir telefon. Zorlukla çıkıp köşeye dek... Kar kapatmıştı bahçe yolunu. Evde de bir şey kalmamış. Ateş yüksekti. Derece yok. Kimse bilmiyordu ne olduğumu, ne yaptığımı. Bir sıcak çorba, bir ilaç. Boyuna ıhlamur içip durdum. Sonra o geldi. Umutlar getirdi. Karamsarlığı kovdu. İyi oldum birden. Yalnız olmadığımı anladım, biri var. Düşünen, seven, anlayan. Gerekliliğimi duyan...

Oturduk karşılıklı portakal suyu içtik. Kar yağıyor dışarıda. Yarın gidecek yine göreve. İnsanlar düşman, insanlar yabancı... Sokakta bayram ziyaretine gidenler. Apartmanın komşuları merdivenlerden inip çıkıyor. El öpmeye, kutlamaya, şeker yemeye, çay içmeye... Buraya uğrayan yok. Okyanus ortasında bir ada bu kat. Yalnızız. Binlerce yıl sürecek bir ikili yalnızlık sanki. Kimse yaklaşmasa daha iyi. El değmemesi gereken bir güzellik. Bu yeryüzüne yakışmayan...

20 Ocak Cumartesi / KENDİ DALGALARIM

'Ölü Dalgalar'ı yazdım. Halının üstüne uzanarak. Mutluluk duydum birden. Çoktandır öykü yazmadım. Hep başlıyorum, bitmiyor. Bir cümle, beş on cümle. Başlangıçlar, bir de bitişler. Sonra unutuyorum ne yazdığımı, niçin yazdığımı. İyi bir öykü mü oldu, bilmem. "Bir meyhaneye giderdim. Kendi dalgalarımı da beraber götürürdüm." Bir dalga içindeyiz hepimiz. Yabancı dalgalar ortasında çırpınıyoruz. Bir inip bir kalkan. Buz gibi. Kişi kendi dalgalarını

kendi yaratmalı. Bir kıyı meyhanesini anlattım. Kendimi mi, kendim bildiğim birini mi? Kimi zaman hep öyküler yazmak, öykülere başlamak, bitirmek geçer içimden. Nedense öyküleri hep elyazısıyla yazarım. Daktilonun tuşları sanki o düş gerçeklerini öldürecek. Kalem, sözcükleri karga burga yazacak ki birşeyler girsin, gizlensin o satırlara. Daktilonun tuşları sözcükleri somut yapar hep, soyut duygular bile elle tutulacak hale gelir daktiloyla kâğıda geçilirken. Elle yazacaksın öyküyü, şiiri, romanı. Daha sonra bir başkası olur, o öyküleri çekersin daktiloyla temize...

25 Ocak Perşembe / TÜM KAPILAR KAPANDI

Yalnız kalınca bir üşüme başladı içimde. Geçti şimdi... Bir güven mi, bir huzur mu, bir köşeyi dönmenin güvenliği mi? Biliyorum her şeyi, her şeyimi, her şeyini. Dünyayı yeni anladım. Kendi dünyamı hiç değilse... Attilâ İlhan ne yazmıştı yıllar önce: 'Eksik Firari' diye? Hep kaçmak, kurtulmak isteği vardı, o yıllarda yazdıklarımda, birşeyler çekerdi beni uzaktan. Kıpırdayamazdım yerimden, hayallerim düşlerim bile yere zincirliydi. Sabri Esat 1949'da yazmıştı bunu.

Acemi kuşlar gibiydim, kanat çırparken düşüp ölmek korkusuyla dolu... Kaçmak, kurtulmak mıdır her zaman? Kurtulmak, kaçmakta mıdır? Ben kaçtım mı? Birilerinden, bir yaşamdan? Kaçmış gibi değilim hiç. Başkaları kaçtı sanki benden. Ben silkindim yalnızca. Gözlerimi gerçeğe açtım. Bir kapıyı kapattım, bir başkasını ittim ardına dek... Karabasan gibi çöküyor geçmiş zaman. Hepsi, kapılar kapılar gerisinde...

6 Şubat Salı / İLK KEZ YAŞANAN

Bir oda. Yan odadan sesler geliyor. İnlemeler. Bir hasta var. Bir doktor başucunda. Bekliyorum korkuyla. So-

nuç ne olacak? Korkunç anlar. Tanımadığım, bilmediğim İlk kez yaşanan bir şey. Sonra çıktık. Bir taksi. Bir başka oda. Bir yatak. Pencereden kent görünüyor. Kar yağıyor, pis dumanlar havada kalakalmış. Elini tutuyorum, ateşi var. Gülüyor yine de.

Gece tiyatro. Strindberg'in oyunu. Evliliği bir boks maçı saymış. Bir karıkoca, bir arkadaş. Üç kişi sürekli bir çabada. Hayaller, istekler, özlemler, yenilmeler... Herkesin yaşamıdır bu. Sahnedeki savaş yazarı rolündeki Bozkurt Kuruç'la, aktris bozması bir kadını yaşatan Gülgün Kutlu gibi binlerle, on binlerle, belki milyonlarla insan var yeryüzünde. Seven sevmeyen, bir zamanlar birbirlerini sevmiş, sevmemiş birtakım insanlar. Gong vurdu mu başlıyor savaş. Bir daha vurdu mu, duruyor. Ben ölmem diyor, adam, ben ben ben... Herkesin bir ben'i vardır hiç ölmeyecek sanılan! Ölür o ben, o sen, o biz, o siz. Hepsi ben'de toplanır bunların. Geceyarısı. Yatıyor mutlu, huzurlu, güvenli. İlginç bir gün. Anısı hiçbir zaman unutulmayacak olan.

13 Şubat Salı / HEM YORUMCU, HEM YARGILAYICI

Bir çağ, bir yaşam, bir sorun, bir konu, bir toplum olayı edebiyata geçmezse yok olur gider. İlle de yazarın ya da sanatçının tanıklığı gerek. "Bütün bunlar yaşandı, bütün bunlar bu ülkede oldu geçti", demeleri. Yarının insanları o yapıtları okuyacaklar, yaşayacaklar bugünleri... Budur sanatçının gücü, çağının en güçlü tanığı, yorumcusu olmasıdır. Yalnız bu kadar da değil. Yargılayıcısı da... Hangi toplumda sanatçıya, edebiyatçıya ters düşmüşse o çağın yöneticileri, gelecek kuşaklar önünde mahkûm olmuşlardır. Uygarlıklar sanata, edebiyata dayanarak ayakta kalırlar. Hangi zalim insanları ezmişse, hangi acımasız kişi topluma

yanlış bir yön vermişse çağının yazarı, şairi, sanatçısı onu yarınlara alnı damgalı bir kişi olarak bırakmanın yolunu bulmuştur. Zola der ki: "Hükümetler edebiyatçıya kuşku ile bakarlar, çünkü o ellerine geçiremeyecekleri bir güçtür."

Son iki yıldır yaşadıklarımıza bakarak edebiyatımızın, sanatımızın yeni bir dönemin eşiğinde olduğunu, daha doğrusu olacağını düşünüyorum. Acı deneyler, yaşantılar güçlendirecek edebiyatımızı, sanatımızı. Yarınki kuşaklar bugünün anlamını belki içinde yaşayan bizlerden daha iyi duyacaklar, anlayacaklar, yorumlayacaklar. Bizlerin, yazarların, şairlerin yazdıkları, anlattıklarıyla...

17 Şubat Cumartesi / İNSAN KORKUSU

'İnsanın bu dünyada korkması gereken tek hayvan, insandır.' Montaigne'ın bu sözünü bugünlerde çok daha iyi anlıyorum. En yakınımdaki insanların davranışları, tutumları hiç de insanlarınkine benzemiyor. Ama hayvanlara da niye kıymalı? Hiçbir hayvan bu denli kötü, kıskanç insanoğlundan daha 'hayvan' olamaz. Ne demiş adını unuttuğum o Azerî şairi:

"Nerde bir aslan görürem, korkmirem,
Nerde bir Müselman görürem, korkirem."

20 Şubat Salı / YAŞAM DERSİ

Bir Montaigne özdeyişi: 'Bize ancak yaşam bittikten sonra yaşamayı öğretiyorlar.' Binlerce sayfa yazsan bir gerçeği böylesine yoğunlukla belirtemezsin!

'42 Yazı' filmi. Raucher'nin romanını da okumuştum. Film, romandan daha etkili. İlk gençliğin başlangıç yılları, çocukluk daha bitmemiş, yeni aramalar, yeni duygular, yeni tatlar. Bir yandan da savaş. Kocası askere giden yeni evli genç kadının yalnızlığı. O yalnızlık içinde on beş yaşında bir çocuğun yeri, anlamı. Zamanın sisi içinde hatırlanır böyle şeyler. Filmin ya da romanın kahramanı da yıllar sonra yaşıyor bütün bunları belleğinde. Kişinin belleği koskoca bir kitaplıktır, daha doğrusu bir mikrofilm kataloğudur. Minicik miniciktir anılar. Birer çekirdektir, aç aç içini bitiremezsin. Birbirini çağırır anılar. Birer yaşantı oluverir...

42 yazında liseden yeni çıkmıştım. Lise mezunu!.. Büyük bir şey sanıyorduk bunu. Savaş vardı dört yanda. Savaşa katıldık katılacağız, bizleri de askere aldılar alacaklar heyecanı içimizde. O yazı Suadiye'de büyükbabamın yanında geçirmiştim. Çok güzel bir yazdı. Balkonda oturur, domino oynardık. Adil de gelirdi Çiftehavuzlar'dan bisikletiyle. O sıralarda arsalar çoktu, bomboştu Bağdat Caddesinin çevresi. Gider voleybol oynardık dondurmasına. Semtin en güzel kızları bisikletleriyle doluşurlardı oradan buradan. Neler neler hatırlıyor insan. Üstelik küçük, ama içi minicik yazılarla dolu koskoca bir anı defterim de var o yıla ait. Ama açmak istemiyorum yapraklarını. Yalnızca hatırlamayı deniyorum o günleri. Bakalım insan ne denli doğru hatırlar geçmişi, otuz iki yıl önceki bir yaz mevsimini? Günce tutmak hem iyidir, hem kötü. Bakıyorum bazan, hiç de hatırladığım gibi değilmiş o kişi, hiç de öyle olmamış o olay, o konuşma, o yürüyüş. Yazıya geçen yaşam donar kalır. Bellekte kalan ise zamanla güzelleşir. Değişir bizimle birlikte de ondan. Oysa deftere yazmışsan gün gün olup bitenleri, bütün gerçeğiyle doğallığıyla görürsün kaç yıl geçse de aradan. Büyük, şiirsiz, sissiz, katı, kaskatı,

acı... Herhangi bir çocukluk günleri, gençlik duyguları, sıradan beylik, anlamsız şeyler.

27 Şubat Salı / BİR GÜN DAHA

Sekiz sayfa daha yazdım. Çok ağır ilerleyen bir roman bu. Belki de yırtıp atacağım yazdıklarımı. Bir daha okumuyorum, okumamaya çalışıyorum. Bitsin, sonra... İçime işlemiş birtakım şeyler bunlar. Bir yazsam, kurtulacağım. İnsan yazmaya başlayıp bitiremediği bir öyküden kurtaramıyor kendini. İyi kötü, sonuçlandırmak gerek. Başka bir öyküye başlamak zor. Öğle oldu romanı yazarken. Hava soğuk. Elektrik sobası ısıtmıyor. Boşuna para ziyam.

Gazeteye geldim. Arkadaşlarla Ahırkapı'ya gittik. Kar yağıyor denize, yola. Sobanın başındayız. Konuşuyoruz. Benim aklım ötelerde. Neler diyorlar, dinler gibiyim, ama sesler uzaktan geliyor; çok uzaktan. Gece G.'deyim. Burası iyice sıcak. Mumu yaktım, masa başında hesaplar yaptım. Şöyle olursa böyle olur, böyle olursa şöyle. Şuradan şu kadar, buradan bu kadar. Ne düşünsek, ne yapsak hep paraya dayanıyor çok yalın, kaba bir gerçek. Şiirli bir şey değil para. Ama her şeyi yaratan da o, belki şiiri, sanatı da...

13 Mart Salı / KANYAK - SİGARA

Cumhurbaşkanı seçimi. Bir türlü çoğunluk yok. Adaylar, Gürler, Arıburun. Yürümeyecek bu adaylarla. Eski evden kitaplar gelmiş. Ne kadar kapağı yırtık varsa, onlar! Neyse Fransızca olduğu için anlamamışlar en iyilerinin bunlar olduğunu. Kitaplıklarda gösterişsiz, at gitsin! Valéry'ler, Gide'ler, Ramuz'lar, Green'ler, günceler, denemeler, anılar... En çok okuduğum kitaplar. Eski bir dosta kavuşmuş gibi oldum. Daha yüzlerce kitap var orada. Öksüz, yetim. Kimsenin işine yaramaz, okusalar da anlamaz-

lar. Okumazlar da zaten!

'Konyak üstüne konyak - Sigara üstüne sigara' Cumalı'nın dizeleri. TV seyrederken konyak içmek hoşuma gidiyor. Bir yandan kitap okumak, arada bir ekrana bakmak. Gazetelerde başkan seçimiyle ilgilenen yazılar. Ben de yazmalıyım birşeyler. Hiç hoşuma gitmiyor bu konular, oysa. Ama her gün yazınca herkesin ilgilendiği, beklediği konuları, sorunları da ele almalı. Kesinlemelerden hoşlanır okur. Ne denli "bu böyledir, bunu ben bilirim, siz de benden öğrenin" dersen, o denli beğeniyorlar! Garip şu okur denen yaratık! Yazarı, kendinden 'farklı' saymak isteğinde, daha üstün mü, daha başka mı bilmem, ama farklı. Kesinlemeden tiksinen bir yazarın kendini okutması, sevdirmesi güçtür. Haydi bir konyak daha!..

2 Nisan Pazartesi / İYİ DUYGULARLA

"La Fontaine'in masallarını bütün çocuklara ezberletirler, ama çocukların biri bile anlamını duymaz... Duysalar anlamını daha da kötü. Çünkü bu masallarda ahlâk dersleri öylesine ölçüsüzce sunulur ki, çocukları erdemden çok erdemsizliğe itecektir."

İlkokulda hemen hemen bütün La Fontaine'i ezberletmişlerdi bize. Bugün bile durup dururken başlarım La Fontaine'den birşeyler söylemeye. Sevmedim birini bile... Sonra Eyüboğlu çevirdi, daha önce Orhan Veli de çevirmişti ya, bunları okuyunca kanım biraz değişti. O ders verme, ille de bir yol gösterme, bir erdem aşılama isteği yok mu, insana tam tersini yapmak hırsını veriyor! Ahlakçılık edebiyatı yok eder, batırır. Gide, ne güzel söylemiş: 'İyi duygularla kötü edebiyat yapılır.' Ölçüsüz ölçüde ahlakçılık da ahlak dışına iter, neredeyse kovalar genç insanı...

15 Nisan Pazar / İSTİNYE SULARINDA

Sabahtan tepelere çıktım. Bir esin çekti sanki. Papatyalar açmış. Boğaz ayaklarımın altında. Bütün bu evler sabahtan akşama kadar denizle karşı karşıya. Penceremin önünde deniz olmalı. Özlemim bu. Büyük bir özlem mi, bilmem. 1929 yazını İstinye'de geçirmiştik, koyda bir Ermeni evinin üst katındaki iki odada... Sonra annem çok anlattı, hatırladıklarım belki de ondan, onun sözlerinden. Ben bir kayıkhane hatırlıyorum, iki kez de denize düşüşümü. Bir de sandaldan balık avlayışımızı. Boşu boşuna! Yok, başka anılar da var. Altınordu Kulübü futalarının birbiri ardına geçişi, sabah uyanırken duyduğum motor patpatları, bir de Necip Celâl'in İstinye iskelesi üstündeki yalısında çaldığı piyano parçaları. Maziler, Sunalar... Bir yokuşlardan indim caddeye... İstinye, şu aşağısı... Yeni kitabıma bu adı koydum: 'İstinye Suları' Öykücükler dedim bu kitapta yer alan yazılara. Ben türlerin ayrımına inanmıyorum, öykü, roman, deneme, öykücük. Ne ad verirseniz verin. Elimde olsa 'yazılar' derdim hepsine, siz öykü sayın, anı sayın! Bunlar da öykücük işte, ne yapalım. Severseniz okursunuz, benimsersiniz. İlle de okuduğumuz şeyi "bu hangi türde acaba?" diye tanımlamak mı gerek? Yazı işte, yazı! Bir gün tüm kitaplarımı bir dizide toplarlarsa şöyle yazsınlar başına: 'Yazılar'

18 Nisan Çarşamba / SAĞTÖRE ÜZERİNE

Gel de çık işin içinden. Eflatun, "Ahlâk politikayı belirler," demiş binlerce yıl önce. Mademki, demiş, politika insanları daha iyi bir yaşama, bir düzene götürmek için yapılan bir iştir, bir eylemdir, ahlaka, yani Türkçesi sağtöreye dayanmalıdır. Makyavelli ise ondan binlerce yıl sonra kitabına şöyle yazmış: 'Politikanın ahlakla ilgisi yoktur.' Sağtöre deyin, ahlak deyin, kendi başına yoktur, var ola-

maz da ondan yoktur. Ne demek sağtöreli olmak? Kime göre, kendine mi, başkalarına mı? İşte bir özdeyiş daha, bu da Fransa'nın ünlü sağcı düşünürlerinden Maurras'ın 'Politika ahlakı belirler.' En gerçekçisi de bu, çünkü sağtöre zamanla değişken bir 'şey' Her çağın ayrı bir sağtöresi var, olacak da... Aya giden, bir bombada yüzbinlerce insanı öldüren, uzayı ele geçiren bir dünyanın sağtöresi Eflatun çağının sağtöresi olamaz! Soyut sağtöre olamayacağına göre sağtöreyi her çağın politikası belirliyor. Makyavelli'nin dediği gibi politika başka şey, ahlak başka şey. Kişiyi düşünceden düşünceye götüren bir konu bu. Ne çok şey söylenmiş, söylenecek daha da... Sağtöreler değişecek, niye değişiyor diye kızanlar olacak. Kızdığıyla kalacak!

20 Nisan Cuma / YARIM YÜZYIL

Otobüsle Ankara'ya. Arkadaşlarla... Bir şişe şarap yanımızda. Bugün yarım yüzyıllık bir yaşam bitiyor. Elli yaşındayım. Bu sözü duymak, yazmak garip geliyor bana. Aklıma mı gelirdi bu yaşa geleceğim? Babam kırk altısında öldü. Ben ondan yaşlıyım şimdi! Otobüs gidiyor, konuşuyoruz, arada dalıyorum pencereden. Geçen bunca yılı hatırlıyorum orasından burasından. Özellikle son iki yılı, günü gününe, neredeyse dakikası dakikasına. Bir anlam kazandı yaşamam. Bunca boşa geçmiş zaman, yalnız, anlamsız, gereksiz üzüntülerin çıkmazında. Kişi kendini harcar başkaları için. En yakınınızdaki bile bakarsınız en uzağınızdadır.

Konur anlatıyor, anlatıyor. Otobüs gidiyor... Bir durakta indik, köpüklü şarabı açtık, kutladık yarım yüzyılın bitişini. Eskiden olsaydı, yani birkaç yıl öncede olsaydım yaşamam bitiyor, elimdeki günler azalıyor, yolun sonu göründü diye bir hüzün duyardım. Şimdi yok öyle bir tat. Yalnız bir acıma üzüntü var eski yıllarımı hatırladıkça. Korkuları büyütmek, sorumlulukları ağırlaştırmak, ya-

şamdan kaçmak... Bütün bunların ne denli yanlış olduğunu anlamak için elli yaşa gelmek gerekliymiş! Satie ne demişti: "Yaşınız kırka bir gelsin, görürsünüz yaşamı derlerdi. İşte kırkındayım, bir şey göremiyorum." Kırkında bir şey görememiştim, ama ellisinde görmeyi öğrendim, nice sınavdan geçerek, nice engeli yıkarak, insanların yüzlerindeki maskeleri yırtıp açarak...

Cihan Palas'ın bir odasındayım. Geceyarısı. Yaşamımın yıldönümü!

1 Mayıs Salı / ŞİİR ACIMASIZDIR

Cocteau'nun bir sözü: 'İnsan kendini şiire vermez, şiir için kurban eder.' Birçok şair taslağını gördükçe, hatta yıllarını şiir yazma tutkusuyla geçirenleri tanıdıkça kişi anlıyor bunu, bir yaşam nasıl harcanır, kurban edilir şiir için. Hem de seve seve!..

20 Mayıs Pazar / "BU NİSAN GÜNÜNDE...

"Bu güzel nisan gününde şu salona toplandınız. Niye?" diye sordum çocuklara. Pek bilmem konuşmasını oysa. Ama bir soru, yerinde kullanılan bir soru dikkati çeker her zaman. Karşımda bir iki yüz genç var. Gelmişler, toplanmışlar. Zorla. Kâğıda yazmıştım diyeceklerimi, şöyle:

"Bir yazar gelecek edebiyattan söz edecek. Oysa doğa ne güzel, yaşamak ne tatlı! Sırası mı edebiyattan, şiirden, romandan konuşmanın? Ben de sizin yaşınızda olsam bu güzel ilkyaz günü de böyle derdim doğrusu. Edebiyat deyince, okuduğunuz ders kitabını hatırlayarak bir tuhaf oluyorsunuz. Fâilatun fâilatun, bilmem hangi paşanın yaşamöyküsü, şu Arapça, Farsça sözcüğün ne anlama geldiği. Bıkar insan edebiyatı, edebiyat dışı biçimiyle tanımaktan. Hayır, ben sizden yanayım. Edebiyat ders kitapları,

değildir edebiyat. Hatta gerçek anlamıyla edebiyata karşıdır o kitaplar. Bitmiş, tükenmiş geçmiş ölü yazıları ele alırlar. Çok çok eskide kalanları."

Nereden hatırladım bu günü? Elime o konuşmanın kâğıtları geçti çekmecemi karıştırırken, ondan. Kimse yok gazetede. Oturup yazılar yazmalı bu kimsesizlikte. Niye hep yazıyı, yazmayı, okumayı düşünmek? Bunun dışında yaşam yok mu? Var. Ne varsa bunun dışında var. Kişi bunu çok geç anlıyor ama...

23 Mayıs Çarşamba / MUTLULUK BENCİLDİR

Bir düşte gibi geçen günler. Kimi zaman öyle dolu, öyle yoğun. Kimi zaman tek satır dolduramayacak kadar boş. Bu boşluk veriyor yoğunluğunu. Bir insanın varlığı yetiyor. Sabah o, akşam o. Ona doğru koşmak akşamın ilk karanlığında. Gerçek düşü aşıyor. Bilebilir miydim, düşünebilir miydim? Ama kendime saklamalı bunları. Tek satır yazmamalı. Gözlerden kaçırmalı. Mutluluk, bölüşülmez, ortak olunmaz, kimseye sunulmaz. Dağılır gider o anda. Bencil bir şey bu. Yalnız kendiniz için...

3 Haziran Pazar / GEÇMİŞE YÜRÜYÜŞ

İstinye'ye kadar yürüdük. Boş katlar var kıyıda. Tepede evler. Yaşam boyu kurduğum hayallerin en güzeliydi buralarda yaşamak. Ta ilk çocukluk günlerimin anıları diriliyor. 1929 yazı. Necip Celâl tangoları. Deniz üstündeki büyük beyaz yalıda çalınan piyano. İstinye sırtlarındaki böğürtlenler. Koca çayırda koşmaca, saklambaç, top oyunları. Babamın burada yalı almak düşleri. O hep düş kalacak istekler.

4 Haziran Pazartesi / İÇMEK UNUTMAK

Bir duruşma salonu. Dinleyiciler. Benim tanığım dinlendi. İçeri girmedim. Koridordayım. Gelip geçenler. Avukatlar. Akdora çıktı, Canpolat'la beraber. Ne biliyorsa hepsini söylemiş. Biliyorum neler diyeceğini. Bildikleri... Bir de benim bildiklerim var. Kişi kendi yaşamının en büyük tanığı değil midir? Niye başkalarından öğrenmek ister yargıç olup biteni? Niye bana sormaz? İlle de başka biri konuşacak. Benim yaşantımı kim bilir benden daha iyi?.. Gittik Ahırkapı'da bir gazinoda içtik. İçmek, unutmak. Shakespeare'nin Hamlet'i 'Ölmek, uyumak' der. Ben de 'İçmek, unutmak' diyorum işte. İçkiyi bu iş için yaratmışlar. Kendini her şeyi bir anlığına unutmak için. Sonradan bütün unuttuklarını bir daha iyi hatırlamak için...

7 Haziran Perşembe / ROMAN YAZMAK

Roman yazmak. Birkaç sayfa daha. Şu eski alışkanlık, elle yazmak. Öykü, roman elle, öbür yazılar daktiloyla. Değiştirmeli bunu. Daktiloda harfler tek tek birikir, sözcükler, cümleler kurulur gözünüzün önünde açık açık. Oysa elle yazarsın kargaburga sözcükleri, kendin bile okuyamazsın sonra. Daha mı kolay oluyor nedir? Belki de kimsenin, kendimin bile ilk bakışta okumasını istemediğim için. Şu iki romanı bir an önce bitirmeli. Hep koca koca romanlar yazmak isterim, sonunda ufacık bir kitap çıkar ortaya. Bu kez de öyle olacak. Yazacağım, sonra çıkaracağım. Daha yazarken çıkaracağım birçok bölümü. Hatta daha yazmadan...

30 Haziran Cumartesi / ÇUBUKLU NEREDE?

Vapurla Çubuklu'ya geçtim. Oradan Kanlıca'ya yürüyüş. İskele yanındaki kahve. Deniz elimin altında. Dalga-

lar ayağının yanına gelir kimi zaman. Sonra yeniden Çubuklu'ya... Yürümek, yürümek, yürümek. Ne çok severdim yürümeyi. Behçet'le, Salâh'la, Fahir'le... Geçmiş yıllar yakına geldi birden. Bir kez Salâh Birsel'le vapuru kaçırıp Kanlıca'dan Üsküdar'a dek yürümüştük. Son Beşiktaş vapurunu yakalamıştık zorlukla. Bir kez de Necatigil'le İstinye'den Bebek'e. Son Bebek tramvayına... Yürüdükçe geçmiş yaklaşıyor. Bu yolun sonu geçmişin ta kendisi... Ağır bir tifodan sonraki nekahet günlerini geçirdiğim Çubuklu. Petrol Ofisinin müdürlük yapısı olduğu gibi duruyor. Gidiyorum 1946 yılına. Nerde 1973'teki ben, nerde 1946'daki. İki yabancı birbirine. Karşılaşsalar şuracıkta bu iki insan tanıyamazlar birbirlerini. İyi ki tanıyamazlar... Ya bir de tamsalar?

14 Temmuz Cumartesi / BİR DENİZ KIYISI

Beş gündür bir kamptayım. Maden işçileri arasında. Maden-İş'in çağrılısı olarak bulunuyorum burada. Yeni dostlar. Akşamları tavla oynuyoruz. Denize giriyoruz. Kürek çekiyorum. Yürüyorum. Söyleşiyoruz denize karşı. Kimi geceler türküler, oyunlar söylüyor işçiler. On günlük bir bayram sevinci. Voleybol maçları, türlü türlü yarışmalar... Kamp yaşamı bana uzak. Kendi dışımdayım. Alışık olmadığım bir şey bu. Kendimin dışında olmak. Ama kendimi tanıyor muyum? Belki ben değildim bugüne dek tanıdığım kişi, tanıdığımı sandığım kişi. Üst üste kitaplar okuyorum. Sabahları yazılar yazıyorum. Nerede olursam olayım, hep yazmak, hep yazmak. Sonra gazeteye postalamak bu yazıları...

10 Eylül Pazartesi / DÜŞMAN TANIKLAR

Gene mahkeme. Gene tanıklar! Bunlar bana karşı olanlar! Bir kadın. Hiç gelmemiş evime. Nereden biliyor? Başka bir kadın. Bir arkadaş karısı. Polis hafiyesi gibi izlemiş beni. "Pencereden baktım, perdenin altından gördüm onu", diyor. Hiç sıkılmıyor, ölmüş eşinin bunca yıllık arkadaşına karşı saygısız. Kocasına anlatmışım birşeyler, o da yargıca anlatıyor. Yargıç soruyor: "Niye eşiniz gelmedi, o söylesin." "Eşim öldü", diyor. Korkunç bir acı büyüyor, büyüyor içimde. Bunlar olacak mıydı? Niye bu kadar uzatıyor bir saçmalığı? Niye direnmek, niye savaşmak, niye karşı koymak? Birtakım yalancı tanıklarla, yalancı yaşamlar uydurarak, yalancı bir düzen, yalancı bir mutluluğun hayallerini kurarak...

27 Ağustos Pazartesi / ADAY OLMAK

Aday olmak. Bir partiden milletvekili seçilmek. İlginç bir durum. Hiç değilse dört yıl bambaşka bir ortamda yaşamak. 1965'te TİP adayı oldum bir haftalığına. Sonra ayrılmıştım. Uzun bir öyküsü var. Bir gün yazmalı mı? Değer mi? Her şey yazmaya, anlatmaya bağlı. Bakarsın en önemsiz şey değer kazanıyor anlatım gücüyle. Bir iki gün düşler kurmama yetti bu adaylık önerileri. Biliyorum olacak şey değil. Ama kendimi değişik bir çevrede, bir kişilikte, bir havada görmek, duymak da bir kazanç...

1 Ekim / BİRŞEYLERİ KURTARMAK

Bir plak. Aragon'un dizelerini Léo Ferré söylüyor. "Biz az şeyle yetineceğiz", diyor. "Her şeye rağmen yaşlanacaksın" diyor, "Birşeyler kurtarmak gerek, günün gelmesini beklerken" diyor. Kendine mi, bize mi, kime?

13 Ekim Cumartesi / DOSTLUKLARDAN...

Öyleleri vardır, yaşamınıza rastgele girmişlerdir. Ayıp olmasın diye sürüp giden bir tanışıklıktır bu. Dostluk denilir mi adına, bilemem. Bir yere kadar gelir, orada duraklar. Tam çıkmazdadır, çünkü çıkar sürtüşmeleriyle karşılaşmıştır o arkadaşlık denen şey. Böyle tanışlar bir an önce çıkıp gitsinler yaşantımızdan... Ama öte yanda kimileri de var kendi ölümümüz gibidir onların dostluklarını yıkmak, yırtmak, yok etmek. 1945'ten bu yana tam otuz yıl! Az değil. Kahveler, gazinolar, evler, sokaklar, şiirler, yazılar, içkiler, kitaplar, dergiler, gizli serüvenler, gizler girmiş dostluğunuza. Böyle birini koparıp atmak zordur. Sevdiniz onu, dost bildiniz, sonra kopuverdiniz şundan ya da bundan... Kişi, durup dururken yaşamaz böyle bir dönemeci, bir hesaplaşmayı. Çok önemli, çok yaşamsal bir şeydir, var olmak yok olmak çeşidinden...

14 Ekim Pazar / BİR SAVAŞIMDA

Yoruldum. Yetişemiyorum. Yaşam bir koşu, zaman zaman geride kaldığımı duyuyorum. Haydi bir çaba, biraz daha. Yazarlık dışı işler bunlar. Mektuplar geliyor bana sayısız insanın iç dünyasını taşıyan... Binlerce insanın dert ortağı gibiyim. Ya benim kendi sıkıntımı kim anlayacak, kim yok edecek? Hayır, sen madem ki yazarsın, herkesin dostu arkadaşısın. Yalnız okumak bile büyük sorun bunca mektubu. Bir yandan da özel çıkmazlar. Sabahtan beri koşuşuyorum: Gazete, mahkeme, avukat. Yeni belgeler bulmak, tanık listeleri düzenlemek. Sonuç? Belki de hiçbir sonuç olmayacak. Savaşımla geçiyor günlerim, belki de hiçbir işe yaramayacak bir savaşım. Ama kendime karşı duyduğum bir sorumluluk bu. Haklı bulduğum bir savaşım.

Yenilsem de, ölsem de, tek başıma da kalsam sürdürmek, sürdürmek, sürdürmek...

17 Ekim Çarşamba / SENSİZLİĞİN ŞİİRİ

"Bir kez daha anladım, sen yokken yaşamıyorum
Soluk almak, okumak, yazmak, konuşmak,
dolaşmak, içmek
Değil yaşamak bunların tümü
Yaşamamanın adıdır sensizlik.
Saatlerin geçmesini beklemek niye?
Sabah olsa da olmasa da bir!
Odadan odaya geçiyorum arayarak bir şeyi.
Anıları mı? Köşe bucak dolap yatak koltuk...
Telefon sesini beklemek boş yere.
Eşyalar senden bir parça,
Canlı ateşli, sıcak, anlamlı.
Okşuyorum giysilerini, ısınıyorlar."

Ne zaman yazmışım bilmem. Bir defterin içinden düşüveren bir kâğıt. Bu son yıllarda çok yazdım böyle dizeleri. Orada burada dağınık hepsi. Şiir mi? benim kendi şiirim. Kime ne? Ama her ozanın şiiri kendinin değil midir?

"Saat yedi radyoda bir garip konuşma / Sis var denizde hiçbir şey görülmüyor / Ya içimdeki sis?"

Bu da ayrı bir kâğıt parçasında zorlukla çıkardığım kargaburga satırlar...

19 Ekim Cuma / NİYE BÖYLE?

Niye böyle yapıyorum? Niye? En çok ben üzülüyorum. Kendimi avutmak için mi, özür dilemek için mi, bilmem, dizeler geçiyor renk renk... Şiir yazmak. Lise yıllarında bıraktığım eski bir alışkanlık. Bir zarf dolusu şiir, çoğu akrostiş. İlk yayınlanan yazım iki dörtlüklü bir şiir. İlk

dörtlüğü Selçuk yazmıştı, ikinciyi ben. Arada bir belleğimde canlanır o dizeler. Şimdi sonuncusunu anımsıyorum yalnız: "Hastalanmıştık kederimizden" İlle de kafiye! 'Mizden', 'dizden', 'bizden'li dizeler... Unutamıyorum yanılgımı.

23 Ekim Salı / YAŞAM ŞAKA MI?

Ella Fitzgerald'ı dinliyorum plakta. Yağmur yağıyor Yeniköy'e. Karşı bostanda bütün ağaçlar rüzgârda sallanıyor. İyi ki aldırdım bu pikabı, bu plakları. Gershwin'in, Porter'ın şarkıları. 'Sevdiğim Adam'. Bir gün gelecek sevdiğim adam... Ya da kadın... Hep o bir günü bekleyerek geçen zaman. Bir gün, bir gün. Sonra bir gün gelir o 'bir gün'... Ya da gelmez. Hiç mi hiç gelmez. Otururbut bir pencere önünde dövünürsün. Niye yaşamı harcadım bozuk para gibi diye diye... Oysa şimdi bir sevinç var içimde. O 'bir gün'deyim, içinde, ortasında, en derin yerinde. Yaşam bir şaka mı? Kimin kime yaptığı bir şaka? Gök yarılmış, sular boşanıyor. Kıyıya inmeli, kahvelerin, gazinoların acılı görünüşlerine bakmalı.

7 Kasım Çarşamba / EDEBİYATI SEVMEK

Bir şeyi sevmek için onu tanımak gerek. Bilmediğiniz tanımadığınız bir şeyi nasıl seveceksiniz? Sorarlar size, edebiyatı niye seviyorsunuz? Niye? Söyleyin, seviyor musunuz? Kiminiz şimdi gazelleri anımsadı. Kiminiz bilmem hangi Tanzimat ozanının yaşam öyküsünü. O içinden çıkılmaz sözcükler, uzun uzun çözümlemeler, açıklamalar gereken dizeler. Edebiyatı yalnız bir angarya, yerli yersiz bir söz yığını sayanlarımız vardır. Fâilatun Fâilün, vezin saymak, Osmanlıca sözcüklerin ne anlama, kaç anlama geldiğini öğrenmek, falan paşanın, beyin nerede doğup nerede

öldüğünü bilmek. Bunlar değildir edebiyat. Ölü bir şey değildir edebiyat. Yaşayan bir canlıdır o. Günceldir, yaşam doludur, soluk alır verir. Hem de ölümsüzdür, kalıcıdır. Her zaman size dost, size yakın. Yaşamın ta kendisidir edebiyat. Özüdür, kişinin özemsediği bir dünya değeridir. Bir düşünün, sanat olmasa bu dünya ne denli tatsız olurdu. İnsanlar ne kendilerini ne de birbirlerini anlarlardı. Edebiyat bilime de öncülük eder. Alın bir roman, bir şiir kitabı; bir öykü, bir deneme okuyun, kendinizin içinde gizli bir 'ben' bulacaksınız, karışık evreninizde göreceksiniz kendinizi. Karmaşık duyguları çözümlemek kendinizi bulmak. A, bu yazar beni tanıyor, demek. Sizi, biri içinizden gözlemlemiş gibi tüm çıplak yanlarınızla ortaya çıkıvermenin garip huzurunu duymak... Bir lisede 'Edebiyatı Sevmek' konusunda yapacağım konuşmanın notları... Küçük küçük kâğıtlara hızlı hızlı yazmışım. Anımsıyorum, sonra gittim bambaşka şeyler söyledim. Yazarlar konuşmamalı, yazmalı. Konuşunca başka bir insan olur yazarlar. Bana öyle gelir.

17 Kasım Cumartesi / İPTEKİLER

Erol Toy'un 'İpteki' adlı oyunu. Mütareke günlerinde idama mahkûm edilen bir yurtseverin dramı. Savaş Divanı Başkanı Nemrut Mustafa Paşa. Büyükbabamın 'Zalimane Bir İdam Hükmü' adlı anılarını yaşadım. Zaten oyunda da adı geçiyor, Hazım Bey diye. Mütareke'nin o acılı günlerinde, Damat Ferid'in iktidarında Hazım Bey de hapisteydi. Suçu da Mustafa Kemal'den yana olmaktı. İdam sehpasına kadar gitti ve geri döndü. Erol Toy yakın tarihin bir yaprağını almış sahneye çıkarmış. Böyle oyunlar, romanlar hem yararlı, bugünü anlamakta da yol gösterici. Zaman geçiyor, insanlar, iktidarlar değişiyor, ama yöntemler, anlayışlar, hele hele kimi 'güçlü kişiler' hiç mi hiç değişmiyor!

19 Kasım Pazartesi / SERGİLENEN YAŞAM

Bir duruşmada. Benim bir duruşmam. Tanıklar dinletiyorum. İ.F. Akdora konuşuyor. İyi konuşuyor. Her şeyi anlatıyor. Bir yaşamın sergilenmesi. Kaç yıl önceden açılan bir yaprak. Acı, çirkin, üzücü, ama gerçek. Bu benim yaşantım mıydı? Akşamüstü Anday, Cumalı, Berk, Karaören Sirkeci'de bir lokantada. Şadi Çalık da geldi. Ozanlar, yazarlar bir araya gelince muhakkak ufak tefek tatsız konuşmalar olur. Yine oldu. Hep yaşlandık, ama bir yanımız çocuk. Gece Beyoğlu'na çıktım. Geç vakit eve geldim.

27 Kasım Salı / BİR YAZAR ROLÜ

Ahmet Oktay'ın TV programı için gazetede çekim yapıldı. İçeri girerken, sokakta yürürken, üst kattaki odada yazı yazarken. Koca projektörler, lâmbalar, makineler. Bir çeşit oyunculuk. Kendimi oynadım. Kendim sandığım birini. Bir yazar rolü... Eve de gelecekler.

29 Kasım Çarşamba / NAİM 1955

Bir kitabın içinden düşen sararmış bir gazete kesiği. 'Yenilik' dergisinde Naim Tirali'nin 'Şu Bizim Sanatçı Dostlar' yazısı. Benden söz etmiş... Sanırım 1955 yılında çıkan bir yazı bu. "Şimdi Vatan gazetesinde çalışan ve yenilik'e de hayli emeği geçen Oktay," dediğine göre... Tirali'nin akıcı anlatımıyla kendimi, o günlerdeki yaşantılarımızı okumak, bir düşe dalmak gibi...

"Oktay, Salâh, Behçet hep bekârdık. Elit kahvesi de keşfedilmişti, ekseriya orada toplanıyorduk. Akşamları bilhassa cumartesi, pazar akşamları Fazıl Hüsnü de bize katılırdı. Beyoğlu'nda yemek yiyecek, biraz şarap ve bira içe-

cek ucuz lokantalar bulurduk. Ama Oktay çok defa karnını sosis veya sandviçle ayaküstü doyurmaktan hoşlanır, bir klüpten farksız olan Barba'nın lokantasında bile yemek yemez, garson Kâzım fazla laubalileşmesin diye bira ile plaki söylemekle yetinirdi. İş veya ders saatleri dışındaki vaktimiz çok defa Elit kahvesinde geçerdi. Bazı akşamlar Beyazıt'a geçtiğimiz, Talat Dumanlı tiyatrosuna gittiğimiz olur, kantoya çıkan kızlar, "Beyoğlu'ndan gelmiş beyler" diye bizim gruba lâf atarlardı. Mevsime göre bahçelere ya da kapalı saz salonlarına da uğramadan edemezdik. Ama galiba eğlencelerimizde biraz değişiklik olsun istiyorduk. Çünkü hiçbirimizin sazdan sözden anladığı yoktu. Orada da şiirden, sanattan konuşur, şairler birbirini çekiştirdikçe Oktay'la ben onları yatıştırmaya, bazılarını da körüklemeye gayret ederdik. O sırada nedense hikâyecilerin birbirini çekiştirdiğine pek rastlanmazdı. Rahmetli Sait Faik bile şairleri bazan yüzler, sonra da bir küfür savurur: "Ulan siz de hikâyeciler gibi olsanıza. Baksanıza hiç birbirlerinin aleyhinde konuşuyorlar mı, derdi."

O 1945-50 yılları, o 50'nin ilk yılları... "Sizler rüya mıydınız, sizler yaşadınız mı?" diye yazar ya Ziya Osman, işte öyle gelir bana da, bir düş, bir masal...

30 Kasım Cuma / RUMELİHİSAR'DA

Odayı hazırladık. Bugün çekim yapıldı. Sorular, yanıtlar: "Hikâyeyi nasıl anlıyorsunuz?" "Psikolojik bir atmosfer yaratıyor, çözüme ulaşmıyorsunuz. "Gündelik politika yazıları da yazıyorsunuz. Oysa bu eğilim sanatınızda doğrudan doğruya yansımıyor!.." Rumelihisarı'na gittik önce... Bir kanepede oturdum, iskele yanında. Bir ayakkabı boyacısı vardı, topal onu bulduk. Benim 'Rumelihisar İskelesi' adlı kısa öykümde söz konusu ettiğim kişi. Oradaki kahvede oturanlar 'bunlar filmci, para iste!' demişler. Bir

on lira verdim ayakkabımı boyadığı için. Baktım yüz lira istiyor, vazgeçtik onu filme almaktan. Bir boy yürüdüm kıyıda, sırtımda trençkot. Kendimi oynuyorum. Yarın, yıllar sonra bu görüntü kalır, ben giderim çoktan. Kalacaksa, silmezlerse... Daha sonra Tarabya'ya gittim, Köşem'de baş başa otururken, kıyıdan gemilere bakarken, saçlar rüzgârda, bir masada bira içerken...

4 Aralık Salı / 'ANAYURT OTELİ'

4 Aralık 1945'i yeniden yaşadım. O sabahki İstanbul, açılmış köprü, Tan gazetesi, sokaklarda sürünen kâğıt bobinleri. Hep öyküsünü yazmak isterim, olmaz. Belki de daha beterlerini yaşadık da ondan...

Yusuf Atılgan'ın Anayurt Oteli'ni okuyorum. Yalın bir anlatım. İlk başarısı burada. Kişi de, herkese yakın gelebilecek bir doğallıkta. Bir taşra otelinin anlamsız kâtibi. Bir şey arayan, bulamayan. Ne aradığını da bilmeyen. Önemli bir şey de istemeyen, aramayan. Bir bunalım. Cinsellik sorunu çözümlenmezse böyle bunalımlar ortadan kalkmaz. Bence romanda anlatımdır, yazarın bakışıdır önemli olan. Atılgan 'Aylaklar'da da 'Anayurt Oteli'nde de bu kişiliği göstermiş yazarlardan. Kimseye benzemeyen bir yazar.

22 Aralık Cumartesi / SAYIN MERAY BAKIYOR

TDK şubat toplantısında bir kâğıda çiziktirdiklerim... Kimi zaman sıkıcı olmaya başlar konuşmalar. Yüz kez söylenen dinlenen konular. O zaman bakarım ozan, yazar üye arkadaşlara, hepsi birşeyler yazmaktadır; düşünce serpintileri mi? 1960'larda Behçet Kemal'le karşılıklı dörtlükler yazar, birbirimize yollardık toplantı sırasında. Bir kez bu oyuna Prof. Süheyl Derbil de katılmıştı, o da bir dört-

lük yazmaz mı? Geçen şubatta da as başkan Meray'ın bize yaptığı 'ihtar'lara karşı birşeyler yazmışım: "Geliyor gidiyorsun - Birşeyler arıyorsun - Buldun ya da bulmadın Derken tüleniyorsun / Uzar gider söylevler - Uçar gider tüm düşler - Zaman az bilim derin - Ne yapsın biz üyeler / Sayın Meray bakıyor - Elden kalem yazıyor - Söz alsak mı bizler de - Başkanımız ne diyor." Oyun... En önemli anlarda, konularda bile çocukça esintiler geçer koskoca insanların kafasından... Boşuna demedim, suçumuz insan olmak, diye...

1974

28 Ocak Pazartesi / İSTANBUL'UN ORTA YERİ

İstanbul sinemaları için notlar. 'İstanbul'un Orta Yeri Sinema' öykü dizisi için. "Ferah: Özel olarak pişerdi çörekler. Şandu, Tarzan, Bir Millet Uyanıyor. Geniş balkonu. Koskocaman paradisi. Parter. Arka kapılardan gizlice girip çıkmak. Dondurma verilen yaz ayları. Tiyatro temsilleri. Savaş içinde bir kış gecesi yanışı. Balkonda serüvenler. Hep böyle bir sinema özlemi. Ta çocukluktan. Otuz kuruşa giriş. Milli: 1935'lerde semtin seçkinleri gelirdi. Aileler. Lüks koltuğa hep. Salon filmleri oynardı çokluk. Karyoka, Kontinental, Broadway Melodi. Fred Astaire'le Ginger Rogers'la dostluk. Babamla gördüğüm bir film 'Doktor Moro'nun Adası'. "Biz insan değil miyiz," çığlıkları. Balkonda kafanı az kaldırsan projeksiyona çarpar, kafanın gölgesi beyaz perdeye düşer. Hilal: Zombi, Kovboylar. Babamla tekbaşımıza seyrettiğimiz film. İki kişi için film oynatılmaz demişti babam, bırakmamışlardı. Bir cumartesi günü paradiden düşen çocuk. Hem de deniz erinin kucağına! Balkonda arkadaki yüksek koltuklar. Kocaman giriş. Şerbet dağıtılması. Ferah'a karşılık olarak. Azak. Çemberlitaş. Marmara, Kemalbey, Azeri... Beyoğlu sinemaları. Pangaltı'dakiler... Hepsini yazmalı...

3 Şubat Pazar / "UYANDIM SİLLELERLE"

TDK yönetim toplantısında. Birşeyler karalamışım. Sıkıntı basıyor hep aynı tartışmalardan! Karaören'e yolladım kâğıdı, o da Berke'ye verdi. Okudular. Berke Vardar

birşeyler söyledi. "...den daha iyi yazıyor" demiş. 'Kendimle' bir konuşma... Dalıp gittiğim bir an, yazıvermişim. "Şiirlerle yaşadın, şairlerle / İnandın insanlara, ümitlerle / Ayrılmak zordu bu esriklikten / Uyandım birden sillelerle / Boşmuş hepsi, kör saplantı / Yollar çıkmazmış, bir bulantı / İçindeymişim bilemeden / Sürüp gitmiş bu çalkantı." Bu kadarla kaldı. Yırtıp atmalı mı, niceleri gibi? Belki de bir kitabın arasına koymak daha iyi. Bir anı işte! İçinde yaşadığım sıkıntılı günlerin izi var. Dursun bir yerde...

11 Şubat Bursa / BURSA'DA

Üç gündür Çelik Palas'ta; geçmiş yıllarda Bursa'da iki kış geçirdim. Hem de öğretmen olarak. Okulum Bursa'nın dış mahallesinde idi. Çamurlu bir yoldan giderdim, bata çıka. Öğrenciler ne oldu? Büyümüşlerdir. Ya okul? Gitmeli mi, aramalı mı eski günleri? İçimden gelmiyor. Bugünü yaşamak daha iyi. Bu mutluluğu. İlk kez tadar gibiyim. İkili bir sevinç, bir coşku. Sanki yirmi yıl önceki yaşanmamış bir seviyi yaşıyorum. Şehirde dolaştık. Yeni yapılar, mağazalar. Anılar ölmüş. Anlamsız anılar, ne olacak elbet, ölecek!

13 Şubat Çarşamba, Bursa / MİLENA'NIN EVRENİ

Otelin eski yapısındayız. Kocaman bir oda. Pencere Nilüfer'e bakıyor. Hava güneşli. İki gündür Neuman'ın kitabını okuyoruz. Kafka'nın Milena'sı vardır ya, dostu mu sevgilisi mi, dünyada en yakın bildiği kişi. İşte o Milena'nın arkadaşı Neuman, Nazilerin tecrit kampında birlikte kalmışlar uzun süre. O günleri anlatıyor. Güzel yazılmış, yaşamı en iyi, en doğru yansıtırsan, yapıt ister istemez güzel olur, acı da olsa... Milena o kampta ölmüş. Yaşam dolu, coşkulu, gerçek bir insan, bir kadın...

Akşam Çekirge'de çardak. Bir saatlik yalnızlık. Karşıdaki ahşap otele bakarak birşeyler düşündüm. Yaşadığım - yaşamadığım birşeyler... 'İlkyaz Devrimi' adlı bir öyküye başladım, yarısına kadar yazdım. Sonra şarap içtik birlikte. İkimiz de yıllar öncesini düşünerek: apayrı dünyaların insanı olduğumuz bir zaman parçasını.

22 Şubat Cuma / BİR ESKİ BAKANLA

Divan Pastanesinde eski bir bakanla birlikte. Telefonla aradı, burada buluşmaya sözleştik. İlk kez karşılaşıyorum. Emekli bir subay. Dokuz ay kadar bakanlık yapmıştı. Sonra birkaç arkadaşıyla birlikte görevinden ayrıldı. 27 Mayıs olaylarında da etkili olmuş bir kişi. Kendi bakanlık dönemine ait anılar anlatıyor. O günlerde yazdıklarımızın kendisindeki etkilerini... İlginç bilgiler... Bunları yazsa ya! Zamanı değil mi daha! O zaman, ne 'zaman' gelecek? Böyle kişiler bakanlık koltuğuna her zaman oturmuyor. Birçok konularda aydınlatıyor beni. Gene görüşelim, diyoruz. Ama ne zaman, nasıl? Bu karmakarışık yaşamda bir daha buluşmak kolay mı?

3 Nisan Çarşamba / KOPMAYAN BAĞ

Bir duruşma. Benimle ilgili. Tüm yaşamımla ilgili. Yabancılaşıyorum kendime, kendi yaşantıma. Konuşuyorum, yazdıklarımı veriyorum. Bitirmek, kopmak istiyorum. Bu nasıl bir bağ ki, kopmuyor! Yasalar, insanlar her şey karşıma dikiliyor. Acılarımı daha uzatmak için mi? Toplum nasıl bir zevk alır bireyden böylesine uğraşmakla, uğraştırmakla?

9 Nisan Salı / YIRTMALI MI?

Bir arkadaşın gönderdiği mektup. İki sayfa, daktilo ile. Yeni değil, ocakta yollamıştı. Birden karşıma çıktı çekmeceden. "Mutluluk bencildir," diye başlamış. Yaşamı süresince 'mutlu' olduğuna inanmış bir kişi. Ne iyi böyle bir inanç! Kendini aldatmak olsa bile! Bir akşam içerken "Aşkı kutsarım, her durumda aşkı kabul ederim", demiş. Sonra vazgeçmiş. Demek inanmadan söylemiş!.. Daha neler, bir daha okuyunca öfkelendim iyice. İnsanları yanlış değerlendiriyoruz. Dost, arkadaş sanıyoruz, sonra bir de bakıyoruz o kişi tam karşımızda. Kaskatı bir acı duyuyorum. Yırtıp atmalı mı? Yok dursun bu da...

12 Nisan Cuma / EVLENMEK...

TV'de bir kişiye soruyorlar: *"Evli misiniz?"* Yanıt: *"Hayır, memurum."* Anlamlı bir yanıt. Önce şaşkınca geliyor, ama değil. Bugünlerde *'memur'* olan bir kişi nasıl evlenebilir? Neyine güvenerek? Vaktiyle akrabadan bir profesör evlenmişti. Kırk beşini geçmişti. Dayım dışişlerinde görevliydi, elçiydi hiç evlenmemişti. O günlerde dayım Avrupa'dan geldi. Profesörün evlendiğini duyunca sordu: *"Nasıl evlendi bu? Nasıl cesaret etti evlenmeye? Aldığı parayla karısını, ailesini nasıl geçindirir?"* dedi. Anlamadım. *"Koskoca profesör, yaşı da elliye geliyor, o da evlenemezse..."*

15 Nisan Pazartesi / 10 NİSAN 1941

Yarım kalan bir romanın girişinde yer alan bir gazete yazısı. 10 Nisan 1941'deki İstanbul Vilâyetinin bildirisi: "İstanbul'da oturan Türk tebaası vatandaşlarımızdan aşağıda yazılı ikinci maddede tasrih edilen hususatla ilgili bulunanlar ikamet ettikleri kaza kaymakamlıklarına 15 Nisan 1941 Salı günü akşamına kadar müracaatla kendileri-

ne verilecek beyannameleri doldurmaları ilan olunur:

1- İstanbul'da bulunan ve başka hiçbir iş ve gücü olmayıp da aldığı tekaüt maaşıyla geçinen ve seferde de bir hizmet deruhte etmeyecek olan askeri ve mülki mütekaitlerle eytam ve eramilin aileleriyle birlikte -Trakya, İstanbul, İzmir, Erzurum, Ankara hariç olmak üzere- istedikleri yerlerin iskele ve istasyonlarına kadar devlete ait vapur ve trenlerle mütesaviyen nüfus başına elli kiloya kadar sandık ve denk eşyalarıyla birlikte nakillerinin yapılması uygun görülmüştür." Yazının sonuna gazete bir not koymuş: "Anadolu ve Trakya münakale yolları üzerinde bulunan İstanbul'un 800 bini geçen nüfusu vardır. Modern harplerde tazyikin nüfus kesafeti noktalarında ne kadar büyük olduğunu misalleriyle gördük. Halkımızın hiçbir telâşa, kapılmaması lâzımdır."

'Herkes Harpten Bahsediyor' adlı bir roman... Başladım, yarım kaldı; daha niceleri gibi. Jules Romains'in 'Unanimiste' akımına uygun biçimde çok kişili, çok olaylı, bir günde geçen bir öykü... Tipler, kişilikler ayrı ayrı çizilmişti. İstanbul'un 10 Nisan 1941 gününün romanı... Beğenmedim, bıraktım. Sonra da tüm notlarım, yazılarım, mektup ve kitaplarım gibi eski evde kaldı. Kimse de böyle bir roman yazmadı. Bunu ancak içinde yaşayanlar yazabilir. Lise son sınıfa geçmiş bir öğrencinin açısından ele almalı diye düşündüm, bu kez yazdıklarım bambaşka şeyler oldu. Savaş geri plana itildi, o liseli öğrenci öne çıktı. Konu, kimi zaman yazara üstün çıkıyor...

19 Nisan Cuma / FRANSIZ DEVRİMİNDEN

Birkaç söz: 'Ey Fransızlar, hep çocuk mu kalacaksınız? -Marat, -'Halkın susuşundan kralların ders alması gerekir -Mirabeau', -Ey halk şunu bil ki bir Cumhuriyet yönetiminde adalet kesin biçimde egemenliğini kurmamış-

sa, orada özgürlük gereksiz bir sözcüktür –Robespierre', 'İnsan yurdunu pabuçlarının altına götüremez – Danton', 'Kral olmak suçtur –Desmoulins."

Fransız ihtilâline ait kitaplar okumaya doyamıyorum. Birkaç yılda ne çok şey yaşanmış, ne çok şey değişmiş: 1789'dan 1795'e kadar yaşanan, duyulan, yapılan, değiştirilen yüzyılda yapılamayacak, değiştirilemeyecek, yaşanamayacak kadar büyük. Gerçek devrimler böyledir işte!

ÖLÜMSÜZ OYUN

'Ölümsüz Oyun' çıktı. Gazetede, dergide yayınlanan deneme türündeki yazılarımdan seçmeler. Boris Vian böyle demiş sanata, ölümsüz oyun. Sanat bir oyun mu? Ama oyun olmayan ne var ki? Yaşamın kendisi ne? Hem de tatsız bir oyun! Bir kumar. Hep yitirilen bir kumar. Kazanan da yitiriyor sonunda.

11 Mayıs Cumartesi / BİR KONUŞMA

Zühtü Bayar'la yaptığım bir konuşma. 1971'de bir dergide çıkmış. "Son politik ve toplumsal yansımalar edebiyatımızda ne gibi değişikliklere neden oldu sizce?" diye sormuş. Benim yanıtım: *"Toplumsal dalgalanmalar edebiyat yapıtlarına belirli bir süre sonra yansır. Nasıl her yaşantı ancak güncelliğini yitirince anlam kazanır, bu da öyle. On yıl sonra, hiç değilse beş yıl sonra yaşadığımız bütün bu olayların etkisini bulacağız edebiyatımızda. Büyük çalkantılar edebiyatımızda bir yenileşme yaratır. Bizde de öyle olmuştur. Edebiyat kendine vergi yasalara dayanır. Daha doğrusu her türlü yasanın dışındadır o. Kimse onu sınırlandıramaz, daraltamaz ya da genişletemez. Politikacıların etkileri gelir geçer. Yapıt kalır, yazar kalır gelecek*

kuşaklara. Bir de o yazarın içinde yaşadığı, üzüntüsünü sıkıntısını çektiği, sevinçlerine, mutluluklarına katıldığı olaylar üstüne yaptığı yorumlar kalır."

15 Mayıs Çarşamba / YOLDA

Gözümü açtım, yabancı bir otel odası. Yaşar Nabi çoktan uyanmış, giyinmiş bile. Hemen kahvaltıya. Ne çabuk unutur, ne çabuk anımsar kişi! Dün Bosfor Turizm otobüsüyle yola çıktık, gece Niş'e geldik. Şimdi de Üsküp otobüsüne koşacağız. Öteki yolcular Almanya'ya gidiyor.

Akşam - Panorama Otelinin yeni açılmış bölümünde bir oda. Üsküp ayaklarımın altında. Sessizlik. Yağmur yağıyor. Necati Zekeriya, İvanov, Mateyeviç, Fahri. Bursa gibi bir kent. Hiç yabancılık yok. Nayır'ın bu kaçıncı gelişi! Yarın Ohri'ye gideceğiz. Necati'nin arabasıyla. Göller yolundan.

21 Mayıs Salı / YAZARLAR ARASINDA

PEN toplantısı sürüyor. Yaşar Nabi, Talat Halman'la beraberiz. Halman ABD PEN'ini temsil ediyor. Eski kültür bakanı olarak ilgi çekiyor, ama daha çok Amerikalıları bile bastıran İngilizcesiyle. Gece Ohri'de ziyafet. Danslar, içkiler, dostluklar. Gündüz motorla Arnavutluk sınırına gittik. Başkan Heinrich Böll de bizimle. Bunca yazar bir motora nasıl sığdı? Hepsinin kendi dünyaları, hepsinin kendi düşleri. Hele kitapları? Yazar, 'insan' olarak herkes gibi biri. Sanki yazarlık, kişinin bazı anlarının ürünü, kişiliği.

30 Mayıs Çarşamba / ESKİ DEFTERLER

Her gezi dönüşü bir iki gün evden çıkmam. Otobüs yolculuğu, biriken izlenimler, gözlemler. Onlardan kurtul-

mak için sürekli yazma uğraşı. İçinde bulunduğumuz zamandan kopma, uzaklaşma ağır basar böyle günlerde. Geçmişe gitmek, uzak uzak günlerde bulmak kendimi. Ya bir kitapla, bir şiirle olur bu, ya da eski defterleri karıştırmakla. Eski defterler derken kendi günce'lerimi anımsadım. Çekmecede üst üste duruyorlar.

İşte 1943 yılının günce'si. Dalıp gittim okumaya. Yirmi yaşında genç bir yazar, daha doğrusu yazarlık heveslisi bir genç. Ama 1943'te elli yıllık Servetifünun - Uyanış'ın yöneticiliğini üstlenmiştim. Elli lira aylıkla!.. Neler yazmışım, neler söylemişim, açmalı o yılların koleksiyonunu. En iyisi 1943 Günce'sinden kimi parçalar almak:

1943 GÜNCESİ

"2 Ocak 1943, Cumartesi

Benim için üzüntülü bir gün. K.'ya gitmiş. Yaza kadar orada kalacakmış. Mektup da gelmedi. Esat'la dolaştık. Halkevine gittik. Bitik haldeyim.

3 Pazar

Canım sıkılıyor. Bütün gece düşündüm. Ne olacak? Yürüyerek Beyoğlu'na çıktım. Sinemalar, vitrinler, kitapçılar. Harbiye'ye gittim. Adil'i gördüm. Esat'ı da. Hep onu düşünüyorum. Bir mektup gelmiş. Ama eski bir okul arkadaşından.

5 Salı

C.C. Cem'e gittim. Yazılar istiyor. Çıkaracağı gazetenin sekreterliğini verecekmiş. Cavit, Esat, Faik toplandık *'İleri Gençlik'* gazetesi çıkacak.

7 Perşembe

Öğleden sonra Servetifünun'a gittim. Cavit'le oturduk. Suavi ile Özdemir de oradaydı. Hikmet Feridun röportaj yapmaya geldi. Ahmet İhsan ve Servetifünun konusunda. Yedigün'de çıkacak. Resimler çekildi. Gece onu düşünüyorum.

9 Cumartesi

Beyoğlu'na çıktım. Mahir'i, Vehbi Belgil'i gördüm. Belgil *'Diojen Kendini Arıyor'*u çok beğenmiş. Uzun bir mektup geldi. K.'dan. Çok sevindim. Ben de ona yazacağım.

12 Salı

Uyanış'a gittim. Faik Baysal, S. Nahit Bilga oradaydı. Faik vedalaştı, gidiyor. Hüseyin Hulki, Suavi Koçer geldiler. Halit Fahri ile uzun uzun konuştuk. Akşam K.'ya iki dergi yolladım.

19 Salı

Cavit Yamaç Adana'ya gidecek. Servetifünun'un sekreterliğini ben yapacağım. Özdemir Asaf ve Sabahattin Kudret geldiler.

21 Perşembe

Yazı yazdım. Mektup attım. Beyoğlu'na çıkarken S. ile karşılaştım. Sinemaya gittik. Hiç istemediğim halde, kaçınamadım. Canım daha da sıkıldı. Yürüyerek geldim.

22 Cuma

Cavit, Özdemir, Esat geldi. Cavit, Emniyete gitti. Hiçbir kuşkulu durumu olmadığı anlaşıldı. Çok sevindik. Geç vakte kadar oturduk.

23 Cumartesi

Türkiye Yayınevinden sekiz lira aldım. Yeni yazılar istiyorlar. Beyoğlu'na çıktım. Nişantaşı'na gittim. Misafirler vardı. Poker oynadık.

24 Pazar

Köprüden geçerken onu gördüm tramvayda. Demek geri gelmiş. Birlikte eve gittik, sonra da Sümer Sinemasına. Geç vakit döndüm. Hep bu şehirde kalacak. Her şeyden uzun uzun konuştuk. Çok sevindim, bir daha oralara gitmeyeceğine. Biraz da üzüldüm, mektup gelmeyecek diye."

1975

1 Ocak Çarşamba / BENİ BENDEN ALDILAR

Köpüklü şarabı da açtık sonunda... Sloven brandisi çok sert, yumuşaklık gerek! Yağmur yağmur... Nasıl dönecekler? Sabah yaklaştı. Yeni bir yılın sabahı. Konuşuyoruz. Bir yıl daha! 1975! Yüzyılın bitmesine yirmi beş yıl kaldı. Çeyrek yüzyıl önceyi anımsıyorum: 1950'yi. Ankara' daydım, yeni bir yaşamın eşiğinde. Umutlarla dolu. Mutluluk kolayca elde edilecek bir şeydi. Yaşamın ortasında sayıyordum kendimi, yaş yirmi yedi! Sonra aktı geçti günler, yıllar. Yüzyılın ortasında yazılar, kitaplar okumuştum, elli yılda neler yapıldı, neler edildi diye, bir hesaplaşma, bir toplama çıkarma... Şimdi yetmiş beş yaşında yirminci yüzyıl. Bittiğini kim görecek? 2000 yılında nasıl bir hesap pusulası çıkaracak insanoğlu? İnsanoğlunun karşısına nasıl bir dünya çıkacak?

Yağmur camlara çarpıyor sert sert. Konuklarımız gitmek istiyorlar. "Beni benden aldılar," diye bir türkü tutturmuş şair dost. Bin türkünün başı, belki sonu, belki ortası. Belki de yepyeni bir türkü, bir yaşam şiiri. 'Beni benden aldılar' Biri çıkar karşına, beni alır benden, seni de senden... Yetmiş beşdeyiz!.. 'Beni benden aldılar' dizesiyle girdik yeni yılın ilk sabahına. Yağmur dolu bulutlar tükenmeyecek, hep yağacak sanki bütün yıl...

2 Ocak Perşembe, sabah / YILIN İLK SABAHI

Saat yedi. Islak sokağa bakıyorum. Denizde bir küçük şilep ışıklarını yakmış koşuyor. Nereden gelir nereye gi-

der! Bilmemek... Ama biliyorum Karadeniz'den geliyor Marmara'ya gidiyor, oradan da Ege'ye, Akdeniz'e... 'Bilmemek bilmekten iyidir' demişti Asaf Halet. Ne çok şey biliyoruz! Bildiğimizi sanıyoruz! Bu kadar çok şey bildiğimize inanmasak birşeyler öğrenebilirdik. Gazeteler geldi yedi buçukta. Yaşlı bir Rum getirir hep. Dört kat merdiveni öksüre tıksıra çıkar. Kapıyı açıp sesini dinliyorum, her basamakta inleyişini... Ben almayacağım, vazgeçeceğim gazeteden, gider sokaktan alırım her sabah. Ama alt kata, karşı daireye de getiriyor. Milliyet, Tercüman, Günaydın. Saklambaç... Cumhuriyet bir bana geliyor.

4 Ocak Cumartesi, öğle / YAZIDA İÇTENLİK

'Yeryüzü Korkusu' 1947'lerde bu adı taşıyan bir öykü yazmaya başlamıştım. Uzun bir öykü, belki de bir roman olacaktı. Aradan çeyrek yüzyıl geçti, 'Yeryüzü Korkusu' çıktı sonunda, bir günce kitabı olarak!.. Karıştırıyorum sayfaları, oradan buradan okuyorum. Bir hüzün çöküyor içime. Bu benim, şarkıdaki "o benim işte", bu benim. Saklanamaz, saklanılmaz yönleriyle ben. Bir de gizli yanları var insanın, her insanın. Onları ne denli istesek de yazamayız, açıklayamayız. Bir giz gibi, gömü olur kalır içimizde. Arka kapakta Anday'ın bir yazısından alınmış şu sözler var "içtenliği taklit etmiyor" Sevdim bu tanımı, içtenlik edebiyatta bir niteliktir, bir erdem değildir her zaman. Ölçülü kullanılırsa, herkesle ortak yanları bulunan bir içtenlikse, o zaman bir değeri vardır. Yoksa ben içten bir kişiyim deyip işi sululuğa, yavşaklığa vurmak bayağıdır, iğrençtir, kötüdür. Benim içtenliğim yapmacıktan kaçmaktır. Yapmacığa, yapaya düşmemektir, daha doğrusu onlardan yardım, destek almamaktır. Bir eleştirmeci bir gün, "Sen bu yazıları uzun uzun çalışarak yazıyorsun, üslubundan belli", demişti. İçtenlik bir hazırlığın, bir çalış-

manın sonucudur, sanıyordu. Didinerek, uğraşılarak varılan bir başarı. Oysa "kişinin kendisidir deyişi". İçtenliği de kişiliğinin yansımasıdır.

6 Ocak Pazartesi / YAŞAM DÜŞTÜR

Bir ölüm ilanı... Mahir ölmüş. Bir lise arkadaşı. Bir sınıf aşağıdaydı, Adil'in kardeşi. Ardında iki çocuk bırakarak gitmiş o da, ağabeyinden birkaç yıl sonra. Kimya mühendisiydi. Arada bir karşılaşırdık Cağaloğlu'nda. Saçları döküldü... Resimleri karıştırırım bazan, 1940'da bir mayıs günü Büyükada'ya yaptığımız geziyi yaşarım. Akordeon çalardı, piyano çalardı. O resimlerde de akordeon var ellerinde, kocaman. Lisede bir kız vardı S. Birlikte piyano çalarlardı okul gösterilerinde... Yıllar geçer gider. O da elleriyle gelmiştir. Caddebostan bahçelerinde voleybol oynadığımız günler. Yaşanan her şey bir düştür. Ha dün gece gördüğünüz düş, ha yaşadığınız bunca yılın olayları, insanları... Hep de gerçekmiş gibi davranırız bu yaşam düşü önünde... Gelip geçici her şey düştür. Öyleyse?

12 Ocak Pazar / BİR OYUNU SEYREDERKEN

Üsküdar Şehir Tiyatrosunda Asena'nın 'Toroslardan Ötesi' oyunu. Müşfik Kenter'in sahneye koyduğu ilk oyun bu yeni tiyatrosunda. Boşa geçirilmiş iki saat! Kalk, ta nerelerden gel, sonra da bir şey bulma! Ne koyacaktı Müşfik sahneye? Bir şey yok ki! Asena'nın çok hızlı yazmaya başladığı görülüyor, belki yurttan uzak olmasının ya da kolay başarı kazanmasının etkisi... Kurt Mustafa'yı ne tanıdık, ne anladık, ne sevdik, ne de serüvenine inandık! Üzerinde durulacak şey değil. Dün Devlet Tiyatrosunda 'Yaz Bitti'yi görmüştüm. Bir İtalyan oyunu. Bir karıkocanın serüveni. Seyredilir bir oyun. Ben doğrusu tiyatroyu sevmiyo-

rum: yapay geliyor, uydurma, inandırmaz.

Gece Anadoluhisarı'nda Kale'de İhsan Ada... Bunca geceler geçirmişiz birlikte çalışarak. 1952-57 arası. Yirmi yıl önceleri...

24 Ocak Cuma / YOK OLMUŞ BİR KİŞİ

"Merhaba", deyip yanıma yaklaştı. Bir süre uzakta durdu kitaplara baktı. Bir yabancı... Bir zamanlar tanıdığım biri, şimdi o kadar uzakta ki! Ölmüş!.. Ürperdim, ölü o! Yaşayan bir ölü benim için. Güzel anılarımız var mı? Unutulmaz anlar yaşadık mı? Beni etkileyen bir yanı? Yok hiçbiri yok. Yaşamamdan geçip gitmiş, ucundan, kenarından. Daha çok benden yararlanmış. Büyümüş büyümüş, öyle sanmış kendini. Görkemli görünüşü. Oysa ufacık, minicik. Baş özelliği korkaklığı. Kendinden korkuyor, kendi içinden geçen duygulardan, düşüncelerden. Sen haklısın sana inanıyorum, senin yanındayım demiş demiş, sonra birden karşına çıkmış o görkemiyle ufala ufala yok olmuş senin gözünde. "Merhaba", dedi, başımı başka yöne çevirdim. Oysa baksaydım da göremeyecektim onu, bir boşluk, bir yokluk görecektim onun yerinde. Ölenler daha canlı, daha yakın bana. Anıları var yaşayan, sıcaklığını koruyan. Bunun gibi sözde yaşayanlarınsa hiçbir şeyleri yok 'yaşayan'.

28 Ocak Salı / ROMANDA HER ŞEY ANLATILMAZ

Milliyet Roman Yarışması. On üç roman. Günler süren okuma daha çok geceler süren... Beş altı kitap var eşit olan birbirine. Üç koca dosya dosya, 'Bir Gün Tek Başına'. Bir gün değil uzun bir zaman parçası. 28 Nisan 1960'dan önceki sonraki günler, olaylar. İnsanlar elbette. Etli canlı insanlar, kadınlar erkekler. Olaylar var bir yanda biriken

patlayan yayılan, ama insanlar da var kişisel yaşam savaşını veren, birbirleriyle yiyişen, didişen. Niçin? Bir mutluluk payı elde etmek için, bireysel çabalarla. Oysa toplum düşüncesi ağır basıyor içlerinde, ama davranışları önce ben'leri için. O roman birinci geldi. Belki çok uzun, yazar her şeyi anlatmaya kalkışmış, oysa her şey anlatılamaz, anlatılmamalı, usta bir makastar olmalı roman yazarı, acımasızca kesip doğramalı yaşam kumaşını. Ustalıkla, beceriyle, yoksa!..

12 Temmuz Cumartesi, Stockholm / İSVEÇ GÜNLERİ

Pan Am'la Frankfurt'a iki saatte. Oradan Lufthansa ile Kopenhag. İki saat bekleyiş. Bu kez Sas'la Stockholm'e. İnsanlar, havaalanları, yenilikler. Özkök'le Anne Marie'le karşılaşma... Wolswagen'le Alvsjö'ye. İlk gecenin bitmez tükenmez söyleşileri. Bire kadar.

13 Pazar

Lütfi'nin ünlü böreği. Arabayla kente. Parkta dolaşma. Deniz kıyısı yelkenlilerle dolmuş. Dünyanın tüm Babtist'lerinin parkta açıkhava kurultayı var. Saray önünden, eski kentten geçtik. İlk kez görülen bir kentin yabancılığı. Dostluklar, kentten daha ilgi çekici. Hep konuşuyoruz, çevremize bakmaktan çok, sözcükler ağır basıyor. Lüks mahalleler, kocaman yapılar. Akşamüstü yorgun, evdeyiz. Renkli TV'de Çehov'un bir öyküsü, eski Rusya'nın hüzünlü kadınları. B. ile konuşmalar. Kürt sorunu. İsveç'te yabancıların durumu. Gene biri bulduk!

14 Pazartesi

Alvsjö çevresinde dolaştık. Lütfi'nin atölyesi. Eski fotoğraflarda kalan eski günler. O günde de varız, bugün de de! Zaman alıp götürüyor bizden birçok şeyi, ama götüre-

medikleri de var işte! B.'nin İsveç üzerinde yazdıklarını okudum tüm gece. Her insan bir ada kuzey ülkelerinde. Sessizlik ve güneşsizlik yapıyor bunu.

15 Salı

'Cumhuriyet' geldi. Öğleye dek Türkiye'den haberlerle baş başa. Otobüsle Gulmarshaplan'a. Metroyla kente. Yüz mark bozdurdum. Türkiye Turizm Bürosunda. Turgut Bolu ile. Sonra Pub'da bir duble bira. Garson Türk. Central Gar çevresi. Parlamento. Plaklar. Resimler. Enstitüde İsveç konusunda kitaplar aldım. Sonra Karl V parkı. Yüzyıllık ağaçlar. Beni neredeyse hapse götürecek o dev ağaç! Orada resimler çektik. Karl V, yani Demirbaş Şarl uzatmış parmağını Rusya yönünde, oraya, oraya diyor hâlâ! Ama oraya gitmek isteyen kalmamış. Saray önündeki köprüde resimler. Cumartesi Öland Adalarına gidilecek. Gece TV'de Rus ve Amerikan uzay uçuşu. Çocukluk dünyası filmi. İsveç'te reform işleri: bütün taşıtlar devletin malı olacak devlet isteyene belirli sürelerle kiralayacak! İlginç bir tasarı. Doktordan 31 Temmuz için iltimaslı buluşma günü aldık. Adapazarı seçimi AP kazanmış! Türkiye olayları burada da buluyor bizi.

16 Çarşamba

Yedide uyandım. Sokak, otobüs. Kültür Evinde dolaşma. Güney Amerika sergisi, tarihsel filmler gösteriliyor. Resimler, fotoğraflar, heykeller. Gençler plak dinliyor, gazete okuyor. Birisi de birkaç gün öncenin 'Cumhuriyet'ini... Küçük fotoğraf makinem birden bozuldu. Oysa epey arkadaşlık etmişti bana. Büyük mağazalarda. Güney Amerika müziği plakları. Yorgunluk. Akşam şaraplar, şaraplar. Doğu Almanya'dan bir filmi izleyerek. Sonra John Wayne dostumuz. Bu arada Lütfi ile gürültülü bir tavla maçı.

17 Perşembe

Yalnızız. Otobüs, metro. Slussen durağı. Yürüye yürüye. Ulusal Müze. Eski yapıtlar, tablolar. Üç saat dolaşma. Sonra birer bira. Küçük bir Protestan kilisesi. Parkta bir ağaç altı. Yemekten sonra büyük bir kilisede 14. yy. müziği. Lalande vb. İkiye kadar şarap, konyak içerek.

18 Cuma

Akşama kadar evde. Tavla oynayarak. Akşam TV. Boş bir gün. Faramond'un İsveç üzerine kitabı. Bir ülkeyi kitaplarla tanımak, görmekten, gezmekten daha olası. Belki daha da kesin ve tutarlı!

19 Cumartesi

Viking Line'la Öland Adalarından, Marienham'a. Sanda'da bir köy evi. Bahçede sosisler kızartarak, tavla atarak. Biblo gibi her şey. Oyuncak gibi. Elle tutulmayacak kadar güzel. İnsanlar, görüntüler, hava, her şey. Yeryüzünde bir cennet köşesi.

20 Pazar

Adada arabayla gezi. Dünyanın en eşsiz görüntüleri. İçimiz dışımız yıkandı. Ta tepede bira içtiğimiz o yer. Resimlerde yaşayacak artık. Sıcak, tatlı bir gün. Geceyarısı beyaz bir vapur yanaştı limana. Ayışığında bir düş ülkesinden gelir gibi. Nereye gidiyor, başka bir düş ülkesine... Özkök'lerden ayrılıp bu beyaz vapura bindik. Ayışığı var, her yer gündüz gibi, sabaha kadar yüzlerce adanın arasından geçtik. Her ada bir çam ormanı. Nasıl yetişmiş kayalıklarda bunca ağaç, Dostoyevski'nin Beyaz Geceler'ini anımsayarak...

21 Pazartesi, Helsinki

Turku. Finlandiya'dayız. Bir tren bizi üç saatte Helsinki'ye götürdü. Bildik bir yer sanki. Hiç yabancılık duymadım. Kimi kentleri daha önce görmüş, orada yaşamış gibiyiz. Bir pansiyon, elli beş Finmark. Uyumak, akşama kadar. Gece kentte bir gezinti. Küçük, tertemiz, düzenli bir yer.

22 Salı

Helsinki bizim bugün. Müzeler, park, mağazalar, Luther Kilisesi, Royal'de öğle yemeği. Dönüş biletini aldım. Gazetecilere parasızmış! Güneş altında yanıyor Helsinki. Parkta oturduk. Heykeller heykeller. Kentlerin sokakları birbirine benzer. Parklar da. Galiba insanlar da... İç dünyaları hele... Görmeyi, duymayı bilirseniz.

23 Çarşamba

Athene Sanat Müzesi. Biraz da alışveriş. Yine parkta güneş altında dinlenme. Büyük kiliseler. Resimler. Limana geliş. Çantalar gün boyu ağırlaştıkça ağırlaştı, taşımaktan. Vapurda yer yok. Bulunmuyor da. Çaresiz oturacağız bir köşede sabahadek. Tatsız bir dönüş oluyor. Herkes sarhoş. Vapurda her şey vergisiz diye boyuna içiyorlar. Sabaha kadar uyur uyanık.

28 Pazartesi

Özkök'le radyoda. 'Kurşunlu Köy' filmi. Sonra ozan Peter Cermann'ın evi. Burada kalacağız birkaç gün. Kentin göbeği, Gamlastan. Krallık Sarayı arkamızda. Bir alan. Her gün sergiler, sanat gösterileri, konserler. Karşımızda Alman Kilisesi. Saat başında çanları ahenkli birşeyler çalıyor. Bir İsveç melodisi imiş. Tüm müzeleri gezdik

mi? Önceki gün Kültür Evinde Türk işçiler ve öğretmenlerle konuştum. Sorular sordular, yanıtladım. Dertlerini dinledim. Her biri bir roman anlatıyor sanki. Bir gün de İhsan Aydın'a gittik. Lütfi, Nevzat Üstün. Hep tavlamız yanımızda. İçerek, kahkahalarla. Bir dostluğun sıcaklığında.

29 Salı

Gamlastan Stockholm'un ilk kurulduğu ada. Daracık sokaklar. Turistler dolaşıyor, küçük dükkânlara girip çıkıyor. Gece L'Anglais'de yemek. Güney Amerikan müziği. Eski bir ev. Curmann'ın tek odalı çalışma yeri burası. Her şey ortada, film makinesi, fotoğrafı, yazıları, çevirileri, şiirleri. Daha yüzünü görmedim. Ama ozan ulusu her yerde birbirine benzer.

30 Çarşamba

Arabayla Upsala'ya. Üniversitede. Sergi, kitaplık. Çok sıcak. Öğrenci arkadaşlarla. Dönüşte Drotningholm sarayı, parkı. Oradan üniversiteliler yurduna. Akşam saray alanında konser. Geceyarılarına dek küçük sokaklarda dolaşma. İnsan kendini aşıyor, geçiyor, eski kişiliğini bir yerde bırakıyor, yenileşiyor. Bu yüzden sanatçılar sık sık gezilere çıkarlar. Biz tıkılıp kalıyoruz dar bir çevreye. Bu yüzden kötümser, yalnızlık içinde bunalıyoruz. Gece odamızda. Alman Kilisesinin çan müziğini dinleye dinleye...

31 Perşembe

Kentin içinde, yani bir bakıma Stockholm'un Beyoğlusu'nda dolaşma. Sebze pazarında konuşmamızı dinleyen bir Türk 'Buraya gelin' diye sesleniyor. Meyve alıyoruz, tek tek, bir salkım da üzüm. Lütfi ile buluşup doktora gidiş. Sonra Lütfi'lerde René Char ve Düğmeler filmlerini

seyretme. Gece eski kente dönüş. Bir küçük meyhanede kırmızı şarap. Sonra yine küçük penceremizden dolan müzik parçaları.

1 Ağustos Cuma

Gamlastan'dan Durusoy'a. Kitapları postaladım İstanbul'a. Sonra Strindberg'in yaşadığı ev, yani kat. Bugün müze yapmışlar. Büyük bir İsveç evinin bir katı. Duvarlarda resimler, sevgilisi Kaldwel. Burada yaşamış, ürün vermiş. Salonu küçük bir tiyatro gibi. Provalar burada yapılırmış. Öğleyin Atay Dil'le, TV kulesinde yemek. Buradan tüm kent görülüyor. Gece Lütfi'de, Joran Palm ve yayıncı René ile birlikte. Türk-Kıbrıs politikası, Ecevit üzerine tartışmalar. 'Bir sosyal demokrat savaş nasıl yapar' diyor René. Bu savaş değil, barış için savaş, diyorum. Gece İstanbul'dan Karaören aramış. Yazılar göndermemi istiyorlar. Olacak şey mi?

2 Cumartesi

Öğleye kadar yazı yazmaya çalıştım Curmann'ın daktilosunda, olmadı. Harfleri ararken yazacağımı unutuyorum. Vazgeçtim. Bir hafta sonra başlarım yazmaya, ne yapalım. Sokaklarda. Saat ikide Türk öğretmenlerinden M.Taş ve arkadaşlarıyla buluşma. Hudingen'e gittik. Bir Türk ailesi. Bir Türk yemeği. Bol bol, doyasıya! Trenle döndük. Gece Özkök'lerle gazeteci Elin Clason'un evine. Kapılarda zil yok, olsa da önceden telefon ediliyor gideceğiniz yere, ev sahibi inip kapıyı açıyor. Herkes korkuyor. Geceleri korkuludur uygar ülkelerde! İnsanlar uygarlaştıkça korkuları da artıyor nedense. Yaşar Kemal'in çevirmeni Tora Palm da yemekte. İkide eve dönüş.

3 Pazar

Anne Özkök'le saat 11'de buluşma. Skansen'e. Eski İsveç köyleri, evleri, bahçeleri, yaşamları. Koskoca bir park. Nasıl yaşarlarmış yoksul İsveç'te, papazlar, öğretmenler, köy ağaları, köylüler. Bir gazinoda bir bira. Derken garson Türk çıktı. Nişanlısını tanıttı hemen. 18 yaşında Ekrem üç yıldır burada. Ayda üç bin kron kazanırmış. Öğleden sonra İhsan Aydın, Nevzat Üstün ve öteki dostlarla piknikte. Eski bir yazlık köşkün bahçesi. Tavla maçları, biralar, sosisler, dostluklar. Gece eski kentin sokaklarında dolaşma.

8 Perşembe

Günler hep geçer. Geçti bile. Öğleden sonra radyoda Curmann'la karşılıklı söyleşi. Politika, sanat, her şey. Ben Türkçe bile doğru dürüst konuşamam mikrofon önünde, kaldı ki Fransızca. Bir program yapılacak, bir de öyküm, 'Berber Aynası' okunacak. Akşam Curmann'ın küçük adasına, motorla. Şaraplar, deniz. Kayalık bir adada geçirilen bir gece. Geceyarısından sonra dönüş.

9 Cuma

Büyükelçilikte öğle yemeği. Karaburçak. Baba Karaburçak'ın tablolarıyla dolu odalar. Aydın bir diplomat, soruları bilen, anlayan. Anne Marie'nin çalıştığı yere gidiş. Gece İhsan'larda. Yarın dönüyoruz.

10 Ağustos Pazar, uçakta

Ayrılışlar zordur. Ama kaçınılmazdır. Özkök'ler bizi otobüse kadar getirdi. Niye gözlerim yaşarıyor? Özkök yirmi beş yıldır burada yaşıyor. Daha da yaşayacak. Mutlu mu? Nedir mutluluk? Hem mutlu, hem değil... Uçakla Frankfurt'a gideceğiz. Bir gece orada kalınacak. Stockholm'un hava terminalinde bir şişe Şnaps alıyorum. İçtik-

çe bu günler canlanır İstanbul'da. Nasıl olsa her şey anı olacak. Sonra anılar da eskiyecek. Bir gün gelecek, anılar da kalmayacak.

CAN YAYINLARI'nda

OKTAY AKBAL

ANILARDA GÖRMEK
günce 1 (1965-67)

●

GEÇMİŞİN KUŞLARI
günce 2 (1968-69)

●

YERYÜZÜ KORKUSU
günce 3 (1970-75)

●

80'LERDE BİR YAZAR
günce 4 (1980-83)

Oktay Akbal

YERYÜZÜ KORKUSU

GÜNLÜK:3 (1970-1975)

"Kimse, hiçbir zaman, kendisini olduğu gibi açığa vurup anlatmayı göze alamaz," diyor *Albet Camus*. Edebiyatın değişik türlerinden biri olan 'günlük', yine de, günlük tutan yazarların, sanatçıların, kendilerini en çok ele verdikleri, kendilerine en çok yaklaştıkları türdür. *Oktay Akbal*, 'günlük' tutan yazarlarımızdan biri. Onun tuttuğu günlükleri dört kitap halinde yayımladık: *Anılarda Görmek* (1965-'67), *Geçmişin Kuşları* (1968-'69), *Yeryüzü Korkusu* (1970-'75) ve *80'lerde Bir Yazar* (1980-'83). Okuyunca göreceksiniz, kısa değinmelerden oluşan bu günlüklerde, yer yer öykücüklerle, küçük eleştirilerle, küçük denemelerle karşılaşacaksınız; ama hepsinde egemen olan, bir edebiyat ustasının edebiyat ağırlıklı kısa notları. Tuttuğu bu günlüklerde, yazarın karşısında bir okur yoktur; yazar kendisiyle baş başadır, yalnızdır. Değerli öykü, roman, deneme, fıkra yazarımız *Oktay Akbal*'ın bu günlüklerini okurken, onunla birlikte yaşayacak, onunla birlikte düşüneceksiniz.

Kapaktaki resim: JOAN MIRO

ISBN 975-510-487-9

KDV İÇİNDEDİR